GARGANTUA ŞI PANTAGRUEL

FRANÇOIS RABELAIS

CARTEA A DOUA (Gargantua 1534)

Cuprins

CUVÎNTUL ÎNAINTE AL SCRIITORULUI 3

CAPITOLUL I. Despre obîrşia şi vechimea neamului marelui Pantagruel 5

CAPITOLUL II. Despre naşterea preatemutului Pantagruel 8

CAPITOLUL III. Despre jalea care l—a cuprins pe Gargantua la moartea soţiei sale 10

CAPITOLUL IV. Despre copilăria lui Pantagruel 12

CAPITOLUL V. Isprăvile din tinereţe ale neasemuitului Pantagruel 14

CAPITOLUL VI. Cum a întîlnit Pantagruel pe unul din Limoges, care stîlcea limba franţuzească 16

CAPITOLUL VII. Cum a ajuns Pantagruel la Paris şi despre frumoasele cărţi din librăria Sfîntul Victor 18

CAPITOLUL X. Cum a judecat Pantagruel o pricină încurcată, dovedindu—se mai înţelept decît Solomon 23

CAPITOLUL XI. Cum s—au apărat singuri cavalerii de Pupăndos şi Soarbezeamă, înaintea lui Pantagruel 25

CAPITOLUL XII. Cuvîntarea seniorului Soarbezeamă 27

CAPITOLUL XIII. Hotărîrea ce—a dat Pantagruel în pricina celor doi seniori 29

CAPITOLUL XIV. Panurge povesteşte cum a scăpat din mîinile turcilor 30

CAPITOLUL XV. Cum a născocit Panurge un nou fel de a întări cetatea Parisului 34

CAPITOLUL XVI. Despre firea şi obiceiurile lui Panurge 36

CAPITOLUL XVII. Cum cumpăra Panurge iertările, cum mărita babele şi cu cîţi s—a judecat la Paris 39

CAPITOLUL XVIII. Cum a venit din Anglia un mare cărturar, să se măsoare cu Pantagruel, şi cum a fost biruit de Panurge 41

CAPITOLUL XIX. Cum a răspuns Panurge englezului care îi vorbea prin semne 44

CAPITOLUL XX. Thaumast laudă ştiinţa şi iscusinţa lui Panurge 46

CAPITOLUL XXI. Cum s—a îndrăgostit Panurge de o nobilă doamnă din Paris 47

CAPITOLUL XXII. Cum s—a răzbunat Panurge împotriva doamnei care l—a izgonit 50

CAPITOLUL XXIII. Cum a plecat Pantagruel din Paris, aflînd că dipsozii au năvălit în ţara amoroţilor, şi pentru ce în Franţa leghele sînt mai mici 52

CAPITOLUL XXIV. Răvaşul trimis lui Pantagruel de o doamnă din Paris şi tîlcul unui cuvînt înscris într—un inel de aur 53

CAPITOLUL XXV. Cum Panurge, Carpalim, Eusten şi Epistemon, oamenii lui Pantagruel, au răpus prin dibăcie şase mii şaizeci de călăreţi 55

CAPITOLUL XXVI. Cum s—au plictisit oamenii lui Pantagruel să mănînce carne sărată şi cum a plecat Carpalim după vînat 57

CAPITOLUL XXVII. Cum a ridicat Pantagruel un semn de cinstire a biruinţei, iar Panurge un altul în amintirea iepurilor 59

CAPITOLUL XXVIII. Cum a biruit Pantagruel pe uriaşii dipsozi 61

CAPITOLUL XXIX. Cum a răpus Pantagruel pe cei trei sute de uriaşi înarmaţi cu pietre şi pe căpitanul lor, Căpcăunul 63

CAPITOLUL XXX. Cum l—a vindecat Panurge pe Epistemon, care avea gîtul tăiat, şi ce veşti a adus Epistemon din iad 66

CAPITOLUL XXXI. Cum a pătruns Pantagruel în cetatea amoroţilor şi cum l—a însurat Panurge pe regele Anarhie 70

CAPITOLUL XXXII. Cum a adăpostit Pantagruel sub limbă o oaste întreagă şi ce—am văzut în gura lui 72

CAPITOLUL XXXIII. Cum s—a îmbolnăvit Pantagruel şi ce fel de leacuri a folosit 74

CAPITOLUL XXXIV. Încheierea cărţii acesteia şi cuvîntul de iertare al scriitorului 75

Dizen
ALCĂTUIT DE MEŞTERUL HUGES SALEL ÎN CINSTEA SCRIITORULUI ACESTEI CĂRŢI —

Dacă—mpletind folos şi desfătare,
Un scriitor de toţi e lăudat,
Nu te—ndoi, vei fi la cinste mare;
De—aceasta poţi să fii încredinţat,
Căci scrisul tău, pe glumă—ntemeiat,
Bogate—nvăţături ne—a dăruit,
Ca—n vremuri, înţeleptul Democrit
Rîzînd de întîmplările—omeneşti.
Tu stăruie, şi fi—vei răsplătit,
De nu aici, în lumile cereşti.

TRĂIASCĂ TOŢI BUNII UCENICI AI MARELUI PANTAGRUEL!

CUVÎNTUL ÎNAINTE AL SCRIITORULUI

Prealuminaţi şi preadestoinici luptători, cavaleri, gentilomi şi aşa mai departe, care bucuros vă dedaţi plăcutelor şi cuviincioaselor îndeletniciri de tot felul, văzut—aţi, citit—aţi şi învăţat—aţi pe de rost frumoasele şi bogatele cronici despre grozavul uriaş Gargantua; şi ca nişte buni creştini ce vă aflaţi, crezut—aţi în ele aidoma ca—n cuvîntul Bibliei şi—al Sfintelor Scripturi. Petrecîndu—vă timpul vostru de răgaz cu cinstitele jupîniţe şi jupînese, multe din întîmplările însemnate în acea carte le—aţi povestit, de cîte ori altceva mai bun n—aveaţi a le spune; lucru pentru care vrednici sînteţi de laudă şi de neistovită amintire.

Gîndul meu a fost că fiecare dintre dumneavoastră, lăsînd la o parte orice trebi, să nu—şi mai bată capul cu ele, ci uitînd necazurile, să folosească fără altă grijă sau împiedicare toate ceasurile din zi cu cititul acelor pagini pînă va ajunge a le şti pe dinafară în aşa fel, că dacă meşteşugul tiparului s—ar pierde, sau toate cîte au fost scrise s—ar irosi, să poată a o da drept învăţătură copiilor şi moştenire celor ce vor veni după el, trecînd—o astfel din mînă în mînă, ca pe—o ştiinţă de taină; căci din cuprinsul ei mai mult folos vor culege, decît îşi închipuiesc toţi acei lăudăroşi, înfoiaţi şi scorţoşi, care nu pricep dintr—o glumă nici cît moş—Greblă din Institutele *lui Justinian.*

Cunoscut—am sumedenie de mari şi puternici seniori, aflaţi la vînătoare de fiare sau la pîndă de raţe, care văzînd că salbătăciunea s—a pierdut în hăţiş sau eretele nu s—a ridicat destul de grabnic să apuce prada, se mîniau foarte, după cum lesne vă puteţi închipui, şi nu le trecea supărarea decît citind din carte faptele fără de seamăn ale sus—amintitului Gargantua.

Mai ştiu pe alţii (şi vă poftesc să credeţi că nu—s basme) mai ştiu pe alţii, care suferind cumplit de măsele, după ce au cheltuit fără folos o avere întreagă cu felcerii, s—au tămăduit înfăşurînd într—o cîrpă curată acele cronici, şi punîndu—le fierbinţi pe partea dureroasă, cu oblojeală de muştar şi puţin praf de rugăciune.

Ce să vă mai spun despre bieţii bolnavi de sfrînţie ori de podagră? De cîte ori nu i—am privit în ceasul lor din urmă, unşi cu sfîntul mir şi parcă umflaţi cu ţeava? Faţa lor strălucea ca broasca uşii; făceau spume la gură ca nişte vieri prinşi în capcană şi încolţiţi de copoi, iar dinţii le clănţăneau asemeni clapelor de orgă cînd încep să cînte. Ce puteau să mai aştepte, sărmanii? Altă mîngîiere n—aveau în clipa aceea, decît să asculte cîteva citiri din cartea mai sus—pomenită. Am auzit pe mulţi jurîndu—se, cu un picior în groapă, că simţeau tot atîta uşurare, ca o femeie în durerile facerii cînd îi citeşti din viaţa sfintei Margareta, îndrăzneşte cineva să spună, că e un lucru de nimic? Pun rămăşag pe—o burtă de vin că nu—mi veţi putea numi altă carte, în orice limbă ar fi scrisă şi despre orice ştiinţă ar vorbi, care să aibă aceleaşi însuşiri şi să dovedească aceeaşi putere. Nu, cinstite feţe, nu ! E fără asemănare, una singură şi neîntrecută ! O spun sus şi tare: puteţi să mă ardeţi pe rug, că nu—mi iau înapoi vorba. Iar cei care altfel spun, sînt nişte coţcari, potlogari, înşelători, amăgitori, măsluitori, şi nimic altceva. E drept, că s—au mai tipărit vreo cîteva cărţi de mare preţ, înzestrate cu anumite însuşiri tainice, cum ar fi Bucă—groasă, Orlando—furiosul, Robert Diavolul, Fierabras, Vilhelm—fără—frică,

Huon Bordelezul, Montevielle şi Babarada[1], *dar nu se pot asemăna cu aceea despre care am amintit. Oamenii au ajuns să se încredinţeze singuri despre folosul şi rodnicia acestor cronici garganteşti, iar tipografii au vîndut în răstimp de două luni mai multe din ele decît se vor cere cele patru Evanghelii, de azi în nouă ani.*

Dorind, aşadar, preaplecata dumneavoastră slugă, să vă sporesc din parte—mi clipele de plăcut răgaz, vă dăruiesc aci—de—faţă o altă carte, plămădită din acelaşi aluat, poate mai cumpănită şi mai vrednică de crezare decît cealaltă. Şi să nu ziceţi (de nu vreţi să cădeţi dinadins în greşală) că aş vorbi despre scrisul meu precum evreii despre Legea lor. Eu sînt născut într—o altă zodie.

Nu mi s—a întîmplat nici să mint, nici să încerc a vă încredinţa despre lucruri neîntemeiate. Agentes et consentientes[2] *Cine nu are cugetul curat, nu are nimic. Cum spune în* Apocalips, *sfîntul Ioan Evanghelistul:* Quod vidimus testamur. (Mărturisesc ce—am văzut!).

Vă voi povesti, aşadar, grozavele fapte şi marile isprăvi ale acelui Pantagruel, căruia i—am fost slujitor de cînd am ieşit din pruncie şi pînă în zilele noastre, cînd m—am întors la coada vacii, să văd cîte rude mi—au mai rămas în viaţă. Şi ca să pun capăt acestui cuvînt—premergător, zic: Blestemat să fiu si o mie de diavoli să mi se bage în suflet şi în oase, în pipotă şi în rărunchi, de voi rosti un singur neadevăr de—a lungul acestei povestiri; iar pe voi aşijderea, focul sfîntului Anton să vă ardă, ducă—se pe pustii să vă apuce, buba neagră să vă roadă, damblaua să vă lovească, un coş în şezut să vă iasă (subţire ca firul de păr şi iute ca argintul—viu), în genune de foc şi pucioasă, ca Sodoma şi Gomora să vă prăbuşiţi, de veţi pune la îndoială cele scrise în paginile care urmează.

DIZEN

SCRIS DE CURÎND ÎN CINSTEA DUHULUI VESEL AL SCRIITORULUI CĂRŢII ACESTEIA

Cinci sute de dizene şi rondeluri,
Şi alte stihuri, cel puţin o mie,
încondeiate în alese feluri,
Marot şi Saint—Gelais de—ar sta să scrie,
Plătiţi şi răsplătiţi cu dărnicie,
încununaţi de zînele—Oreade
Şi celelalte Nimfe şi Driade,
N—ar prididi, nici ei, nici Saint—Alais,
Să preamărească—n ode şi—n balade
Pe micul şi—nvăţatul Rabelais.

---

[1] *Bucăgroasă* şi *Babarada* — Personaje fictive ale altor romane cavalereşti. *Montevielle,* de fapt Mandeville, cunoscut autor al unor istorisiri de călătorie.
[2] Cei ce făptuiesc şi cred (lat.).

CAPITOLUL I. Despre obîrşia şi vechimea neamului marelui Pantagruel

Nu va fi vreme cheltuită degeaba, şi nici lucru fără folos, întrucît ne aflăm laolaltă, să vă amintesc vechea obîrşie şi spiţa cea dintîi din care se trage bunul nostru Pantagruel. Căci după cîte ştiu, aşa pornesc cu povestirea lor toţi cronicarii cei mari, nu numai grecii, arabii şi băştinaşii, ci înşişi scriitorii sfintei Evanghelii, ca Luca şi Matei.

Cuvine—se de aceea să ştiţi, că la începuturile lumii (vorbesc despre cele întîmplate demult, sînt de—atunci de patruzeci de ori cîte patruzeci de ncpţi, dacă stăm să socotim ca vechii druizi[3]) — după ce Abel a fost ucis de fratele său Cain, pămîntul stropit cu sîngele celui drept, *din sînul lui a zămislit şi rod bogat ne—a dăruit;* mai cu seamă moşmoane, rămînînd de pomină acel an, în care moşmoanele crescuseră atît de mari, că numai trei tufe laolaltă făceau cît o livadă, în anul acela, martie a căzut afară din post, iar toamna a început la mijlocul lui mai în octombrie (sau poate în septembrie, căci n—aş dori să mă înşel) s—a pe menit acea săptămînă năzdrăvană, în care, din pricina bisextilelor încălecate, a fost joi de trei ori. Soarele s—a aplecat puţin spre dreapta, luna s—a abătut din drumul ei cu mai bine de zece coţi, iar stelele zise mişcătoare au prins să se fugărească pe bolta cerului în aşa fel, că Pleiada mijlocie, părăsindu—şi suratele, a luat—o pieziş spre echinox, pe cînd steaua numită Espi s—a despărţit de Fecioară, pătrunzînd în aria Cumpenei. Acestea sînt nepotriviri atît de grozave şi întîmplări atît de încurcate, încît astrologii n—au cutezat să se atingă de ele. Nici unul n—avea degete atît de lungi ca să se—apuce să descurce, din depărtare, iţele.

Nici nu vă puteţi închipui, cu cîtă poftă s—au apucat oamenii să mănînce moşmoane; atît erau de frumoase la înfăţişare şi de plăcute la gust. Dar aşa după cum Noe, omul sfînt (a cărui amintire veşnic vom slăvi—o), sădind mai întîi viţa de vie (de unde culegem sucul dumnezeiesc, dulce ca nectarul şi nespus de vesel, căruia i s—a dat numele de vin), necunoscînd puterea băuturii a întrecut măsura, tot astfel bărbaţii şi femeile din vremea lui, înfruptîndu—se cu nesaţ din poama plină şi gustoasă care atît le plăcea, multe au avut de pătimit şi cu multe beteşuguri s—au ales.

Unora le—a crescut pîntecele: *ventrem omnipotentem,*[4] dînd la iveală o burtă cît un poloboc. Aceştia au fost oameni cumsecade şi buni prieteni de petrecere. Din neamul lor se trage Marţea grasă şi Lăsatul secului.

Altora li s—a umflat spinarea, ajungînd toţi atît de gheboşi, încît li s—au dat tot felul de porecle, ca Traistănspate, Cocoşilă, Muşuroi şi altele; din aceştia ne—au mai rămas destui, de toate tagmele, bărbaţi şi femei. Din spiţa lor s—a născut Esop, ale cărui frumoase pilduiri le cunoaşteţi.

Altora li s—au lungit picioarele, de—ai fi zis că sînt berze, cocostîrci sau nişte călători pe catalige; în cărţile de citire ale şcolarilor poartă numele de *iambi.*

Altora li s—a umflat nasul, ajungînd să semene cu ţeava cazanului de fiert rachiu: aveau un nas lucitor şi strălucitor de bube, presărat din belşug cu coşuri stacojii; înmugurit, smălţuit şi cu mărgele roşii tivit. Nas ca acela puteţi vedea oricînd doriţi la canonicul Panzoult sau la felcerul din Angers, căruia îi mai spune şi Piciordelemn. Prea puţini din neamul acestora au gustat apă de fîntînă, fiind obişnuiţi a—şi uda gîtlejul numai cu zeamă septembrală, de butuc. Ovidiu—Nazone din sămînţa aceasta s—a prăsit, ca şi toţi aceia despre care s—a scris: *Ne reminiscaris*[5].

Altora li s—au lăţit urechile, crescînd atît de mari, că dintr—una îşi făceau surtuc, nădragi şi scurteică, iar pe cealaltă o azvîrleau peste umăr în chip de mantie spanioleasc㠖 Zice—se că unii coborîtori din neamul acestora s—ar mai afla în Ţara Burbonilor, de unde a rămas şi vorba aceea: urechi de burbon !

Altora le—a crescut trupul întreg, în înălţime, dînd naştere uriaşilor din care se trage Pantagruel. Cel dintîi a fost Calbrot, din care s—a născut Sarabrot; din care s—a născut Faribrot; din care s—a născut Hurtali, marele mîncător de cioite, cel ce—a domnit pe vremea potopului;

din care s—a născut Nembrot;

din care s—a născut Atlas, cel ce ţinea pe umerii lui cerul, să nu cadă;

---

[3] Vechii gali (ai căror preoţi erau druizii) „măsoară toate răstimpurile nu cu numărul zilelor, cu al nopţilor; zilele de naştere, începutul lunilor şi al anilor le socotesc astfel încît ziua să înceapă cu noaptea" *(Cezar, Gal.* VI,18).

[4] Pîntece atotputernic, în loc de: *Patrem omnipotentem* — Tată atotputernic (lat.) — *(Crezul).*

[5] Să nu—ţi aduci aminte (lat.), gluma se bazează pe rostirea identică, în limba franceză, a cuvîntului *ne* din acest citat biblic şi a lui *nez* — nas, din cognomenul *Naso* al poetului latin.

din care s—a născut Goliat ;
din care s—a născut Erix, cel ce—a jucat mai întîi în zaruri;
din care s—a născut Titu;
din care s—a născut Erion;
din care s—a născut Polifem;
din care s—a născut Cacius;
din care s—a născut Etion, cel ce s—a îmbolnăvit mai întîi de pojar, fiindcă n—a pus vinul să se răcească;
din care s—a născut Encelad;
din care s—a născut Ceea;
din care s—a născut Typhoe;
din care s—a născut Aloe;
din care s—a născut Anete;
din care s—a născut Qeogh;
din care s—a născut Briareu, cel cu o sută de mîini;
din care s—a născut Porfirios;
din care s—a născut Adamastor;
din care s—a născut Anteu;
din care s—a născut Agatho;
din care s—a născut Por, împotriva căruia a purtat război Alexandru cel Mare ;
din care s—a născut Aiantus;
din care s—a născut Gabara, cel ce ne—a învăţat să bem cu hurta;
din care s—a născut Goliat Filistinul;
din care s—a născut Ofot, care avea nasul frumos, fiindcă bea cu balerca;
din care s—a născut Aratheu;
din care s—a născut Oromedon;
din care s—a născut Gemagog, cel ce—a născocit botforii cu vîrful răsfrînt în sus;
din care s—a născut Sisif;
din care s—au născut Titanii, părinţii lui Hercul;
din care s—a născut Enay, cel ce curăţă mîinile de negi;
din care s—a născut Fierabras, cel ce—a fost biruit
de Olivier, pair al Franţei şi soţul de luptă al lui Roland;
din care s—a născut Morguan, cel dintîi care a jucat în zaruri cu ochelarii;
din care s—a născut Fracasus, cel pomenit în cronica lui Merlin Coceaie;
din care s—a născut Prindemuşte, cel ce ne—a învăţat cum să afumăm limbile de bou în hornul sobei, fiindcă pînă la el oamenii le puneau la sărat, ca pe şunci;
din care s—a născut Bolivorax;
din care s—a născut Longis;
din care s—a născut Roadefîn;
din care s—a născut Batefier;
din care s—a născut Înghitevînt;
din care s—a născut Bubădulce, născocitorul butelcilor;
din care s—a născut Mirlangu;
din care s—a născut Galafru;
din care s—a născut Roboast;
din care s—a născut Sortibrant din Conimbru;
din care s—a născut Brayer, cel ce—a fost biruit de Ogier Danezul, pair al Franţei;
din care s—a născut Mabrun;
din care s—a născut Fotanon;
din care s—a născut Hachelbac;
din care s—a născut Prăsilă;
din care s—a născut Grandgousier;
din care s—a născut Gargantua;

din care s—a născut stăpînul meu, Pantagruel.

Ştiu bine că citind aceste rînduri veţi fi cuprinşi de—o îndoială, pe care o socotesc întemeiată. Vă întrebaţi, desigur, cum e cu putinţă să fi fost astfel, de vreme ce în grozăvia potopului au pierit toţi oamenii, afară de Noe şi de cei şapte pe care i—a luat cu el în corabie, şi printre care despre acel Hurtali nu se pomeneşte? Întrebarea îşi are rostul ei, dar răspunsul cred că vă va mulţumi; iar dacă nu, înseamnă că n—am mintea destul de bine smolită. Şi fiindcă, ce—i drept, n—am apucat acele vremuri pentru a vă spune ce—am văzut cu ochii, mă voi întemeia pe mărturia *masoreţilor*[6], iscusiţi tălmăcitori ai scripturilor evreieşti, care spun că Hurtali, într—adevăr, nu se afla în arca lui Noe (unde nici n—ar fi încăput pe cît era de uriaş), ci s—a suit pe ea călare, cu picioarele răscrăcărate, cum gonesc în loc copiii pe caii lor de lemn. (Sau ca marele—trîmbiţaş, care a sunat din corn începerea bătăliei de la Marignan şi a pierit călare pe—o bombardieră; fugarul cu nasul cel mai bine cumpănit din cîţi a pomenit lumea.)

În felul acesta Hurtali, al doilea după Dumnezeu, a mîntuit corabia din volbura apelor, făcîndu—i vînt cu piciorul şi îndreptînd—o, cînd într—o parte, cînd în alta, cum ar fi purtat—o din cîrmă. Cei din corabie l—au hrănit cu îndestulare prin deschizătura unui horn, dovedindu—se recunoscători pentru bunul ajutor ce li—l dădea. Din cînd în cînd, veneau să stea cu el de vorbă, ca odinioară Icaromenip[7] cu Jupiter, dacă aveţi timp să—l credeţi pe Lucian.

Lămuritu—v—aţi acum? Daţi pe gît o duşcă de vin (fără apă) iar dacă veţi pune la îndoială ce v—am spus, paguba va fi a dumneavoastră.

---

[6] *Masoreţi* — comentatori ebraici ai Bibliei.

[7] *Icaromenip,* lucrare a scriitorului grec *Lucian din Samosate* (125 — 190 e.n.).

CAPITOLUL II. Despre naşterea preatemutului Pantagruel

La vîrsta de patru sute patruzeci şi şapte de ani împliniţi, Gargantua a avut parte de un fiu, pe care i l—a născut nevastă—sa, Badebec, fata regelui amoruţilor din Utopia; dar femeia a murit în durerile facerii. Pruncul era atît de mare şi de greu, cum nu se mai pomenise, încît n—a putut să vie pe lume, fără să nu curme viaţa maicii sale.

Acum, pentru a înţelege de ce i s—a dat la botez numele pe care îl poartă, se cuvine să aflaţi, că în anul acela a domnit o secetă atît de amarnică prin ţinuturile Africii, încît treizeci şi şase de luni,trei săptămîni, patru zile, treisprezece ceaiuri, ba chiar mai mult, n—a căzut un strop de ploaie; iar arşiţa soarelui era atît de fierbinte, că tot pămîntul rămăsese pustiu.

Nici în vremea proorocului Ilie nu bîntuise un pojar atît de cumplit.Copacii pierduseră veşmîntul frunzelor, cît despre flori, nici nu mai amintim. Păşunile rămăseseră fără un fir de iarbă, rîurile secaseră, fîntînile se istoviseră, peştii lipsiţi de apa vieţii lor se zbăteau pe uscat şi urlau cumplit, păsările însetate cădeau din văzduh ca plumbul, lupii, vulpile, cerbii, mistreţii, ciutele, iepurii, nevăstuicile, dihorii, bursucii şi celelalte sălbăticiuni piereau pe cîmp, cu dinţii rînjiţi.

Cît despre oameni, ţi se rupea inima văzîndu—i cum scoteau limba de—un cot, ca nişte ogari după şapte ceasuri de goană la vînătoare. Unii se aruncau în fîntînă, alţii se culcau sub burta vacii, căutînd un petic de umbră. (Pe toţi aceştia, Homer i—a numit *alibanţi,* adică: uscături.)

De—a lungul şi de—a latul pămîntului nu se mai zărea mişcînd ţipenie de om. Le plîngeai de milă bietelor vieţuitoare, cum dădeau din colţ în colţ, încercînd să—şi astîmpere setea. Cu multă anevoinţă a fost pusă la fereală apa sfinţită din biserică. Poruncile date de sfatul cardinalilor şi de sfîntul—părinte au fost păzite cu străşnicie şi nimeni nu cuteza să soarbă din agheazmă mai mult de o înghiţitură. De—aţi fi ajuns pînă în faţa altarului, aţi fi văzut de—a valma, unii peste alţii, douăzeci de însetoşaţi, îmbulzindu—se în jurul aghezmătarului şi căscînd ciocurile să nu piardă nici o picătură. Fericiţi au fost aceia care în anul acela au putut să stea la răcoare, în pivniţă, la umbra butoiului.

În acest fel ne—au lămurit filozofii, pentru ce apa de mare e sărată. Lăsînd adică, în vremea aceea, Febus—Apolo frînele carului de lumină pe seama fiului său Faeton, iar Faeton, ageamiu în acel meşteşug, neştiind să urmeze calea ocolită care desparte cele două tropice de discul soarelui, s—a abătut din drum şi s—a apropiat de pămînt atît de mult, încît a secătuit toate ţinuturile dedesubtul lui şi a dat foc acelei fîşii din văzduh, căreia învăţaţii îi spun Calea Laptelui, pe care beţivii o numesc Poteca sfîntului Iacob şi despre care poeţii cei mai de seamă cred că e locul stropit cu laptele Junonei, pe cînd îi dădea lui Hercule să sugă. Pămîntul s—a înfierbîntat, deci, atît de tare, încît din pricina căldurii a asudat, iar sudoarea lui vărsîndu—se în mare a sărat—o, fiindcă sudoarea, după cum se ştie, e sărată. Despre adevărul celor spuse de mine puteţi să vă încredinţaţi gustînd sudoarea dumneavoastră sau a unui bolnav de sfrinţie, ceea ce e totuna.

Astfel s—a întîmplat şi în anul acela. Într—o zi de vineri, pe cînd toată obştea credincioasă pornise cu alaiul rugăciunilor şi dădea acatiste, cerînd atotputernicului Dumnezeu să coboare asupra oamenilor mila şi îndurarea lui mîntuindu—i de năpastă, s—a zărit ţîşnind din pămînt cîţiva stropi mari de apă, ca din trupul unuia care asudă greu. Bieţii oameni au prins să se bucure, ca şi cum le—ar fi venit alinare, închipuindu—şi că apa, care nu mai pica din cer, începuse să izvorască din pămînt! Învăţaţii spuneau că era ploaia antipozilor, asemenea aceleia despre care pomeneşte Seneca în cartea a IV—a din *Questiorum naturalium,* vorbind despre obîrşia şi izvoarele Nilului; dar oamenii s—au înşelat, fiindcă după sfîrşitul slujbei, cînd au voit să culeagă rouă şi s—o toarne în pahare, şi—au dat seama că nu era decît o apă sărată, mai rea şi mai amară decît apa din mare. Născîndu—se Pantagruel în aceeaşi zi, tatăl său i—a dat numele acesta ; fiindcă *panta* în greceşte înseamnă *tot,* iar *gruel* în limba arabă înseamnă *însetat.* Gargantua a vrut să arate că în ceasul naşterii lui Pantagruel lumea întreagă era însetoşată, profeţind totodată că fiul său va ajunge, într—o zi, mai marele băutorilor. Ceea ce s—a arătat, tot atunci, printr—un semn şi mai lămurit. În clipa cînd maică—sa, Badebec, îl aducea la viaţă, şi în vreme ce moaşele se aţineau să—l primească, au ieşit din pîntecele lăuzei şaizeci şi opt de catîri încărcaţi cu droburi de sare, după care au urmat două cămile cărînd şunci şi limbi afumate şi alte şase, cu peşte sărat; apoi douăzeci şi cinci de căruţe cu praz, usturoi, ceapă şi cimbru. Moaşele s—au speriat foarte, dar una din ele a spus: „Iată, suratelor, gustări îndeajuns, n—aveţi ce zice. Să nu ne pripim, şi să bem cu socoteală. Semnul pare a fi prielnic, fiindcă, după cum se ştie, sărătura stîrneşte băutura".

Apoi, pe cînd schimbau între ele aceste fărîmituri de cuvinte, Pantagruel a ieşit la lumină păros ca un urs, iar altă moaşă a strigat cu glas de prorocită: „S—a născut cu păr pe el! Va săvîrşi fapte mari şi va ajunge la adînci bătrîneţi, dacă va avea zile !"

CAPITOLUL III. Despre jalea care l—a cuprins pe Gargantua la moartea soţiei sale

Nimeni n—a fost mai tulburat şi mai răvăşit la naşterea lui Pantagruel decît tatăl său, Gargantua. Căci, văzînd de o parte pe Badebec, soţia lui moartă, iar de partea cealaltă pe fiul său Pantagruel, atît de frumos şi de voinic, nu ştia nici ce să spună, nici ce să facă. O îndoială cumplită îi sfîşia sufletul, nepricepînd dacă trebuie să jelească moartea nevestei sau să rîdă de bucurie pentru naşterea fiului său. Simţăminte potrivnice îi sugrumau judecata şi, prins în cleştele a două întrebări, nu găsea nici o ieşire. Se zbătea printre gîndurile lui, ca un şoarece lipit de clei sau ca un sticlete în laţ.

— Să plîng ! zicea Gargantua. Cum n—aş plînge? Nevasta mea cea bună şi cuminte a răposat. Era, aşa şi pe dincolo, o femeie cum nu s—a mai aflat pe lume. N—o voi mai vedea niciodată, şi alta ca ea nu voi mai găsi curînd. Am pierdut o fiinţă de nepreţuit. O, Doamne, cu ce ţi—am greşit de m—ai lovit atît de greu? De ce nu m—ai chemat la tine pe mine mai întîi? Viaţa fără ea, chin şi osîndă îmi va părea. Ah, Badebec, drăguţa mea, iubita mea, guriţa mea dulce (de trei stînjeni şi un cot) mîngîierea inimii mele, haina trupului meu, papucul meu scump, nu te voi mai vedea niciodată! Vai, Pantagruel, bietul de tine, ai pierdut pe măicuţa ta, pe nana ta dulce, pe regina ta mult—iubită! O, moarte vicleană, rău m—ai lovit, răpindu—mi pe aceea, care în veci ar fi trebuit să trăiască.

Astfel se bocea şi plîngea ca o vacă; după aceea începea să rîdă ca un viţel, aducîndu—şi aminte de fiul său:

— O, prichindelul meu, cît e el de vesel, de zburdalnic şi de frumuşel ! Ah, cît mă simt de fericit! Hai să bem ! Să lăsăm mîhnirea la o parte. Scoate vin din cel mai bun, clăteşte bine paharele, pune masa, goneşte cîinii, aprinde focul, adu lumînările, închide uşa, prăjeşte pîinea, dă—le săracilor de pomană şi spune—le să plece, dă—mi haina cea nouă şi pieptarul albastru, vreau să mulţumesc cumetrelor...

Apoi, auzind rugăciunile şi prohodul popilor care îi petreceau nevasta la groapă, lăsa vorba neisprăvită şi, întorcîndu—se la durerea lui, striga:

— Doamne—Dumnezeule, de ce trebuie din nou sufletul meu să se întristeze? Nu mai sînt tînăr, am început să îmbătrînesc, vremea e a ploaie şi ar putea să mă apuce frigurile. Sînt nemîngîiat! Poate că aş face bine, oricum, să vărs mai puţine lacrimi şi să deşert mai multe pahare. Mi—a murit nevasta... Ei, Doamne—sfinte, plînsul meu n—are s—o învie! A ajuns în rai, poate mai departe, se roagă lui Dumnezeu pentru noi, e fericită, nu mai poartă povara grijilor şi a nevoilor noastre. Cu atît mai mult n—o vom putea uita! Dumnezeu să ocrotească pe cei care au rămas ! Trebuie să încep să mă gîndesc să—mi iau alta.

— Voi ce faceţi? le—a spus moaşelor. Unde sînteţi? Să nu vă văd în ochi. Duceţi—vă la înmormîntare. O să legăn eu copilul. Mă simt însetat şi mi—e teamă să nu mă îmbolnăvesc. Beţi şi voi un pahar,o să vă simţiţi mai bine...

Moaşele s—au supus şi au plecat la îngropăciune.Bietul Gargantua a rămas acasă şi a scris acest epitaf pentru piatra de pe mormîntul răposatei:

Muri născînd, preabuna Badebec,
N—aş fi gîndit că dintr—atîta moare,
C—avea, sărmana, frunte de berbec,
Un piept voinic şi burtă—ncăpătoare.
Aicea zace trupul ei curat,
S—o ierte Dumnezeu, blagoslovitul,
Că i—a fost viaţa fără de păcat,
Şi—a răposat, cînd i—a venit sfîrşitul.

CAPITOLUL IV. Despre copilăria lui Pantagruel

După spusele vechilor cărturari şi scriitori de cronici m—am învrednicit a şti, că mulţi oameni au venit pe lume într—un chip neobişnuit; dar pomelnicul lor ar fi prea lung. Citiţi cartea a VII—a din Pliniu,dacă aveţi vreme de pierdut. Nu veţi afla însă nicăieri o naştere mai minunată decît a fost aceea a lui Pantagruel. Nici pe la poarta minţii nu vă trece, cît a crescut de repede, în trup şi în putere. Se pomeneşte despre Hercule că fiind încă în leagăn ar fi ucis doi şerpi; dar isprava lui a fost floare la ureche, căci acei şerpi erau destul de firavi. Pantagruel a săvîrşit isprăvi mult mai grozave. Aş dori mai întîi să vă spun, cum sorbea de trei ori pe zi mulsul a patru mii şase sute de vaci şi cum s—au strîns toţi ca haram din Saumur—Anjou, Villedieu—Normandia şi Bramont—Lorena, să meşterească un ceaun în care să—i fiarbă terciul. Îi dădeau să mănînce dintr—un cazan mare, care se mai vede şi acum lîngă patul din Bourges ; dar atît de puternici îi crescuseră dinţii, încît într—o zi a muşcat din el o bucată zdravănă, aşa cum a rămas semnul pînă azi.

Într—o dimineaţă, pe cînd sugea la ţîţa vacii (cronicarii spun toţi la fel, că n—a avut doică), pruncul s—a desprins din legăturile care îl ţineau în leagăn, şi înşfăcînd vaca de glezne i—a înfulecat ugerul şi jumătate de burtă (cu ficaţi şi rărunchi cu tot). Ar fi hăpăit—o toată, dacă vaca n—ar fi mugit o dată atît de cumplit, ca şi cum ar fi sfîşiat—o lupii. Argaţii au venit într—un suflet şi au scos—o din mîinile lui Pantagruel; dar o ciozvîrtă din pulpă tot i—a rămas. A mîncat—o ca pe un cîrnăcior, iar cînd au încercat să—i ia osul din mînă, l—a înghiţit dintr—o dată, cum ar ciuguli cormoranul un oblet.

Deşi nu învăţase încă să vorbească, a strigat: „Bun! Bun!" voind să spună astfel că i—a plăcut bucăţica, şi că ar mai fi gustat bucuros încă una. Ceea ce văzînd slujitorii săi, l—au legat cu un odgon zdravăn, asemeni celor care se împletesc la Tain pentru căratul sării pînă la Lyon, sau pe care le folosesc corăbiile franţuzeşti pe ţărmul Normandiei, la Havre—de—Grace.

În vremea aceea s—a întîmplat să scape din lanţ un urs pe care îl creştea tatăl lui Pantagruel. Fiara s—a apropiat de leagăn, şi fiindcă dădacele n—avuseseră grijă să spele copilul pe bot, ursul a început să—l lingă. Pantagruel a rupt odgoanele, mai lesne decît Samson frînghiile cu care îl legaseră filistinii, a pus mîna pe moş—Martin, l—a rupt în bucăţi ca pe un pui de găină şi s—a ospătat cu şuncă proaspătă.

Gargantua, temîndu—se pentru viaţa fiului său, a pus să—l lege cu patru lanţuri de fier, zidind împrejurul leagănului patru bolţi zdravăn întărite. Unul din lanţurile acestea se mai păstrează încă în cetatea La Rochelle, legînd în timpul nopţii cele două turnuri de pe ţărm. Al doilea lanţ se află la Lyon, altul e la Angers, iar pe—al patrulea l—au dus diavolii, ca să—l pună în fiare pe Scaraoţchi, pe care îl apucaseră năbădăile, din pricina durerii de burtă ce l—au ajuns, fiindcă mîncase fript sufletul unui sergent de jandarmi. (Aşadar, puteţi da crezare şi celor scrise de Nicolas din Lyon în psalmul *Et Og regent Basan*[8], arătînd că acel Og fusese atît de puternic şi de voinic în pruncia lui, încît a trebuit să fie legat cu lanţuri de fier.)

Pantagruel, astfel pironit, s—a mai astîmpărat, căci nu putea să sfărîme lanţurile atît de lesne, după cum rupsese odgoanele, şi nici n—avea, în leagăn, destul lărgămînt pentru a—şi mişca în voie braţele.

Dar iată că s—a ţinut, în timpul acela, un mare ospăţ la curtea tatălui său. Gargantua poftise la o masă bogată pe toţi prinţii din ţara lui. Căpitanii de oaste, zorind cu pregătirea celor cuvenite ospăţului, au uitat de grija bietului Pantagruel şi l—au lăsat, *reculorum*[9], singur—singurel, de capul lui. Şi ce socotiţi că a făcut băiatul?

Ce—a făcut? Oameni buni, să vedeţi! A încercat, mai întîi, să sfărîme în mîini lanţurile cu care era legat de leagăn; dar n—a izbutit, că prea erau groase. Atunci a început să frămînte cu picioarele capătul leagănului şi l—a rupt, măcar că era cioplit dintr—un trunchi lat de şapte coţi. Scoţînd picioarele afară prin spărtură, s—a întins bine—bine, pînă a atins pămîntul. Apoi, opintindu—se încă o dată, s—a ridicat cu toată puterea în călcîie, purtînd leagănul în spinare, ca o broască ţestoasă care s—ar sui pe un perete sau ca un butoi de—o mie de vedre, cu fundul în sus. A pătruns astfel în încăperea cea mare unde se ţinea ospăţul, înfricoşînd pe toţi cei de faţă. Avînd însă braţele în lanţuri, Pantagruel nu se putea atinge de bucate; abia dacă a izbutit, aplecîndu—se asupra mesei, să ia în gură o înghiţitură—două. Tatăl său, văzîndu—l, şi—a dat seama că îl uitase flămînd şi, ascultînd rugămintea celorlalţi seniori şi prinţi care se

---

[8] *Nicolas din Lyon,* franciscan italian din sec. al XIV—lea, comentator al *Bibliei,* ironizează pe comentatorii ebraici, potrivit cărora *Og,* regele Basanului, ar fi fost un adevărat uriaş.

[9] Deoparte, stingher (lat.).

aflau la ospăţ, a dat poruncă să i se dezlege lanţurile; cu atît mai mult cu cît şi doftorii spuneau că, ţinut în leagăn peste vreme, băiatul era primejduit să pătimească toată viaţa de piatră la băşică.

Desprinzîndu—l din lanţuri, l—au aşezat la masă, iar Pantagruel, izbind de necaz în talpa leagănului, cu o lovitură l—a sfărîmat în cinci sute de mii de bucăţi, strigînd cît îl ţinea gura, că nu se mai culcă în el, cît va trăi.

CAPITOLUL V. Isprăvile din tinereţe ale neasemuitului Pantagruel

Pantagruel creştea de la o zi la alta şi se împuternicea văzînd cu ochii, spre îndreptăţita bucurie a tatălui său. Acesta i—a pus în mînă, de mic copil, arbaletă cu carp să vîneze vrăbii.

(E arbaleta cea mare, ce se mai păstrează si astăzi în topitoria de arme de la Chantelle.)

L—a dat apoi la şcoală, ca să—şi petreacă anii cei dintîi ai vieţii cu învăţătura L—a trimis pentru început la Poitiers unde băiatul a dovedit osebită tragere de inimă la carte, spre marele lui folos. Văzînd că ceilalţi şcolari nu se pricep să se bucure de răgazul ce—l aveau între ceasurile de învăţătură, i s—a iăcut milă de ei, şi într—o zi, dezghiocînd din muntele cel mare care se cheamă Passelourdin o bucată de stîncă, lungă de doisprezece stînjeni şi groasă de douăsprezece palme, a aşezat—o pe patru stîlpi, drept în mijlocul cîmpului. Astfel, în ceasurile cînd n—aveau altceva de făcut, şcolarii veneau aici să petreacă, suindu—se cu băutură, şunci şi plăcinte în vîrful stîncii, unde îşi ciopleau numele în piatră cu briceagul. Această stîncă se numeşte astăzi Masa—de—Piatră, şi, în amintirea vremilor de demult, oricine vine să înveţe carte la Poitiers, trebuie mai întîi să bea apă din Izvorul—Calului de la Croustelle şi să se urce pe Masa—de—Piatră.

Aflînd din frumoasele cronici ale strămbunilor săi, că Geoffroy de Lusignac, zis Geoffroy Colţosul, bunicul vărului vitreg al surorii mai mari a mătuşii unui ginere de—al unchiului uneia din nurorile soacră—si fusese îngropat la Maillezais, a pornit într—o zi să—i cerceteze mormîntul, ca orice om care ţine la neamuri. Plecînd din Poitiers însoţit de cîţiva prieteni, a trecut prin Leguge, unde a poposit la cuviosul abate Ardillon; apoi prin Lusignan, Sansay, Celles, Colonge şi Fontenay—le—Comte, cercetînd aici pe învăţatul doftor Tiraqueau, a ajuns la Maillezais, unde se află locaşul de veşnică odihnă a suspomenitului Geoffroy Colţosul.

Un simţămînt de nedesluşită teamă l—a cuprins pe Pantagruel, privindu—şi strămoşul zugrăvit pe un perete, sub înfăţişarea unui bărbat foarte supărat, trăgînd pe jumătate din teacă sabia lui cumplită. Voind să ştie pentru ce fusese închipuit astfel, a întrebat pe călugării din partea locului, dar aceştia i—au răspuns că aşa e obiceiul zugravilor şi scriitorilor — *pictoribus atque poetis* — să—i înfăţişeze pe oameni după cum găsesc ei de cuviinţă şi le vine mai la îndemînă. Pantagruel nu s—a mulţumit cu acest răspuns şi a zis:

— Nu cred că a fost zugrăvit astfel fără un anumit înţeles. Eu bănuiesc că s—a sfîrşit din viaţă urgisit de o cumplită jignire, pentru care cere răzbunare urmaşilor săi. Voi căuta să aflu adevărul, şi voi face aşa cum voi chibzui că se cuvine.

Dorind să cerceteze şi celelalte şcoli înalte ale Franţei, Pantagruel nu s—a mai înapoiat la Poitiers, ci s—a îndreptat spre La Rochelle, iar de acolo, pe apă, a ajuns la Bordeaux, unde n—a avut prea multe de văzut; numai cîţiva corăbieri, care jucau în bile pe nisipurile de la marginea mării.

De la Bordeaux trecut la Toulouse, unde a învăţat să dănţuiască şi să mînuiască spada cu amîndouă mîinile, după obiceiul şcolarilor de acolo ; dar cînd a văzut pe aceştia cum îşi pîrjolesc dascălii de vii ca pe nişte scrumbii afumate, a luat—o din loc, spunînd: „Să mă ferească Dumnezeu să—mi sfîrşesc zilele pe jeratic ! Port destulă arşiţă în mine, nu mai am nevoie de altă fierbinţeală..."

A făcut apoi popas la Montpellier, unde a găsit vinuri minunate de Mirevaux şi prieteni foarte plăcuţi. S—a gîndit o bucată de vreme să înveţe tainele doftoricescului meşteşug, dar această ştiinţă i s—a părut tristă şi amărîtă, iar felcerii, nişte diavoli boşorogi, miroseau toţi a clistir. A voit mai pe urmă să înveţe drepturile, dar văzînd că, dintre oamenii legii, trei erau mîncaţi de molii, iar al patrulea răpănos, a făcut calea întoarsă şi a plecat din acel oraş. În mai puţin de trei ceasuri, trecînd peste podul din Gard, a ajuns în faţa amfiteatrului din Nimes: o lucrare zeiască, ce nu pare a fi ieşit din mîna omului.

Abia sosise la Cvignol de trei zile, cînd dragostea l—a prins în mrejele[...] .Aici n—a găsit prea multă forfotă de lume, dar a fost cuprins de mare scîrbă, văzînd cum haimanalele oraşului îi chelfăneau pe bieţii şcolari. Într—o zi frumoasă de duminică, pe locul unde lumea se strîngea la joc, unui şcolar i—a venit pofta să dănţuiască şi el; dar derbedeii l—au înşfăcat. Văzînd atîta neobrăzare, Pantagruel s—a mîniat şi a luat la goană pe bătăuşi; zor—nevoie să—i înece pe toţi în apa Ronului! Norocul golanilor a fost că s—au ascuns în pămînt ca nişte cîrtiţe, la o jumătate de leghe sub albia rîului. (Gaura prin care au trecut se mai vede şi astăzi în locul cu pricina.)

Pantagruel a pornit de la Valenţa mai departe, şi în trei sărituri a fost la Anger unde s—a simţit foarte bine, şi unde ar fi rămas mai multă vreme, daca nu l—ar fi alungat ciuma.

S—a oprit, aşadar, la [...] unde s—a dedat învăţăturii drepturilor. Atît a învăţat, pînă a ajuns sa spună că pravila legilor seamănă cu o haină scumpă de aur strălucitor, unsă pe poale cu baligă... Nu se află pe lume, zicea el, cărţi mai frumos împodobite şi mai arătoase decît Pandectele; dar răstălmăcirile adăugate pe margini, de—alde Accurus şi alţii, sînt atît de scîrnave, încît totul se preface în gutui şi ticăloşie...

De la Bourges a trecut la Orleans, unde s—a împrietenit cu o seamă de şcolari veniţi de la ţară; aceştia l—au luat cu ei la petreceri şi l—au învăţat să bată mingea, un joc pe care a ajuns să—l stăpînească mai bine decît toţi. Nu se ostenea prea mult cu cititul de teamă să nu—i slăbească vederea. (N—a spus odată, nu ştiu cine, că nimic nu vatămă văzul mai rău decît o boală de ochi?)

Nu peste multă vreme, unul din prietenii lui, sfîrşind învăţătura legilor, s—a înfăţişat să—şi primească patalamaua. Nu ducea cu el mai multă ştiinţă decît îi încăpuse în scăfîrlie, dar se pricepea ca nimeni altul să ţopăie şi să lovească mingea. În cinstea lui, Pantagruel a întocmit un blazon şi o deviză, pentru toţi aceia care ieşeau din acea înaltă şcoală a drepturilor de la Orleans:

Cu o minge—n buzunar,
Cu lopata—n brăcinar,
Şi cu legea în samar,
Dacă—nveţi să dănţuieşti,
Învăţat şi doftor eşti!

CAPITOLUL VI. Cum a întîlnit Pantagruel pe unul din Limoges, care stîlcea limba franţuzească

Într—o zi, n—aş putea să spun care, Pantagruel ieşise la plimbare cu prietenii săi spre poarta oraşului, pe drumul care duce la Paris; cînd în faţa lui s—a ivit deodată un şcolar frumuşel ,care venea dinspre partea aceea. După ce şi—au dat bineţe, l—a întrebat:

— De unde vii, prietene?

— Din opidul unde fiinţează ilustra şi notoria academie denumită Luteţia.

— Ce zice? a întrebat Pantagruel pe unul din prietenii lui.

— Vrea să spună că vine de la Paris.

— A, vii de la Paris? a întrebat din nou Pantagruel. Şi cum îşi petrec vremea domnişorii care învaţă la Paris?

Şcolarul a răspuns:

— Traversăm Secvana[10] în dilicul şi crepuscul; ambulăm prin compitele şi cvadriviile urbei; expectorăm locuţiunile latine şi, ca nişte amatori autentici, perseverăm în captarea amabilităţilor omnipotentului şi omnigenului sex feminin. În tranziţiile crepusculare descindem în lupanarele din Champgaillard, Matcon, Cul—de—Sac, Bourbon, Glattigny, Huslieu etcetera, şi în extaz bipartit depunem laborioase ofrande zeiţei Venus, generatoarea de indicibile voluptăţi afrodiziace. După care ne transferăm în abundentele taverne, denumite La Bradul Verde, La Castel, La Magdalena şi La Peştele—de—Mare, ingurgitînd opulente spatule de ovine, agrementate de petroselinonul adiacent. Considerînd anemia pecuniară a buzunarelor şi avînd în vedere, în general, penuria metalului feruginos, pentru a lichida obligaţiunile contractate, abandonăm în garanţie caietele şi ornamentele noastre vestimentare, aşteptînd magnificenţa larilor şi penaţilor paterni.

— Ce naiba de limbă o fi asta? a strigat Pantagruel. Nu vei fi, Doamne fereşte, eretic?

— Nu, ilustrisime. De cîte ori aurora cu degetele ei de roză deschide porţile orientului, mă refugiez într—un edificiu monahal, stropindu—mă cu apă sanctificată şi purificîndu—mă cu invocaţiuni liturgice. În mistica rogaţiunilor îmi purific sufletul de păcatele comise în libaţiuni nocturne, onorez forţa celestă şi mă închin marelui imperator al astrelor. Ador şi preţuiesc pe aproapele meu. Păzesc preceptele decalogului şi în măsura puterilor mele nu mă abat de la ele, nici cît e negru sub unghie. E adevărat că Mamona refuzînd să—mi alimenteze peculiul, nu sînt în situaţia de a distribui donaţiuni fiinţelor mizere, care peregrinează din poartă în poartă, solicitînd o monedă.

— Pîrţ ! a zis Pantagruel. Ce spune nebunul ăsta? Îmi pare că vorbeşte limba diavolului, ca să ne zăpăcească dinadins cu descîntece vrăjitoreşti.

Unul din cei de faţă a încercat să—l lămurească:

— Măria—ta, acest domnişor se căzneşte să maimuţărească limba parizienilor, dar nu face altceva decît s—o împestriţeze cu zdrenţe latineşti. Se crede mai iscusit decît Pindar şi, dispreţuind vorbirea obişnuită, îşi închipuie că e un mare orator, pe franţuzeşte !

Pantagruel l—a întrebat pe şcolar, dacă acest lucru e adevărat, iar acela a răspuns:

— Ilustrisime, ingeniul raţiunii mele nu e apt a distinge divagaţiunile acestui plebeu ignar, care îşi debitează insanităţile într—o franceză vulgară; ci, *a contrario,* eu îmi dau silinţa s—o înfrumuseţez *per longum et per latum,* redîndu—i rezonanţa latină.

— Să te ia naiba ! a izbucnit Pantagruel. Am să te învăţ eu să vorbeşti ca lumea ! Dar mai întîi, ia spune—mi, din ce parte a locului eşti?

Şcolarul a răspuns:

— Originea primordială a bunicilor şi străbunilor mei a fost în ţinuturile limuzine, unde repauzează corpul sfîntului Marţial.

— Aha! a spus Pantagruel. Eşti din Limoges, de la coada vacii, şi ai venit aici să faci pe parizianul? Am să—ţi rup urechile !

Apoi, punîndu—i mîna în gît, a strigat:

— Te—ai apucat să stîlceşti limba ţării, schimonositule ! Am să te stîlcesc şi eu, să mă ţii minte !

Văzînd că se îngroaşă gluma, şcolarul din Limoges a început să se vaite:

— Văleleu, tăticule, mînca—ţi—aş sufletul, maica ta, Cristoase, îndură—te, tălică, nu mă păli, nu mă

---

[10] Sena.

stîlci, nu mă stropşi, că n—oi mai greşi, cît oi trăi!

Iar Pantagruel a spus:

— Aşa? Va să zică ştii să vorbeşti ca oamenii?

Apoi i—a dat drumul, fiindcă bietul limuzin, de frică, se scăpase pe el, iar nădragii lui, croiţi în coadă de peşte, fund neavînd, se spurcaseră de sus pînă jos.

— Sfinte Pafnutie! a spus Pantagruel, ce mai pupăză! Naiba să—l ia de spîrcîit, că rău mai pute!

Şcolarul a şters—o, ruşinat, şi toată viaţa a suferit de—o arşiţă cumplită, simţind mereu mîna lui Pantagruel, care îl strîngea de gît. A murit de sete, cîtiva ani mai tîrziu, adeverind prin cereasca pedeapsă ce l—a ajuns, spusele lui Aulu—Gelu, care ne învaţă să rămînem la graiul nostru firesc. Aşijderea ne îndeamnă şi Octavian August, să ne ferim de vorbele fără înţeles, aşa cum ocolesc cîrmacii corăbiilor, pe mare,colţurile de stîncă.

CAPITOLUL VII. Cum a ajuns Pantagruel la Paris şi despre frumoasele cărţi din librăria Sfîntul Victor

Încheind cu bine anii lui de învăţătură în Orleans, Pantagruel a hotărît să plece la Paris. Dar tocmai cînd se pregătea de drum, a auzit că la Saint—Aignan din Orleans se află un clopot mare, îngropat în pămînt de mai bine de două sute paisprezece ani. Clopotul era atît de greu, încît, cu toate uneltele pe care le folosiseră enoriaşii, nu numai că nu izbutiseră să—l aşeze din nou la locul lui, dar nici măcar cu o palmă nu—l clintiseră de la pămînt. Au încercat, rînd pe rînd, toate mijloacele arătate de Vitruviu, Alberti, Euclide, Teon, Arhimede şi Hero, în *De Arhitectura, De re oedificatoria* şi *De ingeniis*[11], dar degeaba, că nimic n—au isprăvit.

Plecînd urechea cu bunăvoinţă la rugămintea oamenilor din acel oraş, Pantagruel a hotărît să ridice clopotul şi să—l suie în clopotniţă. S—a dus pe locul unde era clopotul şi l—a săltat de la pămînt cu degetul cel mic, atît de lesne, ca şi cum ar fi fost clopoţelul de la gîtul unui erete. Înainte de a—l atîrna în clopotniţă, a dat o raită prin cetate, ţinîndu—l în mînă şi făcîndu—l să sune. Poporul s—a veselit foarte, dar ce—a urmat nu i—a mai fost pe plac, fiindcă, din pricina bătăii clopotului, tot vinul cel bun din Orleans s—a tulburat în butoaie şi s—a borşit. Băutorii n—au băgat de seamă decît în noaptea următoare, cînd, gustînd din acel vin stricat, au început să scuipe un fel de scamă albă, strigînd:
— Ne—am umplut de Pantagruel! Ni s—a aprins gîtlejul!

După această ispravă, Pantagruel a plecat cu însoţitorii lui la Paris. Aici toată lumea a dat buzna să—l vadă, căci aşa sînt făcuţi parizienii, totdeauna gata la îngrămădeală şi nerozi din firea lor, de la *alfa* la *omega.* Se uitau la el cu gura căscată, aiuriţi şi oarecum înfricoşaţi, temîndu—se să nu ia cu el zidurile Luvrului, aşa cum tatăl lui ridicase, oarecînd, clopotele de la Notre—Dame, ca să le atîrne, zurgălăi, la gîtul iepei ce—o călărea.

Zăbovind cîtăva vreme la Paris, Pantagruel a învăţat temeinic cele şapte ştiinţe ale gîndirii, dar n—a voit să—şi mai lungească şederea, fiindcă — după cum spunea el — în Paris e plăcut să trăieşti, dar nu—i bine să mori: toţi calicii oraşului dau tîrcoale prin cimitirul Sfîntul Inocentiu şi îşi încălzesc şezutul cu osemintele morţilor. S—a minunat în schimb de frumoasele cărţi pe care le—a găsit în prăvălia librarului de la sfîntul Victor şi pe care le—a însemnat după cum urmează:

Scripetum salutis[12].
Prohabum juris.
Papucum Decretorum.
Rodia Vitiorum.
Despre oastea Domnului.
Mătura şi făraşul predicatorului, de părintele Hocus—Pocus.
Fuduliile de elefant ale vitejilor.
Mătrăguna episcopilor.
Marmotretus de bubonis et maimucis, cum commento Dorbellis.
Decretum universitatis Parisiensis super profunditate muliercurarum ad pladtum.
Cum i s—a arătat sfînta Gertruda unei călugăriţe din Poissy, care sta să nască.
Ars honeste besendi in societate, de Mortuinum.
Borcanul cu muştar al pocăinţei.
Formicarum artium.
De paharorum usu et honestate chefuendi, per Silvestrem erhieratent Jacobibemus.
Concina, pe scurt.
Traista notarilor.
Aldămaşul măritişului.
Ciubărul cu visuri.
Pleava şi tărîţele legilor.
Gustarea vinurilor.

---

[11] *Despre arhitecturi, Despre îndeletnicirea clăditului; Despre meşteşuguri* (lat.).
[12] Bibliografie fantezistă, în care numeroase cuvinte din titlurile „latineşti" sînt de fapt cuvinte franţuzeşti (respectiv româneşti) cărora li s—a dat, în scop burlesc, aspectul latin.

Diferitele mirosuri ale brînzei.
Spalatorium scholarium.
Tartaretus: De modo cacandi.
Fanfarele Romei.
Bricot: De diferentis ciorbarum.
Temeiul ascultătorilor.
Încălţările smereniei.
Scaunul cu trei picioare al înţelepciunii.
Hîrdăul darurilor.
Poticneala duhovnicilor.
Plesnitoarea popilor.
Reverendi patris fratris Lubini provincialii taclalia, de afumandis carnatibus, libri tres.
Pasquilli, doctoris marmorei, de Capreoliscum ciulinis comendendis, tempora papali ab Ecclesia interdicto.
Căldăruşa, în şase persoane, jucată de Diaconii—Parşivi.
Ochelarii călătorilor care merg la Roma.
Majoris: De modo faciendi carnatos.
Cimpoiul prelaţilor.
Beda:de Optimitate burtorum.
Plîngerea notarilor împotriva puţinătăţii plăcintelor.
Coada de cotoi a procurorilor.
Slănină pe fasole, *cum commento.*
Dulceaţa iertărilor.
Praeclarissimi jurisutriusque doctoris Magister Piloţi. Raquedenari de bobelidandis glossae Accursiane mofturis repetitio enucidilucurisissima.
Stratagemata francacatoris, de Baignolet.
Frantopinus: De re militari, cum figuris Ştefani.
De usu et utilitate belituri equos et equas, authore Nostro de Chur.
D.N. Rostocostopiciorongus: De mustarda post prandium servienda, lib, quatrodecim, apostolati per D. Fleacus.
Jabolenus: De cosmographia purgatorii.
Questio subtilissima utrum chimera, in vacuo burtispossit comendere secundas intentiones ? et fuit debatuta per decern hebdomadas in concilio Constantiensi.
Pofta de mîncare a judecătorilor.
Cucuvaia cardinalilor.
De calcaribus removendis decades undecim per Albericum de Rosata.
Ejusdem: De castrametandis crinibus, lib. tres.
Intrarea în Brazilia a lui Antoniu de Leiva.
Marforii bacalarii, cubentis Rome de mascardiis cardinalium Mulis.
Apologia aceluiaşi împotriva celor ce spun că măgarul papii nu bea decît apă.
Pronosticatio que incipit Silvio Pipotamaris, balata per D.N. Aiuritus.
Bamburini episcopi, de mulgetiarum profectibus enneades novem, cum privilegia papali ad trienium, et postea non.
Fandoseala fetelor mari.
Jucăria femeilor văduve.
Guturaiul călugărilor.
Cuvioasa *gîngăvеală* a părinţilor celestini.
Pomul pomenilor.
Obrăznicia calicilor.
Capcana teologilor.
Muştiucul maeştrilor cîntăreţi.
Leneveţii lui Olcam, la prima lor tunsoare.
Magistri N. Frigepuium: De jumulitibus horarum canonicarum, lib. quadraginta.

Clevetitorium confratriarum, incerto autore.
Pantahuza măicuţelor sărmane.
Mirosul spaniolilor nespălaţi, hiperaromatizaţi de Frai Inigo.
Băuturica nevoiaşilor.
Poltronismus rerum Italicarum, autore magistro Frigifer.
R. Lullius: De moftoribus principum.
De partibus secretibus hypocrisia, adore Jacobo Hocstralem, hereticomaestra.
Caldaburtis de magistronostradorumque Beutoris, lib. octo galantissimi.
Pîrţurile copiştilor, scriitorilor, pisarilor, prescurtătorilor şi *diacilor* papali, culese de Regis.
Calendarul pe o sută de ani pentru podagroşi şi sfrinţiţi.
Manieres maturandi cuptoris, per D. Eccium.
Frînghia negustorilor.
Plăcerile vieţii mănăstireşti.
Rapănul călugărilor făţarnici.
Istoria farfadeţilor sau a strigoilor cerşetori.
Starea jalnică a ostaşilor schilodiţi în război.
Înşelătoria dregătorilor.
Cîntarul vistiernicilor.
Moftarium Sorbonifornium.
Rimele vînătorilor de rîme.
Foalele alchimiştilor.
Ţintarul pantahuzelor, adunat de fratele Serratis.

— *Volth mnarbothim dai gousch pal frapin duch im scoth pruch galeth dai Chinon, min foulthrich al conin butbathen doth dai prim.*[13]

— Aţi înţeles ceva? a întrebat Pantagruel pe însoţitorii săi.

Epistemon a răspuns:

— Bănuiesc că ar fi limba antipozilor; naiba să mă ia dacă am înţeles o silabă!

Pantagruel a spus străinului:

— Prietene, nu ştiu, poate că zidurile vor fi avînd urechi, cum se spune, dar nici unul dintre noi nu pricepe ce spui.

Noul venit a vorbit atunci în italieneşte:

— *Signor mio, voi vedete per essempio che la Cornamusa non suona mai s'ela non a ii venirepieno. Cosi io parimente non visaprei contare le mie fortune, se prima ii tribulato ventre non a la solită refectione. A quale e adviso che le mani et li dent habbiano perso ii loro ordini naturale et del tute annichillati.*[14]

Epistemon a spus:

— Limba aceasta încă n—am ajuns a o cunoaşte. Călătorul a vorbit pe englezeşte:

— *Lord, if you beso vertuous of intelligence, as you be naturally releaved io the body, you should have pity of me; for nature hath made us equal, but fortuna hath some exalted, and others deprived: nevertheless is vertue often deprived, and the vertuous men despised: for before the last end none is good.*[15]

— Nici atîta ! a spus Pantagruel. Panurge a dat—o pe ungureşte:

— *Jona andie guaussa soussy etan beharda er remedio beharde versela ysser landa. Anbates otoy y es nausu ey nessassu gourray proposian ordine den Non—yssena batya facheria egabe gen herassy badia sadassu nouraa ssia. Ar an Hon—duan gual de cydassu naydassuna. Estou oussyc eguinan soury hin er darstura eguy harm. Genicoa plasar vadu*[16]

---

[13] Cuvinte într—o limbă inexistentă.

[14] Vezi bine, doamne, că nici cimpoiul, bunăoară, nu răsună dacă n—are burta plină; tot asemenea nici eu nu—ţi pot depăna istoria mea, dacă tulburatu—mi pîntece nu—şi dobîndeşte o temeinică îndestulare; căci am început a cugeta că mîinile şi măselele şi—au pierdut slujba lor firească şi sînt pe cale de a pieri cu totul (italiană diformată.)

[15] Dacă eşti, doamne, tot atît de tare la minte pe cît eşti de voinic la trup, va să te milostiveşti de mine, căci firea ne—a plăsmuit deopotrivă, dar norocul a crescut pe unii şi pe alţii i—a scăzut. Şi totuşi virtutea e adesea nesocotită şi oamenii virtuoşi dispreţuiţi, căci nimeni nu este cu adevărat bun înainte de ceasul cel de pe urma, idem).

[16] La toate relele trebuie, doamne, să fie şi un leac; să trăieşti cum se cade, iată anevoinţa. Cît m—am rugat de domnia—ta ! Fă să fie rînduială în cuvîntarea noastră; şi va fi, de bună seamă, dacă vei spune să vină ce trebuie ca să mă saturi. Pe urmă, întreabă—mă tot ce vei voi. Şi nu vei greşi dacă vei cheltui, cu ajutorul lui Dumnezeu, îndoit (bască, idem).

— Genicoa, fă—te—ncoa! a strigat Eudemon. Iar Carpalin a spus:
— Să—mi sară ochii, dacă am priceput cît îi negru sub unghie !

Străinul a vorbit apoi în limba cehilor:

— Prug frest frins sorgmand strochdt drhas pag brlelangGravot chavygny pomardiere rusth pkalhdracg Deviniere preş Nays. Beuille kalmuch monach drupp delmeuppUst rincq dlrndodelb up drent loch mine stz ringuald de vins ders cordelis bur jocst stzampenards .[17]

— Creştinească o fi limba aceasta, prietene, sau e limba lui Păcală? E o limbă pe ghiceală, a spus Epistemon.

Călătorul a luat—o prin graiul olandezilor:

— Heere, ie en spreeke anders geen taale dan kersten taele: my dunct no—chtans al, en seg ie u niet een woordt mynen nood verklaart ghenonch wat ie be—gere; geef my wyt bermherticheigt yet waer van ie ghevoed maghzunch.[18]

— Tot aia! a spus Pantagruel.

Străinul a vorbit spanioleşte:

— Seignor, de tanto hablar yesoy cansado por que suplico avostra reverenda que mire a los perceptos evangelicos, para que ellos movan vuestra reverenda a Io que es de consciencia; y si ellos non bastaren para mover vuestra reverenda a piedad, yo supplico que mire a la piedaă natural, la qual yo creo que le movera como es de razon, y coneso non digo mas.[19]

Pantagruel a spus:

— Bine, prietene. Nu pun nici o clipă la îndoială că ştii să vorbeşti mai multe limbi: dar alege din ele una, pe care s—o înţelegem şi noi.

Călătorul a început atunci în limba daneză:

— Myn Herre, endog ie g med inge tunge ta Iede, lygeson boeen ocg uskuulig cveatner: Myne Kleebon och my ne legoms magerhed udviser alligue klalig huuad tyng meg meest behoff girereb somder sandeligh mad och drycke: hvuarpor for—barme teg omsyder offuermeg: oc befarlat gyffuc meg nogneth: affhvylket ieg kand styve myne groendes magher lygeruff son man Cerbero en soppe forsetthr. Soa shal tuloaffue lenge och lycksaltigth.[20]

— Îmi pare că astfel vorbeau goţii, şi să mă ierte Dumnezeu, tot aşa îi zicem şi noi din şezut.

Atunci străinul a spus:

— Adoni, scholom lecha: im ischar harob hal habdeca, bemeherah thithen ii kikar lehem, chancathule: laah al adonai cho nen ral.[21] Iar Epistemon a răspuns:

— De data aceasta sînt lămurit. E limba ebraică şi îmi dau seama că o vorbeşte ca un cărturar.

Călătorul a spus mai departe:

— Despota tinyn panagathe, diatisy mi uc artodotis, horas gar limo anali—scomenon eme athlios, ke en to metaxy eme uc eleis udamos, zetis de par emu ha u chre. Ke komos philologi pantas homologusi tote logus te kerhemata perita hypar—chin, opote pragma afto paşi delonesti. Entha gar anankei monon logiisin, hina pragmata (hon peri amphisbetumen) me prosphoros epiphenete.[22]

Iar Carpalim, unul din însoţitorii lui Pantagruel a spus:

— Aha! Mi se pare că vorbeşti greceşte.Ai fost în Ţara Grecească?

Călătorul a răspuns:

— Agenou dont oussys vou denaguez algarou, nou den farou zamist vou mariston ulbrou, fousquez vou brol tam bredaguez moupreton den goul houst, daguez, daguez nou croupys fost bardou noflist nou

---

[17] Cuvinte într—o limbă inexistentă.

[18] Nu mă rostesc, doamne, în grai necreştinesc; şi totuşi, chiar dacă n—aş spune un singur cuvînt, zdrenţele cu care mă acopăr ar fi singure în stare să—ţi dezvăluie ce doresc. Fii atit de milosîrdnic şi dă—mi ceva de mîncare (olandeză, diformată).

[19] Sînt, doamne, ostenit de atîta vorbă; rog aşadar pe cuvioşia—ta să ia în seamă poruncile Sfintei Evanghelii, care vor îndupleca pe cuvioşia—ta la o faptă în cuget curat; şi dacă acestea nu vor fi volnice să îndemne pe cuvioşia—ta la milă, o rog să ia în seamă mila firească, aceea care, sînt încredinţat, fără greşeală, o va mişca; şi după asta nu mai zic nimic (spaniolă, idem).

[20] Chiar dacă, precum copiii şi dobitoacele, n—aş grăi, în nici o limbă, doamne, şi încă straiele şi slăbiciunea trupului meu ar arăta limpede ce—mi lipseşte: de mîncare şi de băut; milostiveşte—te aşadar şi spune să—mi dea cu ce să—mi ogoiesc lătratul stomacului, tot astfel precum aşezi un blid cu ciorbă dinaintea cîinelui Cerber. Astfel vei vieţui îndelung şi fericit (daneză, idem).

[21] Pacea fie cu tine, doamne! Dacă voieşti a face un bine slugii tale, dă—mi de îndată o coajă de pîine, căci scris este: „Cine pe săraci ajută, pe Dumnezeu împrumută" (ebr.).

[22] De ce, prea bunule stăpîn, nu—mi dai o bucată de pîine? Mă vezi pierind mişeleşte de foame, şi n—ai nici o milă de mine, şi mă întrebi o sumedenie de lucruri fără nici o noima. Şi totuşi, prietenii înţelepciunii se învoiesc cu toţii să creadă că orice cuvîntare sau cuvînt sînt de prisos cînd faptele sar în ochi. Cuvintele nu sînt de trebuinţă decît acolo unde faptele pe care le cercetăm nu se arată cu limpezime (elină, cu pronunţare modernă).

grou. Agou paston toi nalprissys hourtou los ecbatonous, prou dhouquys brol panygou den bascrou nou dous caguous goulfren goul oust troppassou.[23]

— Am început să mă dumiresc, a spus Pantagruel. Asta e limba care se vorbeşte la noi în Utopia. Sau, după cum sună la ureche, una asemănătoare.

Dar înainte de a sfîrşi vorba, străinul şi—a schimbat graiul:

— *Jam toties vos, per sacra, perque deos, deasque omnis, obtestatus sum, ut, si qua vous pietas permovet, egestatem meam solaremini nec hilum proficio clamans et ejulans. Sinite quaeso, sinite, virii impii, quo me fata vocant abire, nec ultra vanis vestris interpellationibus obtundatis, memores veteris illius adagii, quo venter famelicus auriculis carere dicitur.*[24]

— Ascultă prietene, l—a întrebat încă o dată Pantagruel. Nu ştii să vorbeşti franţuzeşte?

— Foarte bine, seniore. Mulţumesc lui Dumnezeu, e limba pe care am supt—o la sînul maicii mele. Sînt născut şi crescut de mic copil în grădina Franţei, adică în Tourraine.

— Dacă—i aşa, te rog să—mi spui: cum te cheamă şi de unde vii? Căci atît de mult te—am îndrăgit, încît dacă vei asculta de dorinţa mea, vei rămîne lîngă mine toată viaţa şi vom fi prieteni împreună, cum au fost Eneea şi Achates.

— Seniore, numele meu adevărat, pe care l—am primit la botez, e Panurge. Acum viu din Ţara Turcului, unde am fost ţinut în robie de cînd pornisem la Metalin cu război împotriva paginilor. Bucuros mă voi învrednici să—ţi istorisesc păţaniile mele, care sînt mai minunate decît ale lui Ulise: dar fiindcă ţi—a fost voia să mă iei pe lîngă domnia—ta (ceea ce primesc, făgăduindu—ţi să te urmez pînă la mama—dracului), avea—vom destule clipe de răgaz pentru poveşti. în această clipă simt grabnica nevoie de a mă întrema, aflîndu—mă cu burta goală, gîtlejul uscat, iar măselele (toate) crăpate de foame. Gata sînt să mă aşez la înfulecat, şi te încredinţez că îţi va fi plăcut să mă priveşti mîncînd. Dă poruncile cuvenite — şi Doamne—ajută !

Pantagruel a hotărît să fie dus la locuinţa sa şi să i se dea de mîncare pe săturate. Ceea ce s—a făcut. Panurge a îmbucat din toate, ospătîndu—se pînă în fapt de seară, cînd s—a vîrît în aşternut, o dată cu găinile. A dormit fără vise pînă a doua zi la ceasul prînzului, iar de cum a făcut ochi, s—a strămutat, în trei paşi şi—o săritură, din culcuş de—a dreptul la masă.

---

[23] Alt limbaj închipuit.

[24] De mai multe ori te—am rugat, pe cele sfinte, pe zei şi pe zeiţe, să—mi alini, dacă ai un pic de milă, sărăcia, dar strigătele şi jelaniile mele nu mi—au ajutat la nimic. Lăsaţi—mă dar, lăsaţi—mă, ameni fără milă, să mă duc unde mă cheamă ursita, şi nu mă mai osteniţi cu întrebările voastre deşarte, ci vă aduceţi aminte de vorba veche, care zice că pîntecele flămînd urechi n—are (lat.).

CAPITOLUL X. Cum a judecat Pantagruel o pricină încurcată, dovedindu—se mai înţelept decît Solomon

Amintindu—şi despre sfaturile tatălui său şi voind să—şi încerce puterile minţii, Pantagruel a chemat pe toţi învăţaţii la întrecere pe la diferitele răspîntii ale oraşului, punîndu—le în faţă nouă mii şapte sute şaizeci şi patru de întrebări, toate îndoielnice.

La capătul uliţei Fouarre a ţinut piept cu dascălii, magistrii şi retorii Parisului, lăsîndu—i pe toţi cu gura căscată. Apoi s—a războit la Sorbona cu teologii vreme de şase săptămîni, de dimineaţă de la ceasurile patru şi pînă seara la şase, lăsînd un răgaz de două ceasuri la prînz, ca să nu stingherească prea mult tabietul de odihnă şi băutură al acelora. Au venit şi au stat de faţă cei mai mulţi din nobilii de la curte, preşedinţii, perceptorii, sfetnicii oraşului, advocaţii, socotitorii, scriitorii şi atîţi alţii, laolaltă cu dregătorii, doftorii si popii. Unii din aceştia şi—au luat inima în dinţi şi s—au amestecat în vorbă, dar Pantagruel, răsturnînd sofistica lor şubredă, i—a pus cu botul pe labe pe toţi, dovedindu—le că nu sînt altceva decît nişte vite încălţate.

Astfel s—a lăţit faima despre ştiinţa lui minunată. Gura lumii a început să turuie şi să poarte vorbele, încît pînă şi leliţele din tîrg, precupeţele, spălătoresele, vînzătoarele de plăcinte, ascuţitoarele de cuţite şi codoaşele îşi dădeau coatele şi şuşoteau cînd îl vedeau trecînd:

— Uite—l!

Ceea ce văzînd, Pantagruel s—a bucurat, ca altădată Demostene atenianul, prinţul oratorilor, cînd îl arăta cu degetul vreo babă pricăjită, zicînd:

— Ăsta—i, maică !

Tocmai atunci venise spre judecată în faţa înaltei curţi o pricină între doi mari seniori: de o parte domnul Pupăndos ca pîrîtor şi de partea cealaltă domnul Soarbezeamă, pîrîtul.

Neînţelegerea dintre ei era atît de încurcată şi atît de greu de dezlegat după litera legii, încît juzii nu înţelegeau o buche. Regele dăduse poruncă să se adune laolaltă patru din cele mai de seamă şi mai învăţate Parlamente ale Franţei, dimpreună cu Sfatul cel Mare al Sorbonei şi cu cei mai renumiţi dascăli, nu numai din Franţa, dar şi din Englitera şi Italia, ca Jason, Filip Dece, Petrus de Petronibus şi o grămadă de alţi cărturari, bătrîni cititori de pravili; şi cu toate că au stat şi şi—au bătut capul timp de patruzeci şi şase de săptămîni, n—au izbutit să lămurească pricina, şi nici să—i găsească o dezlegare după temeiul dreptului, rămînînd pentru aceasta atît de ruşinaţi, încît se scăpau pe ei de ciudă şi de necaz.

Pînă într—o zi, văzînd că li s—au sleit creierii de—atîta cugetare, unul, anume Du Douhet, cel mai învăţat, mai priceput şi mai chibzuit dintre toţi, s—a ridicat şi a spus:

— Domnilor, vreme îndelungată s—a scurs, de cînd ne—am adunat aici, şi iată că nimic nu isprăvirăm, neputînd nici să adîncim, nici să limpezim această pricină, pe care cu cît o cercetăm mai cu luare—aminte, cu atît mai puţin o pricepem, spre marea noastră ruşine şi neiertată nevrednicie. După a mea părere, numai cu hulă şi cu ocară ne vom alege pînă la sfîrşit, fiindcă nimic altceva nu facem decît să tăiem frunză la cîini. Iată, aşadar, ce—am socotit. Aţi auzit cu toţii vorbindu—se despre acel mare bărbat numit magistrul Pantagruel, care, după cuvîntările ce—a ţinut şi după biruinţele ce—a cîştigat în faţa lumii asupra, tuturora, s—a dovedit a fi cel mai de seamă învăţat al vremii noastre. Cred şi spun că ar fi bine să—l chemăm şi să—i supunem spre judecată întreaga pricină, fiind cel din urmă si singurul care va putea să—i găsească o dezlegare dreaptă.

Toţi ceilalţi sfetnici şi dascăli şi—au dat învoirea lor, şi fără să întîrzie au trimis să—l caute pe Pantagruel, cu rugămintea de—a binevoi să cerceteze pricina de—a fir—a—păr, aducînd hotărîrea pe care o va găsi de cuviinţă. Apoi i—au pus la îndemînă dovezile scrise ale împricinaţilor: cîţiva saci plini pînă în vîrf, cam cît ar duce în spinare patru măgari zdraveni.

Pantagruel a întrebat:

— Domnilor, cei doi seniori care se judecă, sînt în viaţă?

— Da.

— Atunci, la ce naiba poate să slujească mormanul ăsta de hîrtii şi de hîrţoage, pe care v—aţi ostenit să mi—l puneţi dinainte? N—ar fi mai nimerit să—i ascultăm pe împricinaţi, poftindu—i să—şi dovedească dreptatea prin viu grai, decît să ne pierdem vremea cu cetania acestor bazaconii, care nu—s altceva decît minciuni ticluite dinadins, şiretlicuri diavoleşti de—ale lui Cepota şi altor răstălmăcitori de legi? N—am nici o îndoială, că atît domniile—voastre cît şi ceilalţi care au luat pe seama lor această

judecată, mai rău aţi încurcat pricina , altminteri lesne de cumpănit, născocind singuri o puzderie de *teoieiuri* pro şi contra, răscolind tot soiul de chichiţe lipsite de noimă şi luîndu—vă după susţinerile prosteşti ale unor nerozi ca alde Accursius, Baldius, Bartolius, Castro, Imola, Hipolit, Panormus, Bertachinus, Alexandru, Curtius[25] şi alţi clănţăi bătrîni, care n—au fost în stare să lămurească nici cel mai prizărit paragraf din Pandecte, ca nişte viţei la poartă nouă, fără nici o pătrundere a legilor, neştiind nici greceşte, nici latineşte, ci numai limba goţilor şi a altor barbari. Să nu uităm că cele dintîi legi ne—au fost lăsate de greci, după cum însuşi Ulpian mărturiseşte, primind de la ei o mulţime de cugetări şi ziceri elineşti; aceste legi au fost scrise apoi în cea mai aleasă şi mai bogată limbă din cîte au vorbit oarecînd neamurile latineşti. Nu voi lăsa deoparte pe Salustiu, pe Varo, pe Cicero, pe Seneca, pe Titus Livius şi pe Quintilian. Cum puteau să adîncească înţelesurile dreptului bătrînii noştri iurişti—aiurişti, cînd în viaţa lor n—au avut sub ochi o carte latinească adevărată, după cum prea îndeajuns o dovedesc prin felul lor de a scrie, care poate fi al unui hornar, al unui bucătar sau spălător de vase, dar nicidecum al unui om de legi.

Mai mult decît atît. Legile sînt rodul firesc al unor silinţi de filozofie şi morală. Cum vor putea să le priceapă nişte zăluzi, care n—au învăţat din filozofie şi morală nici cît măgarul meu? Cît priveşte umanioarele şi ştiinţa despre aşezările lumii vechi — care îşi au însemnătatea lor — aş putea să—i asemăn mai degrabă cu o broască rîioasă, împodobită cu pene, sau cu un guşat care şi—ar agăţa de grumaz o cruce, ca să nu i se vadă beteşugul. Nu numai atît, dar din tot ce—au scris acei nerozi nimic nu se poate înţelege, după cum voi dovedi într—o zi negru pe alb.

De aceea, dacă doriţi cu adevărat să iau spre cercetare această pricină, aruncaţi mai întîi în foc toate hîrţoagele şi chemaţi înaintea mea pe cei doi seniori. După ce îi voi fi ascultat, vă voi împărtăşi judecata mea, fără aiureli şi falsicării.

După cum bine ştiţi, în orice adunare sînt mai mulţi nebuni decît înţelepţi. (Titus Livius adăuga, vorbind despre cartaginezi, că întotdeauna nebunii îi răpun pe înţelepţi.) S—au găsit, aşadar, destui care s—au ridicat împotriva celor spuse de Pantagruel; dar numitul Du Douhet i—a ţinut cu dîrzenie partea, recunoscînd că toate acele condici şi catastife, cercetări şi încheieri, întîmpinări şi îndreptări, nu sînt decît tertipuri drăceşti întru măsluirea dreptăţii şi amînarea judecăţii, pe care va trebui să le lase în plata Domnului, dacă vor să hotărască după măsura cinstită a înţelepciunii şi după duhul Evangheliei.

În cele din urmă, toate terfeloagele au fost arse, iar cei doi împricinaţi au venit să se înfăţişeze, în carne şi oase. Pantagruel i—a întrebat:

— Dumneavoastră vă judecaţi?

— Da, domnule, au răspuns amîndoi într—un glas.

— Care dintre dumneavoastră e pîrîtorul?

— Eu, a răspuns seniorul de Pupăndos.

— Prea bine. Arată—mi cu de—amănuntul dreptatea domniei—tale. Dar să spui adevărul, tot adevărul şi numai adevărul, fiindcă — asta mi—i crucea ! — la cea dintîi minciună îţi voi lua capul de pe umeri, ca să afli odată că în faţa judecăţii nu trebuie să umbli cu înşelăciuni. Să nu ascunzi nimic şi să nu născoceşti ce n—a fost.Vorbeşte !

---

[25] *Accursius, Baldius* etc. — principalii glosatori ai dreptului roman, care îl aduseseră în starea de neclaritate de unde se străduiau să—l scoată oamenii Renaşterii.

CAPITOLUL XI. Cum s—au apărat singuri cavalerii de Pupăndos şi Soarbezeamă, înaintea lui Pantagruel

Cavalerul de Pupăndos a început astfel:
— Domnule, adevărul adevărat este că o femeie de la curtea mea s—a dus la tîrg cu nişte ouă să le vîndă.
— Pupăndos, pune—ţi pălăria în cap, a spus Pantagruel.
— Mulţumesc. Tocmai atunci treceau şase firfirici între cele două tropice şi o lescaie, mai ales că pe Munţii Rifani bîntuise în vara aceea o secetă cumplită de şmecherii, din pricina răfuielii de baliverne, care se iscase între baranguini şi acursieri, după răscoala elveţienilor adunaţi în număr de trei, şase, nouă şi zece, pentru a culege vîsc de Anul nou, la zi—ntîi, cînd se adapă boii cu ciorbă şi fetele mari primesc o cheie de cărbune, ca să dea ovăz la cîini. Toată noaptea ne—am trudit (cu mîna pe ulcică) să trimitem ştafete călări şi pe jos, pentru a opri corăbiile, fiindcă croitorii încercaseră să taie ciucurii pe care îi şterpeliseră şi să facă din ei

un puşcoci de soc,
să mute marea din loc,

care între timp se—ngroşase dintr—o oală de varză (după spusa strîngătorilor de fîn). Dar doftorii, cercetînd semnele udului, n—au putut să spună dacă

dropia, în vîrf de par,
gusta cuie cu muştar,

ci numai atît, că domnii de la curtea regelui puseseră oprelişte sfrinţiei, să nu mai dea tîrcoale căldărarilor şi să nu mai umble serta—ferta în timpul slujbelor bisericeşti, întrucît mîrlanii începuseră să *joace furlana* după diapazon,

cu călcîiele în foc şi cu capul la mijloc,

după cum spunea bunul nostru Bondoc. Ah, domnilor mei, Dumnezeu pe toate le întocmeşte după voia lui, dar a fost odată un căruţaş, care a dat cu tifla ursitei sale, pocnind din bici, ceea ce s—a întîmplat pe cînd se întorcea de la bîlci cu magistrul Anton Lăptucă, uns de curînd doftor în anafura, cum spun tîlcuitorii canoanelor. Dar ceea ce face măreţia paresemilor — opt cu a brînzii, sfinte Sisoe, e că

poţi s—o duci într—o mîncare,
de la Paşti la înălţare,

fiindcă, după cum se ştie,

buturuga mică răstoarnă carul mare.

Dar sutaşul n—a aşezat banul în ţintă destul de sus ca să nu—l ajungă aprodul ce—şi lingea de jur împrejur degetele cu pană de gîscă, anevoindu—se să vadă de departe hornul hanului „La patruzeci de şopîrle", vîrîte în cei douăzeci de ciorapi ai datornicului păsuit pe cinci ani. Dar dacă mai bine te gîndeşti, nu dai vrabia din mînă pe cioara de pe gard, fiindcă ţinerea de minte se pierde dacă ţi se întîmplă să îmbraci nădragii pe dos. Asta e ! Dumnezeu să aibă în paza lui pe nădrăgari!
Pantagruel l—a îmbărbătat:
— Foarte bine, prietene, foarte bine! Vorbeşte domol şi nu te mînia. Am început să înţeleg cum stau lucrurile. Grăieşte mai departe.
— E foarte adevărat ce spun unii, că omul trebuie să fie cu ochii în patru, fiindcă prevederea e mama înţelepciunii. Dar femeia despre care vă vorbesc n—a putut, sărmana, rostindu—şi rugăciunea —

gaudes şi *audi nos*[26] — să—şi pună pe umeri muchea de cuţit a diplomelor Sorbonei, fără să se stropească îngereşte, acoperindu—se cu un şapte de caro şi trăgînd o sabie zburătoare pe locul unde se vînd steagurile vechi, rămase în urma zugravilor din Flandra, după ce aceştia isprăviseră cu potcovitul greierilor. Şi mă mir că oamenii nu s—au deprins să clocească, de vreme ce e atît de plăcut să stai pe ouă.

Seniorul de Soarbezeamă a încercat să—i taie vorba, dar Pantagruel l—a repezit:

— Ei, fire—ai tu să fii, cine ţi—a dat voie să vorbeşti? Mă trec toate năduşelile căutînd să descurc pricina voastră, şi tu vii să mă mai baţi la cap? Linişte, la naiba, linişte ! Ai să dai din tine tot ce ştii, cînd ţi—o veni rîndul. Vorbeşte mai departe, Pupăndos, şi nu te grăbi.

— Aşadar, văzînd că în această privinţă Sancţiunea pragmatică rămîne enigmatică, deşi papa a făgăduit fiecăruia să dea drumul vînturilor după buna lui plăcere, dacă flanelele albe n—ar fi vărgate şi oamenii n—ar fi atît de săraci, făcîndu—şi cruce cu mîna stingă, curcubeul măcinat de curînd la Milan pentru a face să răsară ciocîrliile, ar fi îngăduit ca femeia despre care vorbesc să—şi potolească durerile de şale cu lapţi de peşte luaţi pe datorie — fără de care n—am putea să aflăm cum sînt croite cizmele vechi.

Şi cu toate acestea, Ioan Viţelul, vărul ei dinspre mamă, bine scuturat într—un cazan cu scrisori tipărite, a sfătuit—o să nu spele rufele în albia ei mişcătoare, fără să dea mai întîi foc hîrtiilor: soţ sau făr'de, fiindcă

Non de ponte vădit
Qui cum sapientia cădit,[27]

mai cu seamă că dumnealor de la Curtea Condicilor nu se pot înţelege la numărătoarea flautelor nemţeşti, cu care s—a tipărit la Anvers *Ochelarii prinţilor*. Dar, iată, domnilor, că e de ajuns o mărturie mincinoasă, ca judecata să dea dreptate părţii potrivnice ! Noi, dorind a ne supune dorinţei regelui, ne—am înarmat din cap pînă în picioare cu petice de burtă, spre a vedea cum culegătorii viilor noastre şi—au sfîrtecat pălăriile şi s—au preschimbat în sperietoare, fiind vremea tîrgului neprielnică şi o mulţime de arcaşi nevoind a ieşi la paradă, cu toată înălţimea hornurilor (şi prisosul de rapăn şi de oase—moarte) ale prietenului meu Măgăreaţă. De altfel, anul acela se făcuseră scoici multe în ţinutul Artois, spre marea bucurie a tăietorilor de lemne, care mîncau pe nespălate pînă le plesnea bîrneţul. Dacă, după pofta inimii mele, toată lumea ar avea glas frumos ca aceia, jocul cu mingea la perete ar merge mai uşor şi tertipurile folosite la tălpuirea gramaticii ar luneca mai lesne pe apa Senei, sub Podul Morarilor, aşa cum a hotărît regele Canarilor în diploma care se mai păstrează printre hîrtiile vechi ale cancelariei acestui ţinut.

...Drept aceea, domnule, vă rog să binevoiţi a hotărî cele de cuviinţă cu despăgubiri, cheltuieli de judecată şi dobînzi.

Pantagruel l—a întrebat:

— Prietene, mai ai ceva de spus? Pupăndos a răspuns:

— Nu, domnule, am spus tot ce a fost *tu autem* şi nimic n—am schimbat, pe cuvîntul meu de cinste.

— Aşadar, domnule de Soarbezeamă, a spus Pantagruel, e rîndul dumitale.Vorbeşte cît mai scurt, fără să laşi deoparte nimic din ceea ce ar putea să lumineze judecata.

---

[26] Primele cuvinte ale unor rugăciuni catolice (lat.).

[27] Cine cade cuminte nu merge de pe pod — parodiere a proverbului: *Non de ponte cădit iui cum sapientia vădit:* cine merge cuminte nu cade de pe pod (lat.).

CAPITOLUL XII. Cuvîntarea seniorului Soarbezeamă

Seniorul Soarbezeamă şi—a început astfel cuvîntarea sa:

— Domnule, domnilor, dacă dreptatea oamenilor ar ieşi la iveală într—o judecată cumpănită, tot atît de lesne precum musca se zăreşte în lapte, lumea — naiba să mă ia! — n—ar mai fi roasă de şoareci precum este, după cum mulţi care şi—au pierdut potcoavele în chip mişelesc ar fi fost feriţi de asemenea pacoste. Susţinerile părţii potrivnice ar putea să pară, pe deasupra, adevărate; în ceea ce priveşte însă temeiurile *de jure* şi *defacto*[28], înşelăciunea, viclenia şi tertipurile mărunte se ascund ca într—un ghiveci cu flori.

Pot oare să rămîn nepăsător, cînd vine unul să—mi sufle în ciorba din care mă ospătez, să—mi tulbure liniştea şi să—mi zăpăcească mintea, făcînd dragoste şi cîntînd:

Cine bea, mîncînd din ciorbă,
Nu mai suflă, mort, o vorbă!

Maică—precistă ! cîţi viteji căpitani de oaste n—am văzut pe cîmpul de bătaie împărţind verilor lor ghionti de apă sfinţită, ca să se fiţîie dumnealor mai în voie, cîntînd din lăută, trîmbiţînd din şezut şi dîndu—se de—a tumba pe acoperiş în botfori noi, împodobiţi cu mustăţi de stacoji? Astăzi lumea s—a stricat la cap din pricina postavului englezesc de Leicester; unii cad în desfrîu, alţii se leagă la falcă de teama iernilor geroase. Iar dacă judecata nu va face dreptate, nimic nu vom mai secera în ăst—an !

De cîte ori un om sărac se apropie de cazanul cu aburi să—şi spele gura de baliga vacii, sau porneşte la tîrg să—şi cumpere încălţări de iarnă, căprarii aflaţi în trecere sau armaşii de pază primesc pe de—a rîndul cîte o fiertură de clistir cu prisosuri de burtă, trecute printr—un scaun găurit, deasupra capului. Dar, pentru atît de puţin lucru, să se apuce unii să roadă ţîţele şi să facă tocană din linguri de lemn? Oamenii gîndesc de multe ori într—un fel, iar Dumnezeu hotărăşte altminteri, căci după ce apune soarele, toate dobitoacele stau la umbră. Puteţi să mă credeţi pe cuvînt, fiindcă vă voi aduce în privinţa, aceasta dovezi temeinice şi limpezi ca lumina zilei.

În anul treizeci şi şase, am cumpărat un dulău nemţesc cu urechile tăiate, din lînă bună, vopsit pestriţ, cum mă încredinţară toţi giuvaergiii. S—a întîmplat însă, că notarul a mai pus de la el un et—caetera. Nu sînt destul de învăţat ca să apuc soarele cu mîna, dar din strachina cu unt, în care se călesc uneltele vulcanului, am auzit că pastrama de vacă te—ar face să nimereşti butoiul cu vin noaptea fără lumînare, chiar de ar fi pitit în traista unui cărbunar încălţat cu cizme şi înveşmîntat cu platoşa şi genunchierele ce—i trebuiesc pentru a rumeni capul de miel la tavă. De asemeni am auzit spunîndu—se, că e bine să te dai în dragoste într—o pădure care a ars de curînd, şi e semn de noroc dacă îţi trece o vacă neagră pe dinainte.

Am întrebat pe dumnealor cărturarii, iar aceştia, adîncind lucrurile, m—au sfătuit să secer la vară într—o pivniţă cu hîrtie, cerneală, pene şi bricege lioneze pescuite în Ron şi adunate talmeş—balmeş; fiindcă hamurile, dacă intră la apă, rugina le roade ficaţii, ca să nu mai pomenim despre cîrceii care te—apucă uneori după masă, din care pricină zic unii că s—ar fi ridicat preţul la sare.

Să nu credeţi, domnilor, că în clipa cînd numita femeie îşi ungea buricul cu clei pentru a—l lăsa drept amintire ostaşului ce—şi alesese, şi pe cînd tocătura caltaboşului trecea în punga cămătarilor, ea n—avea altceva de făcut, pentru a scăpa de furia mîncătorilor de oameni, decît să lege un pumn de ceapă cu o sută de *Ave Maria* şi cu praporul unui viţel de soi, din crescătoria alchimiştilor; apoi să—şi scuture papucii şi să—i prăjească puţintel, tîrîş—grăpiş, cu sos de sfeclă, ascunzîndu—se în gaură de şarpe ca să ferească jumările. Dacă zarurile, cum vedeţi, nu vor să cadă decît la unu—unu, la trei—trei, şi iar la unu—unu, îi aştern iubitei culcuş într—un colţ al patului, o giugiulesc uite—aşa şi iar aşa, sorbind cu nesaţ din gavanosul *coturnurilor* frumos croiţi după măsură. Se vor bucura bobocii de gîscă ieşiţi din găoace, care joacă fripta aşteptînd să bată fierul pe nicovală şi să pună ceara la fiert pe seama băutorilor de bere. E drept că, cei patru boi despre care e vorba aveau ţinerea—de—minte cam scurtă; totuşi, fiindcă doreau a învăţasă cînte, nu se temeau nici de cormorani, nici de raţele leşeşti, încît oamenii de pe moşia mea spuneau plini de nădejde: „Pruncii aceştia vor creşte mari şi vor fi cei dintîi în ştiinţa numerelor, ceea ce va întări cu prisosinţă drepturile noastre".

---

[28] De drept şi de fapt (lat.).

Noi socotim că vom putea prinde lupul, ridicînd gardurile peste moara de vînt de care pomenea partea protivnică. Dar diavolul—cel—mare s—a năpustit asupra noastră cu prigoană, a trimis pe nemţi pe dinapoi, din care pricină dracii toţi au început să cam bea. Şi mult mă minunez, văzînd pe astrologi încurcîndu—se în astrobalurile şi almuncantaridele lor, din pricina dublelor care cad la jocul de table. Nimic nu ne îndreptăţeşte însă a spune, că pe Podul—cel—Mic, de găini împăiate, din Paris, ei s—ar fi înfoiat ca nişte păuni de baltă, afară dacă nu cumva n—au risipit, într—adevăr, stropii de cerneală roşie, căzuţi din literele mari sau aplecate, ceea ce pentru mine e acelaşi lucru, cîtă vreme cotorul cărţilor nu s—a hotărît să scrie şi el stihuri. Şi în presupunerea că, la coţăitul cîinilor de pe uliţă, codanele au sunat din trîmbiţe năvala cea mare, mai înainte ca notarul să—i fi trecut în catastif după ştiinţa Cabalei, nu urmează de aici (afară numai dacă judecata va hotărî altfel) că şase pogoane de livadă preţuiesc mai mult decît trei căldări de cerneală, fără să sufli în havuz, de vreme ce la îngropăciunea regelui Charles puteai

La tîrg să cumperi stofă foarte bună,
Cu cinci pitaci, pe cinstea mea, de lînă.

Am văzut cu ochii mei, în cele mai de seamă case, gospodari de frunte, care, plecînd la vînat de vrăbii, măturau hornul de trei ori şi, aşteptînd să fie puşi în slujbă, îşi oblojeau zalele şi îşi făceau vînt din găoază, dacă le era prea cald.

Judecata de apoi,
Să—i dea vacile—napoi!

Această hotărîre a fost dată la opritoarea anului al şaptesprezecelea de cîrmuirea vitregă a lui Luzfoagerus, despre care judecata va binevoi sa ţină seama.

Nu vreau să spun că după dreptate s—ar cuveni să li se oprească bunurile băutorilor de aghiazmă, cum ai înghiţi undreaua din care se fac de obicei săpunelele pentru şezutul celor ce nu vor să se pocăiască şi să joace cu cărţile pe faţă. *Tune quid juris pro minoribus*[29]. Căci aşa spune Legea Salică, după cît ştiu, că cea dintîi feştilă făcută să pingelească vacile bolnave de răpciugă, care îşi suflă botul în muzicuţă fără să cînte după împunsăturile cizmarului, poate, cît e cu burta plină, să—şi aburească slăbiciunea mădularelor în timpul vecerniei cu muşchi culeş în pădure pentru a spînzura vinurile de Anjou, care se apucă de ceafă şi îşi pun piedică, după obiceiul din Bretania.

Aceste zise, închei. Cu cheltuieli de judecată, despăgubiri şi dobînzi.

Seniorul de Soarbezeamă a tăcut. Pantagrue l—a întrebat pe seniorul de Pupăndos:

— Prietene, mai ai ceva de zis?

Pupăndos a răspuns:

— Nu, domnule, căci nu v—am arătat decît adevărul. în numele lui Dumnezeu, atotputernicul, vă rog să puneţi capăt neînţelegerii noastre, întrucît stăm aci pe bani grei.

[29] Aşadar ce decide legea pentru minori? (lat.).

CAPITOLUL XIII. Hotărîrea ce—a dat Pantagruel în pricina celor doi seniori

Pantagruel s—a ridicat de la locul lui şi strîngînd laolaltă pe toţi preşedinţii, sfetnicii şi ceilalţi învăţaţi, le—a spus:

— Domnilor, aţi ascultat pe cei doi împricinaţi *vive vocis oraculo*[30] şi vă rog acum să—mi spuneţi ce gîndiţi.

— I—am auzit pe amîndoi, au răspuns aceia, dar să plesnească fierea în noi, dacă am înţeles, care din ei are dreptate. Astfel fiind, te rugăm *una voce*[31], să binevoieşti a hotărî după cum socoteşti cu cale.Îţi dăm de mai—nainte încuviinţarea noastră *ex nune prout ex tunc*[32] , neavînd nici o îndoială că hotărîrea domniei—tale va fi dreaptă.

— Prea bine, domnilor, a spus Pantagruel. Fiindcă aceasta vă e dorinţa, mă voi supune; dar ţin să vă arăt de la început, că pricina nu—i atît de anevoioasă cum vi se pare. Toate paragrafele din Caton, apoi legile: *Gallus, Frater, Quinque pedurn, Vinum, Si Dominus, Mater, Mulierbona, Si quis, Pomponius, Fundi, Emptor, Prator, Venditor*[33], şi atîtea altele, sînt după socotinţa mea, mult mai încurcate.

Pantagruel a făcut apoi de două—trei ori ocolul încăperii, şi părea sa cugete adînc, fiindcă icnea ca un măgar strîns în chingi, la gîndul că va trebui să facă dreptate, fără să părtinească ori să rănească pe vreunul. Întorcîndu—se la locul lui, s—a lăsat în jilţ şi a vorbit în felul acesta:

— Văzînd, ascultînd şi bine—chibzuind pricina ivită între seniorii de Pupăndos şi Soarbezeamă, judecata hotărăşte cele ce urmează:

Ţinînd seama de scîrba liliecilor care înclină bărbăteşte spre crugul verii pentru a se hîrjoni cu cimpoaiele înnebunite din pricina băutorilor şi a vicleniilor lucifugilor nictocoracici aduşi în suferinţă sub cerul Romei pe urma unui crucifix călare purtînd la şold o arbaletă — pîrîtorul era îndrituit să smolească corabia, pe care numita femeie o umfla, cu un picior încălţat şi cu altul desculţ, răscumpărînd—o fără nici o tocmeală în cugetul ei, cu tot atîtea neadevăruri, cîte fire de păr sînt sub şaua a doisprezece armăsari sau în capul unui pungaş. În acelaşi timp, recunoaştem că nu i se poate aduce o vină pentru împrejurarea deosebită prin care se pare că a trecut, neputînd să se uşureze după voie din pricina îndărătniciei unei perechi de mănuşi aromate cu pîrţuri şi mirosind a opaiţ de nucă — cum se obişnuieşte în ţinutul Myrebalais — şi astfel a dat drumul pînzelor cu ghiulele de bronz, ai căror bucătari plămădeau de—a—ndoaselea zarzavaturile umplute cu veveriţă din clopoţelul eretelui cusut după izvoade ungureşti, purtate de cumnatul ei, drept amintire, într—un paner alături, împodobit cu noduri în trei iţe şi bătaie de cap, din cuşca unde se vînează viermele—papagal, cu pene.

Iar în ceea ce priveşte partea pîrîtă, nu se poate dovedi că ar fi un derbedeu mîncător de brînză sau măsluitor de mumii îmbălsămate, nici că ar fi fost văzut dîndu—se în leagăn, după cum pîrîtorul a arătat; judecata îl cheamă să plătească trei ulcele de lapte prins, prelorelitantat şi şafranizat după obiceiul pămîntului; aceasta pînă la toamnă, în luna mai, cînd numitul pîrîtor va fi ţinut să dea firele şi cîlţii trebuitori pentru astuparea capcanelor din gît, împletite în pelerine bine pietruite cu rotocoale.

Amîndoi sa rămînă prieteni ca şi pînă acum; fără cheltuieli, după cum am hotărît.

Isprăvindu—se judecata, cei doi împricinaţi s—au depărtat mulţumiţi, ceea ce părea tuturor aproape de necrezut, căci de pe vremea ploilor celor mari nu se mai văzuse şi nu se mai pomenise de peste şase veacuri şi jumătate, ca două părţi potrivnice, care s—au înfruntat cu atîta înverşunare, să rămînă deopotrivă de împăcate cu hotărîrea judecătorului.

Cît despre preşedinţi şi ceilalţi cărturari care se aflau de faţă, atît de uimiţi au fost, încît au rămas în nesimţire mai bine de trei ceasuri, zăpăciţi de chibzuinţă supraomenească, pe care o dovedise Pantagruel lămurind o pricină atît de încurcată şi de spinoasă...

...Şi nici acum nu s—ar fi trezit, dacă nu i—ar fi frecat cu oţet şi apă de trandafiri, ca să—şi vină în fire şi să—şi redobîndească luminile minţii, pentru care lăudat să fie numele Domnului.

---

[30] Printr—un oracol vorbit (lat.).
[31] într—un glas (lat.).
[32] De acum, precum de atunci (lat.).
[33] *Gallus, Frater* etc. — numele sub care sînt cunoscute în dreptul roman legile respective, pare—se cele mai greu de interpretat.

CAPITOLUL XIV. Panurge povesteşte cum a scăpat din mîinile turcilor

Judecata rostită de Pantagruel a fost împărtăşită tuturor şi încuviinţată de întreaga obşte. Ea s—a tipărit pe mai multe foi şi s—a aşezat spre păstrare printre hîrtiile înaltei Curţi; iar unul din cei de faţă a spus:

— Nici Solomon, care numai printr—o întîmplare a dat pruncul mamei adevărate, n—a dovedit atîta chibzuinţă ca înţeleptul Pantagruel, pe care spre norocul tuturor îl avem în mijlocul nostru.

Toţi au fost într—un singur gînd, să—i încredinţeze lui Pantagruel slujba de mare—dregător al Dreptăţii, dar el n—a primit, mulţumindu—ie cu următoarele prietenoase cuvinte:

— E prea multă primejdie în îndeplinirea acestei înalte slujbe, iar cei care au luat pe umerii lor răspunderile ei anevoie au izbutit să nu se molipsească de stricăciunea lumii. Dacă asemenea judecători ar sta în scaunul îngerilor, judecata din urmă nu s—ar mai ţine nici peste două mii de ani, şi s—ar dovedi neîntemeiată profeţia lui Nicolaus Cusanus. V—o spun din bună—vreme, ca să ştiţi. Dar dacă aveţi de prisos vreo cîteva vedre de vin bun, le primesc bucuros.

Dorinţa i—a fost ascultată şi orăşenii i—au trimis vinul cel mai bun pe care ii aveau; iar Pantagruel l—a băut pre el.

Nici bietul Panurge nu s—a lăsat pe tînjală, că era slab ca un ţîr şi se clătina pe picioare ca o pisică flămîndă. Unul din cei de faţă, privindu—l cum zvîntă din două înghiţituri o doniţă de porfiriu, l—a mustrat în glumă:

— Ai arşiţă mare, cumetre, bei de stingi!

— Să mă calce vaca—neagră, dacă aş vrea să semăn cu acei domnişori gingaşi din Paris, care beau cu picătura, ca puii de găină, şi nu sorb o înghiţitură pînă nu—i mîngîi pe coadă, ca pe sticleţi. Ah, vericule, de—aş putea să mă înalţ tot atît de uşor precum coboară vinul în mine, de mult aş fi ajuns în lună, cu

Empedocle de mînă. Orice—aţi spune, zeama asta de ciorchine e cît se poate de bună şi are un buchet minunat. Din ce beau mai mult, tot aş mai bea. Îmi vine a crede, că umbra monseniorului Pantagruel stîrneşte setea, precum luna nouă guturaiul.

Cei de faţă s—au pornit să rîdă, iar Pantagruel a întrebat:

— De ce rîzi, Panurge?

— Măria—ta, a răspuns acesta, povesteam prietenilor mei că turcii sînt oamenii cei mai nefericiţi de pe lume: nu pun în gură un strop de vin! De n—ar mai fi altă oprelişte în Coran, şi tot n—aş primi să mă supun legilor lui.

— Ia, istoriseşte—ne: cum ai scăpat din mîinile păgînilor?

— Martor mi—e Dumnezeu, seniore, că nu voi spune nici un cuvînt care să nu fie adevărat:

Blestemaţii aceia de turci mă vîrîseră în frigare, împănat cu bucăţi de slănină, ca pe un iepure; atît eram de sfrijit, că fără grăsime, numai din carnea mea, n—ar fi scos o friptură cumsecade. Se porniseră să mă frigă de viu şi începusem să mă rumenesc. Am chemat în ajutor mila cerului şi duhul sfîntului Laurenţiu, nădăjduind că Dumnezeu mă va mîntui de acele chinuri cumplite; ceea ce s—a întîmplat într—un chip mai mult decît ciudat. În vreme ce mă rugam lui Dumnezeu din adîncul inimii mele pe jumătate fripte: „Doamne—Dumnezeule, ajută—mă, Doamne, mîntuieşte—mă! Scapă—mă de chinurile la care aceşti cîini necredincioşi mă supun fiindcă ascult de poruncile tale!" — turcul care mă frigea a aţipit; aşa a fost voia cerului, sau a bunului Mercur, care a adormit oarecînd pe Argus cel cu o sută de ochi.

Cînd am băgat de seamă că nu se mai învîrteşte frigarea, m—am uitat la turc şi am văzut că doarme. Am apucat repede cu dinţii un ciot pe jumătate ars şi l—am repezit: ţuşti! drept în poala bucătarului care mă frigea. Am culeş din foc un cărbune aprins şi am ochit cum am putut mai bine patul de lîngă sobă, unde—şi întinsese salteaua călăul meu. Paiele au luat foc cît ai clipi din gene, iar flăcările au cuprins aşternutul, întinzîndu—se pe duşumeaua de scînduri. Ciotul pe care—l azvîrlisem în poala păcătosului de turc i—a pîrlit pîntecele şi începuse să miroase a piele arsă; era însă atît de jegos şi putea el însuşi atît de rău, încît n—a simţit nimic pînă spre ziuă. Atunci, deodată, a sărit pe tălpi, zăpăcit, strigînd la geam cît îl ţinea gura: — „Foc! Foc!" Şi s—a repezit asupra mea să mă arunce pe jeratic, cît eram de mare. Tăiase frînghia cu care îmi prinsese mîinile şi se silea acum să reteze legăturile de la picioare, cînd stăpînul casei, care ieşise la plimbare pe uliţă cu alte paşale şi niscaiva imami, l—a auzit răcnind şi a zărit fumul. În goană mare a venit să stingă pojarul şi să—şi scoată afară buclucurile.

Năvălind în odaie, a scos frigarea din mine şi—a înfipt—o în turcul care mă prăjea, ucigîndu—l pe loc, drept pedeapsă pentru neghiobia lui. Frigarea a pătruns în el deasupra buricului, lîngă şoldul drept, i—a străbătut al treilea lob al ficatului, a pătruns în diafragmă, a trecut prin punga inimii şi a ieşit prin umăr, între şira spinării şi omoplatul stîng. În clipa cînd paşa a smuls frigarea din mine, m—am prăbuşit la pămînt pe marginea grătarului, lovindu—mă oarecum, dar nu prea rău, fiindcă am căzut pe slănina cu care eram împănat. Văzînd turcul cel mare că îi arsese casa pînă în temelii şi nu mai era nici o scăpare, l—au apucat toate năbădăile şi s—a pornit să înjure — de cîte nouă ori — de Frigegot, de Astarot, de Raspalos şi de Arsulis. Iar eu, fript cum eram, îngheţasem de frică! Mă temeam, că dracii care vor veni să—l ducă or să mă ia şi pe mine. „Sînt prăjit pe jumătate (oftam în gîndul meu) iar moartea de la slănină mi se va trage, fiindcă diavolilor grozav le place mîncarea grasă!" Am făcut semnul crucii cu limba şi am strigat: *Agios athanatos, ho theos!*[34] Dar n—am văzut pe nimeni.

În vremea aceasta, spurcatul de paşă se apucase să—şi străpungă inima cu frigarea, proptind—o în coşul pieptului şi împingînd—o cu toată puterea. Dar frigarea nu—l pătrundea, că nu era destul de ascuţită la vîrf. M—am apropiat de el şi i—am spus:

— „Domnule turc, îţi pierzi vremea de haram; n—ai să izbuteşti să te omori, ci abia te vei schilodi, şi—ai să te chinuieşti toată viata în mîinile felcerilor. Dă—mi voie să te ucid eu, cum se cuvine, şi n—ai să simţi nici o durere. Te rog să mă crezi, că am mai omorît destui, şi toţi au rămas foarte mulţumiţi!"

— „Ah, prietene, a suspinat el, dacă îmi faci acest bine, îţi voi dărui punga mea; iat—o, sînt într—însa şase sute de lire si o seamă de diamanturi şi rubine dintre cele mai frumoase."

— Să le văd! a strigat Epistemon.

— Slavă Domnului, a răspuns Panurge, trebuie să fi ajuns departe, după cum o luaseră la goană! Unde e

---

[34] Sfinte Dumnezeule, sfinte fără de moarte! (grec.)

neaua de mai—an? Iată întrebarea, care nu—l lasă să doarmă pe Francois Villon, cîntăreţul din Paris.
— Spune mai departe, vrem să auzim cum l—ai dat gata pe paşă.
— Să—mi sară ochii dacă vă mint, măcar cîtu—i negru sub unghie! s—a jurat Panurge. Iată. L—am înfăşurat ca—n scutece în nişte zdrenţe pe jumătate arse; i—am prins mîinile şi picioarele cu frînghia în care stătusem eu însumi, şi l—am legat cobză. I—am vîrît frigarea prin gîtlej şi l—am spînzurat între două piroane zdravene, de care atîrnau două halebarde. Apoi am aprins sub tălpile lui un foc drăgălaş, şi l—am prăjit pe lordul meu ca pe—o scrumbie pusă la afumat în hornul sobei.

Ducînd cu mine punga şi o suliţă pe care o ochisem într—un cui, am luat—o la sănătoasa, şi ştie Dumnezeu, dacă mai simţeam că mi—e spinarea friptă ca unui miel la frigare. Cînd am ajuns în uliţă, am zărit o mulţime de oameni care alergau la foc şi azvîrleau găleţi de apă ca să—l stingă. Văzîndu—mă pe jumătate prăjit, li s—a făcut milă de mine şi m—au udat leoarcă, ceea ce mi—a priit de minune şi m—a răcorit cumsecade; apoi mi—au dat să mănînc. N—am putut însă să mă ospătez după plac, fiindcă de băut n—am avut decît apă: aşa e legea lor! Nici un rău nu mi—au făcut, afară de un turcaleţ pricăjit, ghebos pe dinainte, care tot venea pe furiş să—mi ciugulească slănina. I—am tras una cu suliţa peste degete şi s—a lăsat păgubaş. O grecoaică tinerică mi—a adus un gavanos cu dulceţuri grozave, uitîndu—se cu multă mirare la mădularul meu pe jumătate ars, care abia îmi ajungea pînă la genunchi. Trebuie să vă mai spun, că rumenindu—mă în frigare, m—am vindecat de o durere de şale afurisită, care mă chinuia de vreo şapte ani, tocmai în partea pe care călăul, înainte de—a adormi, mi—o potrivise pe jeratic.

Dar în vreme ce turcii petreceau pe socoteala mea, iată că focul s—a întins atît de aprig, încît a mistuit vreo două mii de case; pînă cînd unul a băgat de seamă şi a început să strige: „Alah! Alah ! Arde oraşul, şi noi stăm la taifas !"

Văzînd primejdia, s—au răspîndit toţi pe la casele lor. Eu am apucat—o spre poarta cetăţii, iar cînd am ajuns pe—o colină din apropiere, m—am întors, ca femeia lui Lot, să văd oraşul arzînd, aşa precum altădată Sodoma şi Gomora. Şi atît de mult m—am bucurat, că era cît pe—aci să mă scap pe mine. Dar Dumnezeu m—a pedepsit.
— Cum aşa? a întrebat Pantagruel.
— Pe cînd priveam şi mă veseleam, văzînd cum ardea focul de frumos, rîdeam în mine şi îmi spuneam: „Ah, bieţii păduchi! Sărmanii şobolani! Grea iarnă i—a ajuns, cu focul în casă!" Cînd, dintr—o dată, o haită de cîini, mari şi mici, mai mulţi de şase şi mai bine de treisprezece sute unsprezece, au dat buzna afară din oraş, fugind de pîrjolul focului. Adulmecînd mirosul de carne rumenită, năvăliră asupra—mi, şi m—ar fi sfîşiat ca pe un cîrnat, dacă îngerul meu păzitor nu mi—ar fi suflat la ureche un leac împotriva durerii de măsele.
— Şi de ce mai sufereai de măsele? Durerile de şale nu—ţi trecuseră?
— Maica ta, Cristoase ! a răspuns Panurge. Cum să nu te—apuce durerea de măsele, cînd sar asupra ta cîinii să te rupă? Atunci mi—am adus aminte de slănina cu care eram împănat! Am ciugulit—o, am adunat—o în pumni şi am azvîrlit—o în mijlocul haitei. Cîinii s—au năpustit asupra bucăţilor de grăsime şi au început să se bată şi să se muşte între ei, care pe care, lăsîndu—mă să—mi văd de drum. Le—am dat şi eu voie să se scarmene între ei, cît vor pofti.

Astfel am scăpat cu faţa curată, vesel şi voinic. Trăiască friptura la frigare, împănată cu slănină!

CAPITOLUL XV. Cum a născocit Panurge un nou fel de a întări cetatea Parisului

Dorind a se odihni după ceasurile petrecute cu cititul cărţilor, Pantagruel ieşise la plimbare în marginea Parisului, spre Saint—Marceau, iar de—acolo pînă la Folie—Gobelin. Panurge îl însoţea, purtînd în buzunar, ca de obicei, cîteva felii de slănină şi o butelcă; nu pornea niciodată la drum

fără străjeri, cum le zicea. Alte arme nici nu purta cu sine, iar cînd Pantagruel a încercat o dată să—i atîrne o sabie la brîu, a mulţumit, dar n—a voit s—o primească, spunînd că—i înfierbîntă rărunchii.

— Aşa o fi, a spus Epistemon, dar dacă îţi caută vreunul gîlceavă, cu ce te aperi?

— Cu încălţările, a răspuns Panurge, întrucît lupta cu spada grea e oprită.

La întoarcere, privind Panurge zidurile care împrejmuiesc Parisul, i—a spus lui Pantagruel, în derîdere:

— Ia uite, ce mai mîndreţe de ziduri! Zdravăn sînt întărite, şi tocmai bine întocmite ca să păzească nişte gîscani ieşiţi din găoace. Să—mi razi mie mustaţa, dacă o vacă n—ar fi în stare să dărîme şase stînjeni dintr—o dată, cu un singur pîrţ.

— Iubite prietene, a zis Pantagruel, ştii ce—a răspuns Angesilas, cînd a fost întrebat, de ce un oraş atît de mare ca Sparta nu e împrejmuit cu ziduri? Arătînd cu mîna pe cetăţenii care îl însoţeau — toţi pricepuţi în meşteşugul războiului, voinici şi bine înarmaţi — a răspuns: „Iată zidurile cetăţii!" Ceea ce înseamnă, că cea mai bună apărare a unui oraş e vitejia oamenilor care trăiesc într—însul. Tot astfel, această cetate se socoteşte a fi tare, bizuindu—se pe bărbăţia unui popor războinic. N—are nevoie de alte întăriturі, şi chiar de—ar hotărî să le zidească, după pilda Strasbourgului, a Orleansului sau a Ferrarei, tot nu i—ar fi cu putinţă, din pricina cheltuielilor prea mari.

— Aşa—i cum zici, a răspuns Panurge; dar tot nu strică să—i arăţi puţin un obraz de piatră duşmanului care te loveşte, măcar de n—ar fi decît să—l întrebi: „Care—i acolo?" Cît priveşte cheltuiala, adică banii trebuitori pentru ridicarea zidurilor, dacă dregătorii oraşului s—ar învoi să mă cinstească, punîndu—mi dinainte un vin mai acătării, i—aş învăţa cum să le dureze, fără prea multă bătaie de cap.

— Cum? s—a mirat Pantagruel.

— Ţi—oi spune, a răspuns Panurge, dar să nu sufli o vorbă ! După cum am băgat eu de seamă, şezutul femeilor din Paris e mai tare decît piatra, iar de găsit se găseşte lesne. În acest chip ar trebui zidite întăriturile oraşului, clădite şi rînduite cu socoteală, după planul meşterilor zidari; la temelie, şezuturile mari; apoi, îngustînd meterezele ca spinarea măgarului, cele mai potrivite, la mijloc, iar cele mici, sus pe creastă; toate prinse în tencuială de diamanturi, ca turnul din Bourges, şi încinse cu mătănii călugăreşti. Cine ar fi în stare să dărîme asemenea ziduri? Nici turnate în fier n—ar fi mai tari, şi nici trăsnetul nu le—ar putea vătăma ! De ce? Fiindcă şezutul femeii e descîntat si e blagoslovit. O singură primejdie ar fi să se arate.

— Care?

— Muştele care s—ar strînge în partea locului ar trebui luate la goană cu o coadă de vulpe. Şi fiindcă veni vorba, am să vă spun în drum spre masă, o întîmplare drăgălaşă, pe care o povesteşte *Frater Lubinus* în *libro De compotutionibus medicamentium:*

Cică pe vremea cînd dobitoacele vorbeau (nu—s de atunci decît trei zile) un biet leu, care se plimba prin pădurea din Bievre, rostindu—şi rugăciunea de dimineaţă, a trecut pe sub un copac, în care un păcătos de cărbunar se urcase să taie lemne. Văzînd leul, a azvîrlit în el cu securea, însîngerîndu—l cumplit la unul din şolduri. Leul, schiopătînd, a luat—o razna prin pădure, răcnind după ajutor. Un dulgher cumsecade, pe care îl întîlni în drum, i—a pipăit rana, a curăţat—o cum s—a priceput mai bine şi i—a acoperit—o cu muşchi, sfătuindu—l să alunge muştele, pînă s—o întoarce cu ierburi de leac, să nu se pună murdărie de muscă pe locul însîngerat. Tămăduindu—se leul cu ajutorul dulgherului, a plecat mai departe prin pădure, pînă cînd a dat peste o babă uitată de vreme, care strîngea vreascuri pentru foc. Baba, trezindu—se cu leul dinainte, s—a speriat şi a căzut pe spate, iar vîntul i—a ridicat rochia, fustele şi cămaşa pînă mai sus de umeri. Milos cum e din fire, leul s—a apropiat de ea, întrebîndu—se dacă nu s—a lovit, şi, privind—o în partea cum îi zice, a spus: —„Sărmană femeie, cine te—a tăiat atît de rău?" Zărind apoi un vulpoi care trecea pe—acolo i—a strigat: „Ei, cumetre vulpoiule, ia fă—te—ncoa, să—ţi arăt ceva!"

Cînd vulpoiul veni mai aproape el zise: „Cumetre vulpoiule, dragă prietene, nu ştiu cine a spintecat—o între picioare pe această nefericită femeie ! Priveşte ce rană grozavă i—a făcut, din buric

pînă în şezut, lungă de—o palmă şi jumătate ! Credea a fost tăiată cu securea, şi nu demult. Vîntur—o, să nu se aşeze pe ea muştele! Vîntură mereu, prietene, vîntură bine, goneşte muştele din rană, să n—o mai supere cu bîzîitul lor pe dumneaei! Vîntur—o, cumetre, vîntur—o, că ţi—a dăruit Dumnezeu coadă zdravănă ! Alungă muştele şi le goneşte, nu te lăsa pe tînjală, vîntură—le, vînturătorule, cu vînturătoarea, nu lăsa, muşchetarule, s—o muşte muştele pe biata femeie!

A plecat leul să adune muşchi de pus la rană, strigînd încă o dată, de departe, vulpoiului: „Dă din coadă, cumetre, şi alungă muştele, că am să te bag vînturător cu simbrie la muscăria reginei Măria şi a lui don Pietro de Castilia. Nu pregeta, goneşte muştele !" Sărmanul vulpoi nu mai prididea dînd din coadă şi alungind muştele, ici şi colo, pe dinăuntru şi pe dinafară, dar muierea cea rea puţea nu ştiu pe unde, mai rău ca o sută de diavoli! Vulpoiul, bietul de el, nu ştia încotro să—şi mai cîrnească nasul, să scape de mirosurile babei; şi, ferindu—se într—una, zări alături o altă bortă, mai strîmtă, din care, pasămite, venea toată duhoarea. Leul s—a întors în cele din urmă, cărînd muşchi, mai mult decît ar încăpea în optsprezece legături, şi începu să—l vîre în despicătură, ajutîndu—se cu un băţ, pe care îl adusese cu el. Băgase, una după alta, vreo şaisprezece legături şi jumătate, şi se mira: Naiba s—o ia, dar adîncă mai e rana ! Nu mi—ar ajunge, s—o umplu, nici două căruţe şi jumătate, ba chiar mai mult, cu ajutorul lui Dumnezeu!" A tot îndesat muşchiul în spintecătură, pînă cînd vulpoiul l—a oprit, rugîndu—l: .Cumetre leule, dragă prietene, nu vîrî tot muşchiul în borta cea mare, mai pune o legătură deoparte şi pentru găurica ceastălaltă, care îmi pute în nas, ca cinci sute de diavoli. Simt că mă înăbuş !

Va trebui, aşadar, să tocmim un vînturător, care să gonească muştele de pe zidurile cetăţii.

— Dar de unde ştii, a întrebat Pantagruel, că femeile din Paris îşi vor îmbia trupul lor pentru o asemenea lucrare? Căci în acest oraş trăiesc destule doamne ruşinoase, iar fete mari o mulţime!

— *Et ubi firenus*[35] *!* a spus Panurge. Nu vreau să mă laud, dar în cele nouă zile, nu mai multe, de cînd sînt în acest oraş, am pipăit patru sute zece şi încă vreo şapte. Azi—dimineaţă am întîlnit un unchiaş, care purta într—o desagă, la fel cu aceea din pilda lui Esop, două fetiţe, de vreo doi—trei ani fiecare: una în traista dinainte, alta în traista dinapoi. Mi—a cerut de pomană, iar eu i—am răspuns că sînt mai bogat în pîrţuri decît în gologani. Apoi l—am întrebat:

— „Unchiaşule, fetiţele dumitale sînt fete—mari?"

— „Vericule, mi—a răspuns, aşa cum mă vezi, le port pe umăr de doi ani; despre cea din faţă, pe care n—am pierdut—o din ochi nici o clipă, aş putea oarecum să spun că—i fată—mare, dar mîna în foc n—o bag. Cît despre cea dinapoi, habar n—am!

— Eşti un plăcut tovarăş de drum, i—a spus Pantagruel, şi doresc să te văd îmbrăcat la fel cu toţi cei pe care îi am în slujba mea.

I—au dat veşminte frumoase, croite după tiparul care se obişnuia pe vremea aceea; atît numai că Panurge a cerut să—i lase fundul nădragilor mai larg şi cu trei palme mai lung; nu rotund, ci în patru colţuri. Ceea ce s—a şi făcut. Panurge se arăta tuturor, spunînd că lumea nu s—a încredinţat încă de folosul şi de binefacerile nădragilor cu fundul larg, dar se va lămuri cu încetul, cum se întîmplă, de obicei, ori de cîte ori e vorba de o nouă născocire a minţii omeneşti.

Dumnezeu să—l ţie pe fratele, căruia nădragii largi i—au scăpat viaţa ! Dumnezeu să—i ajute celui care, într—o singură zi, a adunat în prohab o sută şaizeci de mii nouă scuzi, mîntuind de la foamete un oraş întreg. Dacă Dumnezeu mă va milui cu zile, voi întocmi o carte despre rostul şi însemnătatea nădragilor cu fundul larg; odată, cînd voi avea mai mult răgaz decît am acum.

Panurge şi—a ţinut făgăduiala. A scris o carte mare şi frumoasă, cu chipuri în ea; dar, după cîte ştiu, n—a fost tipărită pînă azi.

---

[35] Şi de undi le luaţi? (în jargon franco—latin).

CAPITOLUL XVI. Despre firea şi obiceiurile lui Panurge

Panurge să tot fi avut pe—atunci vreo treizeci şi cinci de ani. Era de statură potrivită, nici prea înalt şi nici prea scund, avea nasul puţin vulturesc, încovoiat ca minerul briciului, arăta zvelt ca un ostaş de plumb şi părea a fi un bărbat cu inimă largă, deşi rămăsese cu unele obiceiuri rele şi pătimea de acea boală, despre care un cîntec din vremea lui zicea:

Să *nu ai un ban în pungă,*
E o suferinţă lungă.

Totuşi, cînd nevoia de bani îi dădea ghes, se pricepea să—i scoată din piatră seacă în şaizeci şi trei de chipuri, dintre care cel mai cinstit (şi mai obişnuit) era furtişagul. Rău—năravit, măsluitor, hoinar, bătînd uliţele Parisului,

în felul lui, băiatul cel mai bun,

avea totdeauna de pus la cale o păcăleală pe seama caraulelor şi a străjilor de noapte. Strîngea de pe drum trei—patru haimanale, le dădea de băut ca unor buni—templieri, iar înspre seară îi gonea pînă mai sus de Sfînta Genoveva sau în împrejurimile mănăstirii Navara, la ceasul cînd straja trecea prin partea aceea. (Puneau sabia pe caldarîm şi urechea deasupra mînerului; iar cînd sabia începea să zbîrnîie, era semn că paznicii—s pe aproape.) Atunci dumnealui cu ceilalţi ortaci culeşi de pe uliţă luau o cotigă, îi dădeau brînci şi o repezeau cu toată puterea la vale, în calea străjerilor, răsturnîndu—i la pămînt ca pe nişte porci. Apoi o luau la fugă pe altă uliţă şi se făceau nevăzuţi. Panurge, în mai puţin de două zile,

ajunsese să cunoască toate străzile, ulicioarele şi trecătorile Parisului.

Altă dată, ochind din vreme un colţ al pieţei pe unde avea să treacă straja, presăra pe jos o dîră de iarbă de puşcă şi îi dădea foc tocmai în clipa cînd ostaşii se apropiau. Panurge murea de rîs, văzîndu—i cum o luau la goană, închipuindu—şi că i—au ajuns flăcările sfîntului Anton.

Cît priveşte pe dascăli şi pe teologi, îi prigonea mai amarnic decît pe toţi ceilalţi. Cînd se întîlnea cu vreunul din ei pe uliţă, nu se lăsa pînă nu—i juca un renghi, strecurîndu—i un găinaţ în scufie sau, agăţîndu—i la spate, măcar o ureche de iepure, dacă nu vreo două—trei cozi de vulpe.

Într—o zi, pe cînd toţi teologii erau chemaţi la Sorbona spre a hotărî asupra dreptei—credinţe, a plămădit o plăcintă dintr—o amestecătură de usturoi, *assa foetida, galbanum*[36]*, castoremn*[37] şi baligă proaspătă, a dospit—o într—o coptură de şancru moale şi, dis—de—dimineaţă, a uns şi a binecuvîntat cu ea toată împrejmuirea Sorbonei, încît nici dracul, cu mîna la nas, nu se putea apropia. Bieţii oameni care încercau să intre îşi vărsau maţele în văzul tuturor. Vreo zece—doisprezece au murit de ciumă, opt s—au molipsit de bubat, iar mai bine de douăzeci şi şapte, de sfrinţie. Dar Panurge trecea pe lîngă ei, fluierînd!

Purta de obicei, sub pulpana hainei, un bici cu care plesnea din mers, fără cruţare, pe toţi pajii trimişi de stăpînii lor după vin.

Avea mai bine de douăzeci şi şase de buzunare şi de pungi, întotdeauna pline; într—una păstra cuţitaşul, ascuţit ca un tăiş de brici, cu care culegea pungile trecătorilor; în alta ţinea zeamă de aguridă, pe care obişnuia să le—o azvîrle în ochi; purta ciulini amestecaţi cu fulgi de gîscă sau de clapon, cu care împodobea haina sau scufiile cetăţenilor cumsecade. Unora le punea pe furiş cîte o pereche frumoasă de coarne, cu care umblau prin oraş cîteodată toată viaţa.

Într—un alt buzunar ţinea o mulţime de punguţe pline cu purici şi păduchi, pe care îi culegea din poala cerşetorilor de la Sfîntul Inocenţiu şi—i sufla printr—un vîrf de trestie sau o pană de gîscă drept în ceafa jupîniţelor mai simandicoase care treceau pe stradă. În biserică nu se suia niciodată pe treptele corului, ci rămînea în naos, printre femei, la liturghie, la vecernie ori în timpul predicii.

În alt buzunar avea o puzderie de undiţe şi cîrlige, cu care agăţa, doi cîte doi, pe bărbaţii şi femeile din biserică, mai ales pe cele care purtau rochii de mătase scumpă, iar cînd se hotărau să se despartă de vecinii lor, toate se pomeneau cu fustele sfîrtecate.

În alt buzunar păstra un amnar cu iască, chibrituri, pietre de scăpărat şi alte unelte potrivite pentru asemenea întrebuinţări de aprindere; apoi cîteva oglinzi cu care orbea pe bărbaţi şi pe femei, trimiţîndu—le în ochi lumina soarelui. Ce deosebire e, spunea el, între o femeie cu ruga—n poale şi alta cu buca moale?

Mai avea, în sfîrşit, o cîtime de ace şi mosoare cu aţă, punînd cu ele la cale tot felul de pozne.

Într—o bună zi, la ieşirea din Palatul Dreptăţii, pe cînd în sala cea mare un călugăr franciscan se pregătea să slujească liturghia dinaintea domnilor juzi, Panurge, prefăcîndu—se că—l ajută pe cucernicia—sa, să—şi îmbrace odăjdiile, i—a cusut patrafirul de anteriu şi anteriul de poalele cămăşii. Cînd s—au arătat domnii juzi şi s—au aşezat să asculte sfînta slujbă, omul nostru s—a făcut nevăzut; iar după ce liturghia a ajuns la *ite, missa est*[38] şi călugărul a început să se dezbrace, bietul frate, scoţîndu—şi patrafirul, a rămas despuiat de anteriu şi de cămaşă, care erau cusute laolaltă, şi s—a trezit gol pînă în brîu, cum l—a născut maică—sa, arătîndu—şi în văzul lumii toate mădularele, mari şi mici. Trăgea sfinţia—sa de patrafir, dar cu cît se silea mai amarnic, cu atît rămînea mai dezbrăcat; pînă cînd unul din domnii de la Curte i—a strigat: „Ascultă, părinte, ce aştepţi dumneata, să—ţi sărutăm dosul? Săruta—te—ar focul sfîntului Anton pe toate părţile, neruşinatule!"

De—atunci li s—a dat poruncă popilor să nu—şi mai lepede odăjdiile în văzul lumii, ci numai în dosul altarului; şi niciodată faţă de femei, spre a nu le face să păcătuiască cu gîndul.

Lumea se întreba, de ce au fraţii întru Domnul fuduliile atît de mari? Tot numitul Panurge a răspuns cu limpezime şi la această întrebare. Iată: Măgarii au urechile lungi, fiindcă mama lor nu le pune scufie în cap, cînd sînt mici. (Aşa zice *De Aeliaco în Presupunerile* lui.) Tot astfel, desagii bieţilor monahi sînt largi, fiindcă ei nu poartă izmene, şi de aceea mădularul lor creşte în voie, ajungînd pînă la genunchi, ca mătăniile cucernicelor doamne.

---

[36] Răşini extrase din unele plante ombelifere de origină persană, al căror miros este foarte neplăcut.
[37] Extras din glandele de lîngă organele genito—urinare ale castorului, la fel de urît mirositor.
[38] Mergeţi, slujba s—a sfîrşit (lat.).

Într—un alt buzunar, Panurge ţinea praf de scărpinat, pe care îl azvîrlea pe sub fustele muierilor fudule, silindu—le să se dezbrace în văzul enoriaşilor; unele săreau în sus, ca peştele pe grătar (şi ca beţele pe tobă); altele o luau la fugă pe uliţă, iar el după ele; pe cele care rămîneau în pielea goală le acoperea cu mantaua lui, peste umeri, ca un bărbat îndatoritor şi binecrescut ce era.

Purta în nădragi un şip cu ulei rînced şi, cînd întîlnea o femeie ori un bărbat în straie noi, le ungea cu grăsime şi le mînjea pe unde erau mai arătoase, prefăcîndu—se că le pipăie şi le laudă: „Bun postav (zicea), bună mătasă; Dumnezeu să vă dea după pofta inimii, doamnă! Ţi—ai făcut haine noi, prietene, să le porţi sănătos !" Şi, rostind aceste îndatoritoare cuvinte, punea mîna unsuroasă pe gulerul hainei, iar pata de ulei acolo rămînea pentru totdeauna.

În trup şi—n suflet pătrundea,
Ca un sigil de faimă rea,
Nici naiba nu i—o mai ştergea!

La despărţire spunea: „Ia seama să nu cazi, doamna mea, drept în faţa dumitale e o baltă de noroi."

Într—o punguliţă avea praf de strănutat. Îl presăra pe—o batistă cu horbotă aleasă (şterpelită de sub ochii frumoşi ai spălătoresei, într—o dimineaţă, pe cînd îi culegea din sîn un păduche pe care tot el îl azvîrlise). Iar de se afla împreună cu mai multe cucoane de neam mare, aducea vorba despre lucrătura cămăşilor, le punea mîna în sîn şi le întreba:

— „Dantelă de Flandra ori de Hainaut?"Apoi îşi scotea batista, lăudînd—o:

—„E ţesută la Foutignan, în patru iţe!" Şi le—o flutura pe sub nas, făcîndu—le să strănute cîte patru ceasuri de—a rîndul. Dădea drumul la vînturi, mai abitir ca o gloabă răpănoasă, iar femeile îl întrebau, rîzînd:

— „Ce faci, Panurge, tragi pîrţuri?"

— „Nu,doamnă, îţi ţin isonul, cît trîmbiţezi dumneata din nas."

Avea la el oricînd un cleşte, un cîrlig, o menghină, o daltă, un şperaclu şi alte asemenea unelte; nu era broască la vreo uşă sau încuietoare de cufăr, pe care să n—o deschidă. Mai ţinea într—un alt buzunar o mulţime de zaruri, pe care le învîrtea în pahar cu mare dibăcie, avînd degete meştere (ca Minerva şi ca Arachneea), ceea ce i—a prins bine pe timpul cînd ajunsese scamator de bîlci. Dădea negustorului să—i schimbe un teston de argint sau alt ban, şi putea să fie acela mai isteţ ca un coţcar, tot nu băga de seamă cum Panurge zvînta de fiecare dată cîte cinci—şase gologani de sub nasul omului, la vedere şi fără durere; iar cel păcălit nimic altceva nu simţea, decît adierea vîntului.

CAPITOLUL XVII. Cum cumpăra Panurge iertările, cum mărita babele şi cu cîţi s—a judecat la Paris

Văzîndu—l într—una din zile pe Panurge în toane rele, încruntat şi tăcut, am înţeles fără multă greutate că n—avea în pungă nici o lăscaie şi i—am spus:

— Panurge, te cunosc după nas că nu ţi—e bine şi ţi—am ghicit boala: ai răcit la pungă. Nu—ţi face sînge rău dintr—atît.

Am cinci bănuţi într—o năframă,
Orfani de tată şi de mamă.

Iar dacă îţi sînt de trebuinţă, ai tăi să fie, ca folos şi cu sfrinţie ! El mi—a răspuns:

— [...] partea banilor nu mă sinchisesc.O să am în curînd mai mulţi decît îmi trebuie, întrucît am găsit piatra filozofală, care trage la ea banii din pungă, precum magnetul pilitura de fier. Vrei să vii cu mine, să cumpărăm iertări?

— Drept să—ţi spun, eu nu rîvnesc să fiu iertat, nici pe lumea aceasta, nici pe cealaltă. Să mergem dacă vrei; dar, asta mi—e crucea ! mai mult de un dinar n—am de dat.

— Mi împrumuţi cu dobîndă? a întrebat Panurge.

— Nu, nu! i—am răspuns. Ţi—l dăruiesc din toată inima.

— *Grates vobis dominos*[39] *!*

Am pornit amîndoi, oprindu—ne mai întîi la biserica Sfîntul Gervais, unde n—am cumpărat decît o iertare la trunchiul dintîi: eu mă mulţumesc cu puţin. Am spus cîteva rugăciuni scurte pentru sfînta Brigita, în vreme ce Panurge a luat trunchiurile pe rînd, zăbovind la cutia fiecărui vînzător de iertări.

Am dat apoi o raită pe la Notre—Dame, pe la Sfîntul Ioan, pe la Sfîntul Anton şi pe la celelalte biserici unde se vînd iertări. Eu m—am lăsat păgubaş, dar Panurge a sărutat toate moaştele sfinte şi a cumpărat iertări cu ridicata. La întoarcere, m—a dus la cîrciuma Castelului şi mi—a arătat vreo zece—douăsprezece pungi din ale lui, pline cu bani. Mi—am făcut cruce şi l—am întrebat:

— De unde ai strîns atît bănet, şi—aşa de repede?

— I—am luat din căldăruşa iertărilor, mi—a răspuns. Cînd am azvîrlit primul dinţar, răsucitu—l—am pre el între degete, cu dibăcie, ca să pară un sfanţ de argint; cu mîna dreaptă am cules din grămadă alţi doisprezece dinari, poate mai mult, iar cu cealaltă trei—patru duzini; şi tot aşa în fiecare biserică pe unde am umblat.

— Dumnezeule, cum e cu putinţă? Ţi—ai vîndut sufletul diavolului, săvîrşind furtişag şi nelegiuire !

— Aşa ţi se pare, dar eu gîndesc altfel. Banii aceştia însuşi vînzătorul de iertări mi i—a dăruit, spunîndu—mi în timp ce sărutam cu evlavie sfintele moaşte: *„Centuplum accipies* !" Am luat, bineînţeles, o sută de dinari pentru unul, fiindcă latinescul *accipies,* bine tălmăcit după vechea limbă ebraică[40], nu înseamnă: *vei primi* (de—aici înainte) ci: *primeşte* (acum). Aşadar, cînd duhovnicul mi—a spus: *„Centuplum accipies",* el a înţeles: *Centuplum accipe* ! Primeşte de o sută de ori pe—atît!

Afară de aceasta, trebuie să mai ştii că papa Sixt mi—a dat o mie cinci sute de livre, în scrisuri asupra bunurilor mănăstireşti, fiindcă l—am vindecat de—un şameru moale, care atît de rău îl chinuia, încît se temea să nu rămînă olog pentru tot restul zilelor sanctităţii—sale.

Aşadar, luînd din banii bisericii, am luat din ce mi se cuvine. Ei, prietene, nici nu—ţi trece prin gînd ce bună vacă de muls au fost pentru mine cruciadele ! Mi—au adus mai bine de şase mii de fiorini.

— Şi unde naiba sînt, că nu mai ai nici o lăscaie?

— S—au dus pe apa sîmbetei, la alţi stăpîni. Trei mii de fiorini am cheltuit măritînd — nu fete mari, căci acelea găsesc bărbaţi cu duiumul — ci babe uitate de vreme, fără dinţi în gură. Am să—ţi spun pentru ce. M—am gîndit că acele femei bătrîne s—au înfruptat din plin, în anii tinereţii lor, jucîndu—se de—a musca—n gaură cu cine le—a plăcut; pînă în ziua cînd nu s—a mai uitat nimeni la ele. Li se cuvenea (cu ajutorul lui Dumnezeu) să mai aibă o mică bucurie, înainte de a închide ochii. Iată de ce le—am înzestrat; pe una cu o sută de fiorini, pe alta cu o sută douăzeci, pe alta cu trei sute, după cum erau de smochinite, de urîte şi de puţin dorite. Cu cît erau mai slute şi mai urgisite trebuia să le fac zestre mai mare, fiindcă altminteri nici dracul nu le—ar fi primit în aşternut. Mă tocmeam pe şleau cu fericitul mire

---

[39] *Grates vobis io* (lat.) — vă mulţumesc; la aceasta se adaugă o terminaţie fantezistă: *io—mi—nes* — domnilor

[40] *După vechea limbă ebraică,* unde viitorul indicativului are aceeaşi formă cu imperativul.

şi făceam nunta. Mai întîi îl duceam să—i arăt baba. Apoi îi puneam dinainte fiorinii şi—i spuneam:
— „Vericule, ăştia toţi sînt ai tăi, dacă te hotărăşti să te însori". Bieţii mîrlani nechezau ca nişte catîri bătrîni şi se aşezau pe mîncare şi pe băutură. Beau vîrtos şi mîncau pipărat, ca să—şi facă curaj şi să prindă putere. Pînă la urmă, cu puţini gîndăcei, se mai înfierbîntau şi babele, iar treaba mergea strună ca la toate nunţile. Atît numai, că celor prea pocite trebuia să le pun un sac în cap. Pe urmă am mai cheltuit o mulţime de bani cu judecăţile.
— Ce fel de judecăţi ai purtat, că n—ai nici casă, nici bani, nici pămînt? l—am întrebat.
— Să—ţi spun. Jupîniţele din acest oraş născociseră (după îndemnul necuratului) un soi de guler sau de gît—legău, cum vrei să—i zici, pe care îl purtau sub bărbie, ascunzîndu—şi sînii. Nici n—aveai pe unde să vîri mîna, fiindcă gulerul cu pricina, despicat în spate, era în faţă îmbumbat, ceea ce nu putea să fie pe placul sărmanilor îndrăgostiţi, care se uitau, jinduiau şi tînjeau. Într—o zi frumoasă de marţi, m—am înfăţişat la Curte cu o plîngere împotriva acelor jupîniţe, dovedind ce pagube suferisem şi arătînd că, întrucît judecata nu—mi va face dreptate, întemeiat la rîndul meu pe aceeaşi lege a bunului plac, îmi voi muta despicătura nădragilor, la spate.

Ce să—ţi mai spun? Femeile, le ştii cum sînt, s—au înţeles între ele şi au purtat judecata prin împuterniciţi, arătînd temeiurile ce aveau întru susţinerea pricinii lor; dar nici eu nu m—am dat bătut, am stăruit cu atîta înverşunare în plîngerea mea, încît Curtea, după o lungă chibzuire, a hotărît ca femeile să nu mai aibă voie a purta gulere înalte, sau cel puţin să fie cît—de—cît despicate în faţă.

Am mai purtat de asemeni o judecată destul de proastă împotriva meşterului Fify şi a librarilor săi, cerînd ca *Luleaua, Putinica, Traista cu proverbe,* şi alte asemenea cărţi, să nu mai fie citite noaptea pe ascuns, ci la lumina zilei, în toate şcolile Sorbonei, de faţă cu toţi teologii. Am fost osîndit la cheltuieli, din pricina mărturiei unui paznic de noapte.

Altă dată am înaintat o plîngere împotriva catîrilor domnilor judecători, cerînd să li se pună dinainte un hîrdău, din care să se adape cînd sînt legaţi la gard, ca să nu mai spurce caldarîmul cu balele lor, iar pajii să nu—şi mai murdărească genunchii nădragilor, cînd joacă între ei soţ ori—făr'de sau barbut. Am cîştigat o hotărîre frumoasă, dar m—a costat bani mulţi.

Nici nu bănuieşti apoi cît cheltuiesc în fiecare zi cu hrana pe care o împart pajilor de la Curte.
— Şi pentru ce?
— Iubite prietene, dumitale nu—ţi place să faci cîteodată haz? Eu petrec adeseori mai bine ca un rege. Dacă ai vrea să ne însoţim amîndoi, am face minuni.
— Nu, nu! am spus. Sfîntul Anton să te păzească, dar teamă mi—e că ai să sfîrşeşti în spînzurătoare.
— Iar dumneata vei putrezi în pămînt! Nu—i mai curat aerul decît pămîntul? Isus Cristos n—a murit spînzurat în văzduh? Şi aşa cum îţi spuneam, în vreme ce pajii înfulică, eu păzesc catîrii; ca să mai rîd puţin, tai unuia şi altuia cureaua scării şi tai, tai, pînă nu se mai ţine decît pe—o muche. Cînd un dolofan burduhănos de jude îşi face vînt în şa, cade pe burtă în văzul lumii, tăvălindu—se ca un porc, iar eu fac haz pe socoteala lui, cel puţin de o sută de franci. Rîd cu tot atîta poftă, cînd dumnealor, ajungînd acasă, îi iau la bătaie pe paji; şi dă—i şi trage—i, ca la fasole! Nu—mi pare rău că le—am dat să mănînce şi să bea.

Panurge cunoştea şaizeci şi trei de tertipuri, ca să facă rost de bani; dar ştia alte două sute paisprezece feluri ca să—i cheltuiască, fără să mai socotesc ce băga în el.

CAPITOLUL XVIII. Cum a venit din Anglia un mare cărturar, să se măsoare cu Pantagruel, şi cum a fost biruit de Panurge

În vremea aceea, un vestit cărturar cu numele de Thaumast, aflînd din zvon şi din renume despre ştiinţa fără asemănare a lui Pantagruel, a venit din Anglia, cu gîndul de a—l vedea şi de a—l cunoaşte, spre a se încredinţa dacă înţelepciunea lui e la înălţimea faimei ce dobîndise.

Ajungînd la Paris, i s—a înfăţişat lui Pantagruel, care trăsese la hanul Saint—Denis. În ziua aceea se plimba prin grădină împreună cu Panurge, filozofînd în mers, după obiceiul peripateticilor din Atena. Văzîndu—l cît e de înalt şi de puternic, a tresărit puţin de frică, dar i s—a închinat cu multă curtenie, după cum cerea cuviinţa, spunînd:

— Dacă e adevărat, cum ne învaţă Platon, regele filozofilor, că ştiinţa si înţelepciunea sînt întrupate aievea, iar chipul lor viu poate fi văzut de ochii omului, drept ar fi ca lumea să nu se mai sature privindu—le. Faima lor, ajungînd la urechile cărturarilor, nu le—ar da răgaz nici să doarmă, nici să se odihnească, zorindu—i să alerge pînă la locul unde se află acel muritor, în care ştiinţa şi—a ridicat altarul şi şi—a aşezat oracolul ei. Aşa a făcut, pe vremuri, regina din Saba, care a pornit de la hotarele Răsăritului şi ale Mării Persane, pentru a cerceta rînduiala din casa înţeleptului Solomon şi pentru a—i asculta cuvîntul; aşa a făcut Anacharsis, care din Sciţia a venit la Atena, ca să—l vadă pe Solon; aşa a făcut Pitagora, care a cercetat pe profeţii din Memfis; aşa a făcut Platon, care s—a dus să stea de vorbă cu magii Eghipetului şi cu Architas din Tarent; aşa a făcut Appolonius din Tyan, care a ajuns pînă la muntele Caucaz, a trecut prin ţara sciţilor, a masageţilor şi a indienilor, a lopătat pe rîul cel mare al Pysonului, pînă la brahmani, ca să—l vadă pe Hiarchas; iar de—acolo în Babilon, Caldeea, Mezia, Asiria, Părtia, Siria, Fenicia, Arabia, Palestina, Alexandria, pînă în Etiopia, pentru a se întîlni şi a vorbi cu gimnosofiştii. Aş putea să—l mai amintesc şi pe Titus Livius. Mulţi cărturari au venit la Roma, din părţile Franţei şi ale Spaniei, să—l vadă şi să—l asculte vorbind. Nu îndrăznesc să mă număr printre oamenii atît de înzestraţi ca aceia, dar mă socotesc a fi un cercetător harnic al adevărului, iubind nu numai cărţile, dar şi pe cărturari. Ajungînd pînă la noi vestea despre ştiinţa ta neasemuită, mi—am părăsit ţara, rudele şi căminul, venind aici, fără să ţin seama de depărtare, de neplăcerile drumului pe apă sau de primejdia unor locuri necunoscute, numai pentru a te vedea şi a vorbi cu tine despre marile întrebări ale filozofiei, ale geomanciei şi ale ştiinţelor tainice, care toate îmi trezesc îndoieli şi stîrnesc în mine dorinţa de a cunoaşte. Dacă tu vei fi în stare a le da răspuns, mă fac de pe—acum robul tău, eu cu toţi urmaşii mei, căci pentru a te răsplăti n—aş putea să—ţi dau nimic mai de preţ. Voi însemna în scris răspunsurile tale şi le voi împărtăşi tuturor învăţaţilor din acest oraş, pentru ca în faţa lor şi a lumii întregi să stăm de vorbă asupra lor. Dar iată în ce fel aş dori să purcedem. Nu cu temeiuri *pro* şi *contra,* ca sofiştii fără minte de pe—aici şi de—aiurea. Nici declamînd, după obiceiul academicienilor; nici numărînd, cum făcea Pitagora (şi cum a încercat, de asemeni, Pico de la Mirandola la Roma). Aş dori să ne înţelegem prin semne, fără cuvinte, căci întrebările pe care le—am amintit sînt atît de spinoase, încît graiul omenesc nu izbuteşte să le cuprindă după cum am dori. Aşadar, dacă înălţimea—voastră n—are nimic împotrivă, ne vom întîlni mîine în sala cea mare a mănăstirii Navara, la ceasurile şapte dimineaţa. Sfîrşind englezul ce avea de spus, Pantagruel i—a răspuns cu toată cuviinţa :

— Seniore, darurile pe care Dumnezeu mi le—a hărăzit, bucuros le împărtăşesc oricui, căci de la Dumnezeu sînt toate, iar voia lui este a le trece mai departe oamenilor vrednici de—a primi cereasca mană a ştiinţei adevărate. Văzînd că printre aceştia, pe drept cuvînt, ţi se cuvine locul întîi, te încredinţez că la oricare ceas din zi sau din noapte mă vei afla gata de a răspunde, după puterile mele, întrebărilor pe care vei binevoi a mi le pune. La rîndul meu voi învăţa de la tine mai mult decît aş putea eu însumi să te învăţ; dar dacă aceasta ţi—e dorinţa, vom sta împreună de vorbă asupra îndoielilor ce te frămîntă şi vom căuta dezlegarea lor pînă în adîncul cel nepătruns, unde zicea Heraclit că se ascunde adevărul. Mă învoiesc întru totul a face precum ai spus, înţelegîndu—ne prin semne, iar nu prin cuvinte. Vom fi apăraţi de zarva acelor sofişti neajutoraţi, care bat din palme de cîte ori li se pare că vorbitorul a nimerit drumul cel drept. Aşadar, mîine voi fi de faţă la ceasul şi la locul hotărît; dar te—aş ruga să nu fie între noi nici gîlceavă, nici larmă; să nu căutăm nici faimă şi nici aclamări, ci numai adevărul.

La care Thaumast a răspuns:

— Seniore, Dumnezeu să te aibă în paza lui! îţi mulţumesc pentru înalta mărinimie pe care binevoieşti a o arăta nevrednicului de mine. La revedere, pe mîine!

— Cu bine, a zis Pantagruel.

Dumneavoastră, care citiţi aceste rînduri, să fiţi încredinţaţi că niciodată n—au fost pe lume oameni cercetaţi de gînduri mai înalte şi stăpîniţi mai puternic de ele decît Thaumast şi Pantagruel în noaptea aceea. Thaumast a mărturisit pivnicerului de la hanul Cluny, unde trăsese, că nicicînd în viaţa lui nu suferise mai amarnic de sete ca în acele ceasuri de veghe.

— „Simt, zicea el, cum mă strînge de gît Pantagruel! Dă poruncă, te rog, să—mi aducă de băut, şi sileşte—te să fie udătură destulă pentru arşiţa gurii."

Pantagruel, cuprins de aceeaşi înfrigurare, nu vedea înaintea ochilor: decît cărţi: *De numeris ct signis*[41] a lui Beda, *De inenarabilibus*[42] a lui Plotin, *De magia* a lui Proclu, *Peri Semion*[43] a lui Anaxagoras, *Peri Aphaton*[44] a lui Dynnarisis, *Peri Anecfthoneton*[45] a lui Hipponax şi altele. Panurge i—a spus:

— Stăpîne, lasă grijile la o parte şi du—te la culcare. Te văd atît de pătruns de gînduri, încît mi—e teamă să nu te—apuce frigurile. Bea mai întîi vreo douăzeci—treizeci de vedre, apoi treci în iatac şi dormi în voie. Mîine dimineaţă voi răspunde eu englezului, iar dacă nu—l voi dovedi, să nu mai aud din gura ta nici o vorbă bună.

— Aşa să fie, a spus Pantagruel. Dar, Panurge, iubite prietene, cum vei izbuti să ţii piept unui învăţat atît de mare?

— Vei vedea, a răspuns Panurge. Nu—ţi mai bate capul şi lasă—l pe seama mea. Poate să fie pe lume un învăţat mai iscusit decît diavolul?

— Nu, în adevăr, a răspuns Pantagruel, afară numai dacă nu coboară asupra lui, duhul sfînt.

— Eu, a spus Panurge, de cîte ori m—am măsurat cu aceşti învăţaţi i—am pus cu botul pe labe şi i—am lăsat năuci; fii încredinţat, aşadar, că mîine, de faţă cu toată lumea, o să—l fac pe acest straşnic englez să scuipe fiere!

Panurge şi—a petrecut toată noaptea ciocnind pahare cu pajii şi pierzînd toţi bumbii nădragilor la *primus et secundus* şi la risică.

A doua zi, dis—de—dimineaţă, l—a însoţit pe Pantagruel la locul întîlnirii. N—o să mă credeţi cînd vă voi spune, că tot Parisul, cu mic, cu mare, se găsea de faţă, zicînd fiecare în sinea lui: — „Diavolul ăsta de Pantagruel, care i—a băgat în cofă pe toţi sorbonarii, a dat peste un drac mai împieliţat decît el. O să aibă de furcă cu englezul. Să vedem: care pe care?"

Lumea se adunase de cu vreme. Thaumast aştepta pe Pantagruel şi pe Panurge. Cînd, în sfîrşit, aceştia au sosit, toţi dascălii şi şcolarii Sorbonei, în frunte cu Sfatul cel mare, au pornit să bată din palme după prostescul lor obicei. Dar Pantagruel a strigat o dată, cu un glas cît două tunuri:

— „Tăcere, să vă ia naiba! Pentru numele lui Dumnezeu, tăcere! Dacă mă mai plictisiţi mult, o să vă retez capetele la toţi, nătărăilor!"

Auzind aşa, au tăcut toţi ca nişte curci plouate. Nici dacă ar fi înghiţit fiecare cinci ocale de cîlţi n—ar fi îndrăznit să tuşească! Îşi simţeau gura uscată şi scoteau limba de un cot, însetoşaţi, ca şi cum glasul lui Pantagruel le—ar fi turnat pe gît saramură.

Panurge a spus englezului:

— Seniore, ai venit să ne pierdem vremea, răsucind şi învîrtind întrebările pe toate părţile, sau vrei să afli adevărul?

Thaumast i—a răspuns:

— Seniore, nici un alt gînd nu mă stăpîneşte, decît dorinţa de a şti şi de a afla cele despre care nu m—am putut lămuri pînă acum; fiindcă nici un om şi nici o carte nu mi—au dat încă un răspuns îndestulător, care să limpezească îndoielile mele. Nu doresc să ne înfruntăm într—o zadarnică ceartă de cuvinte. O asemenea josnică îndeletnicire o las pe seama potlogarilor de sofişti, sorbonari, sorbonişti, sorbonizaţi, sorbonisiţi, sorborşiţi, sorbonicaţi, sorbonăcriţi, care în gîlcevile lor nu caută adevărul, ci numai sămînţă de vorbă.

— Aşadar, a spus Panurge, întrucît eu, aici de faţă, ucenic al meşterului meu Pantagruel, voi fi vrednic

---

[41] Despre numere şi semne (lat.).
[42] Despre cele ce nu se pot spune (lat.).
[43] Despre semne (grec).
[44] Despre cele ce nu se pot spune (grec).
[45] Despre cele despre care nu trebuie vorbit (grec).

a—ţi da un răspuns mulţumitor, cred că ar fi fără cale şi de batjocură să—l mai stingherim pe el însuşi. Să ne fie numai îndrumător şi să judece susţinerile noastre; iar dacă îţi va mai rămîne o nedumerire, el te va lămuri pe de—a—ntregul.

— Prea bine, a răspuns Thaumast. Mă învoiesc. Să începem.

Am uitat să vă spun, că Panurge îşi atîrnase la deschizătura nădragilor un ciucure mare de mătase în patru culori: roşu, alb, verde şi albastru, cu o portocală frumoasă înăuntrul lui.

CAPITOLUL XIX. Cum a răspuns Panurge englezului care îi vorbea prin semne

Toţi cei de faţă priveau în tăcere. Englezul a ridicat amîndouă mîinile deasupra capului fără să le apropie, şi a îndoit vîrful degetelor în felul cum se zice la Chinon: dos—de—găină; a lovit o mînă cu cealaltă peste unghii, de patru ori; apoi a întins degetele şi a bătut în podul palmei cu putere încă o dată, după care, alăturînd din nou mîinile ca mai sus, le—a plesnit una de alta de două ori şi iar de patru ori, cu palmele deschise. Apoi, le—a ţinut lipite una de alta, ca pentru rugăciune.

Panurge i—a răspuns. A ridicat dintr—o dată mîna dreaptă în aer, apoi a proptit degetul cel mare de nară, ţinînd celelalte patru degete lipite şi întinse de—a lungul nasului; a închis ochiul stîng cu totul, privind chiorîş cu cel drept pe sub sprînceana încruntată şi printre pleoapele pe jumătate deschise. A ridicat apoi mîna stîngă, strîngînd mai întîi cu putere şi—apoi desfăcînd cele patru degete, afară de cel mare, pe care l—a ţinut în sus, la fel ca mîna dreaptă, păstrînd între cele două mîini o depărtare de un cot şi jumătate. A coborît spre pămînt amîndouă mîinile, apoi le—a dus pînă în dreptul pieptului, ţinîndu—le ca şi cum ar fi vrut să ocheaască nasul englezului.

— Şi dacă Mercur... a spus acesta.

Panurge i—a tăiat glasul:

— Zbîrci! Ai vorbit!

Atunci englezul a făcut alt semn. A ridicat mîna stîngă în sus, cu palma deschisă, apoi, strîngînd degetele în pumn, a culcat degetul cel mare pe vîrful nasului. Ridicînd deodată mîna dreaptă, deschisă ca şi cea stîngă, a lăsat—o în jos, alăturînd degetul cel mare al mîinii drepte de degetul cel mic al mîinii stîngi, în vreme ce mişca uşor din celelalte patru degete.

Panurge, fără să arate vreo mirare, a scos cu mîna stîngă batista din buzunarul nădragilor, fluturînd—o de trei ori; după aceea un rest dintr—o fleică de vacă şi două bucăţi de lemn, avînd aceeaşi mărime, una de abanos, cealaltă de lemn de Brazilia, de culoarea cireşei coapte; le—a potrivit pe măsură între degete, lovindu—le una de alta, cu zgomot asemănător clopoţeilor pe care îi poartă leproşii din Bretania, dar sunînd oarecum mai plăcut şi mai limpede; apoi a început să murmure un cîntec vesel, plesnind din cînd în cînd din limbă şi privind drept în ochi pe englez.

Teologii, doftorii cei mari şi dascălii au tălmăcit acest semn în înţelesul că englezul ar fi atins de lepră. Oamenii legii, judecătorii şi avocaţii credeau că Panurge a voit să preamărească lepra ca pe—o fericire trupească, după cum a spus, nu ştiu cînd, Isus Cristos.

Englezul nu s—a înfricoşat, ci a ridicat amîndouă mîinile, a strîns laolaltă cele trei degete din mijloc, iar amîndouă degetele mari le—a petrecut între degetul arătător şi cel mijlociu, întinzîndu—le spre Panurge; după aceasta a împreunat mîinile, astfel ca degetul cel mare al mîinii drepte să atingă degetul cel mare al mîinii stîngi, iar degetul cel mic al mîinii stîngi pe cel al mîinii drepte.

Panurge, fără a scoate o vorbă, a ridicat amîndouă mîinile şi a făcut acest semn: a lipit unghia degetului arătător al mîinii stîngi de unghia degetului mare, în chip de copcă, iar degetele celelalte ale mîinii drepte le—a strîns la un loc, întinzînd numai arătătorul, pe care îl tot vîra şi îl scotea mereu, între cele două degete amintite ale mîinii stîngi. Apoi, a întins degetul arătător şi pe cel mijlociu al mîinii drepte, desfăcîndu—le cît putea mai mult şi îndreptîndu—le spre Thaumast; ducînd degetul cel mare al mîinii stîngi la coada ochiului de—aceeaşi parte, a desfăcut palma ca o aripă de pasăre (sau ca o coadă de peşte) fluturînd—o uşurel încoace şi încolo; la fel cu mîna dreaptă, la coada ochiului drept.

Thaumast s—a făcut galben la faţă şi a început să tremure. A lovit cu degetul mijlociu al mîinii drepte în podul palmei sub degetul cel mare, apoi a vîrît degetul arătător al mîinii stîngi printre celelalte două degete; dar pe dedesubt, nu pe deasupra cum făcuse Panurge.

Acesta i—a răspuns, izbind mîinile una de alta şi suflînd în palmă. A vîrît de mai multe ori degetul arătător al mîinii drepte printre două degete ale mîinii stîngi făcute inel, a proptit bărbia în piept şi s—a uitat ţintă la englez.

Cei de faţă, care nu pricepeau tîlcul acestor semne, şi—au dat seama, totuşi, că Panurge,fără să scoată un cuvînt, îl întrebase pe Thaumast:

— Ce vrei să spui?

Thaumast începuse să asude din greu şi părea a fi cuprins de o adîncă tulburare. Venindu—şi puţin în fire, a aşezat unghiile tuturor degetelor de la mîna stîngă peste unghiile degetelor de la mîna dreaptă şi, încovoind degetele în jumătate de cerc, a ridicat mîinile deasupra capului, cît putea mai sus.

Văzînd aşa, Panurge şi—a înfipt deodată degetul cel mare al mîinii drepte sub falcă, iar degetul mijlociu l—a vîrît, ca într—o verigă, prin degetele făcute inel ale mîinii stîngi. Apoi a început să cînte, clănţănind din dinţi.

Englezul, stors de puteri şi vlăguit, s—a ridicat verde la faţă, şi simţind că îl cuprinde greaţa, a început să scuipe fiere. Putea mai rău ca an dihor. Cei de faţă se ţineau toţi cu mîna de nas, fiindcă englezul se scăpase pe el. Thaumast a ridicat mîna dreaptă şi a strîns atît de tare pumnul, încît degetele i se închirciseră ca o gheară; palma mîinii stîngi, desfăcută, a aşezat—o de—a latul pe piept.

Atunci Panurge şi—a smuls ciucurele din prohabul nădragilor şi, ridicîndu—l cu mîna stîngă, a scos portocala zvîrlind—o în sus de şapte ori; a opta oară, a prins—o în pumnul drept, a ţinut—o cîteva clipe în aer, nemişcată, apoi a început s—o plimbe pe sub nasul lui Thaumast.

Englezul se umflase ca un cimpoi şi sufla din greu ca într—o băşică de porc.

Panurge, văzîndu—l în această stare, a dus un deget al mîinii stîngi pe stinghia şezutului, a sorbit în gol ca şi cum ar fi vrut să înghită un miez de scoică sau o lingură de ciorbă; apoi deschizînd gura, s—a lovit peste dinţi cu palma mîinii drepte, scoţînd un sunet puternic şi adînc, ce părea că vine de la diafragmă prin traheea—arteră; a scos acest sunet de şaisprezece ori!

Thaumast gîfîia ca o gîscă. Panurge a băgat în gură degetul arătător al mîinii drepte, l—a strîns cu putere între bucile obrazului, apoi le—a tras repede afară, cu mare zgomot, cum răsună puşcociul de soc cu care trag copiii la ţintă. Făcu aşa de nouă ori.

Atunci englezul a strigat:

— Da, domnilor, iată taina cea mare! Omul acesta a pătruns—o pînă în miezul ei.

A scos un pumnal pe care îl purta cu el şi l—a întors cu vîrful spre pămînt.

Panurge a apucat încă o dată ciucurele, scuturîndu—l între genunchi cu putere, apoi şi—a aşezat mîinile deasupra capului, în chip de pieptene, scoţînd limba de—un cot şi dînd ochii peste cap, ca o capră care trage să moară.

— Am înţeles! a strigat Thaumast. Şi pe urmă?

Rostind aceste cuvinte, a îndreptat mînerul stiletului spre piept, cu vîrful în palmă, încovoind puţin degetele.

Panurge a aplecat capul spre stînga şi şi—a vîrît degetul mijlociu în ureche, ridicînd uşor pe cel mare. Şi—a încrucişat apoi braţele pe piept, a tuşit de cinci ori, iar a cincea oară a izbit în pămînt cu piciorul drept; a ridicat braţul stîng şi a dus degetul cel mare la frunte, cu pumnul strîns, lovindu—se cu mîna dreaptă peste inimă, de şase ori.

Thaumast, ca şi cum n—ar fi fost mulţumit cu atît, a pus degetul cel mare al mîinii stîngi pe vîrful nasului, ţinînd celelalte degete întinse.

Atunci Panurge a băgat amîndouă degetele arătătoare în colţurile gurii, a tras în lături cît a putut, arătîndu—şi toţi dinţii, iar cu degetele mari de la amîndouă mîinile şi—a lăsat pleoapele în jos, strîmbîndu—se (după părerea celor de faţă) destul de urît.

CAPITOLUL XX. Thaumast laudă ştiinţa şi iscusinţa lui Panurge

Thaumast s—a sculat în picioare şi, scoţîndu—şi scufia din cap, a şoptit lui Panurge la ureche cîteva vorbe de mulţumire; apoi a spus cu glas tare celor de faţă:

— Domnilor, în clipa aceasta pot să rostesc cuvîntul din sfînta Scriptură: *Et ecce plusquam Salomon hic.*[46] Aveţi aici, printre dumneavoastră, o comoară de nepreţuit: pe domnul Pantagruel, a cărui faimă m—a făcut să viu din depărtările Engliterii, pentru a cerceta împreună întrebările încă nedezlegate ale magiei, alchimiei, cabalei, geomanciei, astrologiei şi filozofiei, pe care de multă vreme le purtam în minte. Astăzi însă mă ridic şi spun, că renumele de care se bucură îl nedreptăţeşte, căci nu arată lumii nici a mia parte din ce preţuieşte cu adevărat.

Văzut—aţi cu toţii, cum ucenicul său, unul singur, a izbutit să—mi dea răspunsul ce căutam, dezvăluindu—mi mai multe decît îl întrebasem; nu numai atît, dar a scos la iveală şi alte întrebări, pe care aşijderea le—a dezlegat. Pot să spun că a deschis înaintea ochilor mei adevăratele izvoare din adînc ale ştiinţei despre toate, deşi n—aş fi crezut pînă acum că se află pe lume un om care să le cunoască măcar începutul; mi—am dat seama despre aceasta, înţelegîndu—mă cu el numai prin semne, fără glas şi fără o fărîmă de vorbă. Voi aşterne la timpul său pe hîrtie ceea ce ne—am spus unul altuia şi am tălmăcit, pentru a nu vă închipui cumva că n—a fost decît un joc. Avînd la îndemînă acea carte, fiecare va putea să înveţe ceea ce eu însumi abia acum am aflat. Vă puteţi da seama cît e de minunată învăţătura meşterului, dacă învăţăcelul său ne—a dovedit o ştiinţă atît de uimitoare, căci *non est discipulus super magistrum*[47]. Într—un cuvînt, Domnul să fie lăudat! Vă mulţumesc pentru cinstea ce mi—aţi făcut—o. Dumnezeu să vă răsplătească în veci!

Pantagruel a dat celor de faţă binecuvintarea lui şi l—a poftit pe Thaumast să se ospăteze împreună.

Au băut pînă le—au sărit bumbii de pe burtă (fiindcă nădragii, pe vremea aceea, se încheiau cu nasturi, nu se strîngeau cu bîrneţul, ca acum). — „Din ce parte a locului eşti, fîrtate?" se întrebau oaspeţii, unii pe alţii. — „Dar repede mai dai pe gît pocalele, Iisuse Hristoase!" — „Toarnă, pajule, în oală; cum îţi vine s—o laşi goală?" — „Mişcă—te, nu sta, naiba să te ia!"

Nici unul n—a băut mai puţin de douăzeci de vedre; că fusese cald peste zi şi toţi sufereau cumplit de sete.

În ce priveşte amănunţitul cuprins al întrebărilor lui Thaumast, ca şi tîlcul acelor semne prin care s—a înţeles cu Panurge, voi avea grijă să vă dau lămuriri mai tîrziu. Am auzit că englezul ar fi scris o carte groasă, pe care ar fi tipărit—o la Londra şi în care spune tot, fără să lase nimic la o parte. De aceea, eu, unul, pot s—o las pe altă dată.

---

[46] Iată aci mai mult decît Solomoa (lat.) *(Mat.* XII, 42; *Luc.* XI, 31).
[47] Nu—i ucenicul mai presus de meşter (lat.).

CAPITOLUL XXI. Cum s—a îndrăgostit Panurge de o nobilă doamnă din Paris

După întrecerea din care a ieşit biruitor asupra englezului, Panurge a ajuns vestit în tot Parisul, iar el, ca să pară mai fudul, şi—a pus prohab nou la nădragi, împodobindu—l cu horbotă italienească. Toţi din toate părţile îl lăudau, şi nu ştiu cine i—a făcut un cîntec, pe care îl cîntau copiii pe stradă cînd se duceau să cumpere muştar. Era bine primit în mijlocul jupîniţelor şi al jupîneselor, dar lăsîndu—se prea lesne amăgit de faima ce cîştigase, s—a apucat să dea tîrcoale, cocoşeşte, uneia din cele mai nobile doamne ale oraşului.

Dispreţuind vorbăria dulceagă şi oftările de inimă albastră ale celor care postesc şi nu se ating de frupt, Panurge i—a spus de—a dreptul, într—o zi, aceste cuvinte:

— Ar fi, nobilă doamnă, spre folosul acestui oraş, spre cinstea neamului din care vă trageţi, spre mulţumirea dumneavoastră şi spre binele meu, dacă v—aţi îndura să ne împreunăm amîndoi. Încercaţi o dată, şi n—o să vă pară rău!

Auzind asemenea cuvinte, nobila doamnă l—a trimis la plimbare:

— Cum îndrăzneşti să—mi vorbeşti astfel, obraznicule?Ţi—ai pierdut minţile? Piei din faţa mea, şi să nu—mi mai ieşi în cale, că—ţi rup picioarele!

— Poţi să—mi rupi picioarele, dacă îţi face plăcere, a spus Panurge, dar cu ce mai rămîne să gustăm împreună din fructul oprit:

Tu să—mi numeri stelele,
Iar eu floricelele...

— Pleacă, ticălosule! O vorbă dacă mai spui, chem slujitorii şi—i pun să te snopească în bătaie.

— Nu! a strigat Panurge. Nu se poate să fiţi atît de haină!Să mă fi înşelat, privindu—vă ochii? Nu—i cu

putinţă! Mai degrabă se va ridica pămîntul pînă la cer, se va prăbuşi cerul în prăpastie şi se va răsturna rînduiala lumii pe dos, decît să se strecoare un strop de răutate în minunata dumneavoastră frumuseţe! Adevărat, se spune, că

femeia care—i frumoasă,
mîndră e şi năzuroasă!

Dar aşa se poartă numai femeile de rînd. Frumuseţea voastră, doamnă, e atît de aleasă, atît de neasemănată, atît de dumnezeiască, încît aş putea să jur, că natura v—a dăruit—o dinadins, ca să arate oamenilor ce minuni ştie să plăsmuiască măiestria ei. Miere dulce, zahăr şi mană cerească vă e întreaga fiinţă.Vouă v—ar fi dat Paris mărul lui de aur, nu Venerei, nici Junonei, nici Minervei; căci nici Junona n—avea atîta măreţie, nici Minerva atîta înţelepciune, nici Venus atîta farmec, ca dumneavoastră. O, zei şi zeiţe ale cerului ! Fericit va fi muritorul căruia îi veţi îngădui să vă pipăie frumuseţea şi să guste din dulceaţa ei! Eu voi fi acela, cu ajutorul tău, Doamne! A mea va fi, căci pe mine m—a ales. Mie mi—au dat—o ursitoarele, să mă iubesc cu ea. Haide, să nu pierdem vremea, să ne grăbim...

A vrut s—o prindă în braţe; dar dumneaei a dat fuga la fereastră, ca şi cum ar fi voit să cheme vecinii în ajutor. Atunci Panurge, luîndu—şi în grabă picioarele la spinare, a spus:

— Nu vă mai osteniţi, doamnă, aşteptaţi puţin, mă duc eu singur să—i chem...

Apoi s—a făcut nevăzut, fără să se sinchisească prea mult de bobîrnacul pe care îl primise, şi fără să—şi piardă, mai cu seamă, pofta de mîncare.

A doua zi, întîlnind—o în biserică, la ceasul liturghiei, a întîmpinat—o în tindă şi a stropit—o cu agheasmă, aplecîndu—se în faţa ei pînă la pămînt. A îngenuncheat aproape de ea şi i—a spus:

— Doamna mea, sînt atît de îndrăgostit de dumneavoastră, încît nu mai am linişte, şi nici ieşire—afară. Nu ştiu ce gîndiţi; dar de m—oi îmbolnăvi, ce—o să se întîmple?

— Puţin îmi pasă! a răspuns ea. Pleacă şi lasă—mă să—mi fac rugăciunea.

— Rugaţi—vă lui Dumnezeu să—mi dăruiască ceea ce inima dumneavoastră doreşte, şi daţi—mi voie să spun un tatăl—nostru pe mătăniile dumneavoastră.

— Poftească, a răspuns ea, ridicînd din umeri, şi nu mă mai plictisi.

Zicînd acestea i—a întins frumoasele ei mătănii, strunguite din lemn aromat de santal şi prinse laolaltă cu boabe grele de aur; dar Panurge a scos pe negîndite unul din cuţitaşele lui şi, tăindu—le legătura, cît ai clipi din ochi le—a înhăţat.

— Nu doriţi cuţitaşul meu? a întrebat—o.

— Nu, nu! s—a răstit ea.

— E al dumneavoastră, doamnă, dimpreună cu tot ce am, avere, aur, bunuri, pipota şi maţele din mine!

Dumneaei însă, supărată de pierderea mătăniilor pe care obişnuia să se roage, îşi spunea în gînd:

— Flecarul ăsta îmi pare a fi un venetic fără căpătîi. N—o să—mi mai dea înapoi mătăniile. Ce—o să spună soţul meu? O să mă certe, dar îi voi povesti că mi le—a tăiat un pungaş în timpul slujbei. Văzînd capătul şiretului atîrnînd la cingătoare, o să mă creadă.

În după—amiaza aceleiaşi zile, Panurge s—a dus din nou acasă la ea, purtînd sub mînecă o pungă plină cu bani mărunţi, de tinichea. Intrînd în odaia ei, a întrebat—o:

— Care din noi doi iubeşte mai mult pe celălalt? Eu pe dumneavoastră sau dumneavoastră pe mine?

— Eu nu te urăsc, a răspuns ea, căci Dumnezeu aşa ne porunceşte, să iubim pe aproapele nostru şi pe toţi oamenii.

— Şi nu sînteţi îndrăgostită de mine?

— Te—am mai rugat să nu—mi vorbeşti astfel. Iar dacă nu te astîmperi, domnule, îţi voi arăta că nu sînt o femeie pe care s—o necinsteşti cu asemenea neruşinate cuvinte. Pleacă şi dă—mi înapoi mătăniile! Soţul meu ar putea să—mi ceară socoteală.

— Mătăniile dumneavoastră, doamnă? Nici nu mă gîndesc! Dar dacă îmi îngăduiţi, vă voi dărui altele. Cum doriţi să fie? Din boabe mari de aur smălţuit? Din funde mici, frumos împletite? Înşiruite pe—un lanţ de aur greu? Şlefuite din lemn de abanos? Tăiate în pietre de hiacint? Granate vreţi, prinse în horbotă de peruzele? Doriţi topaze, safire şi rubine, legate între ele cu diamanturi de douăzeci şi opt de carate? Nu, nu! Toate de le—aş strînge laolaltă, ar fi prea puţin! Dar am văzut undeva un şir de mătănii din smaralde încrustate într—un chihlimbar alb, stropit cu aur şi încheiat cu piatră persană, mare cît o

portocală; preţul lor se ridică la aproape douăzeci şi cinci de mii de ducaţi; vi le dăruiesc cu o negrăită plăcere!

Şi în timp ce vorbea astfel, suna mărunţişul din pungă, ca şi cum ar fi fost scuzi de aur însoriţi.

— Doriţi un val de catifea viorie? O rochie de mătase, ţesută în urzeală de aur? Doriţi brăţări, lanţuri daurite, năframe, inele? N—aveţi să rostiţi decît cuvîntul: da! Cincizeci de mii de ducaţi nu înseamnă nimic pentru mine.

Auzind atîtea făgăduieli, doamnei îi lăsa gura apă, dar a spus:

— Nu, mulţumesc; nu vreau să primesc nimic de la dumneata.

— Eu nu pot să spun la fel. Aş dori să—mi daţi ceva... care nu vă costă nimic şi nici nu se pierde. Am cu mine un frăţior, care vă roagă să—l primiţi...

A încercat s—o prindă în braţe, dar dumneaei a început să strige; dar nu prea tare. Panurge, reluîndu—şi înfăţişarea obişnuită, i—a spus:

— Nu vreţi să ne facem puţin de lucru amîndoi? Pagubă în ciuperci, nobilă doamnă! Văd că această cinste şi plăcere nu vi se cuvine; cu ajutorul lui Dumnezeu am să vă las pe seama cîinilor.

Spunînd acestea a luat—o la goană de frica bătăii pe care n—o prea dorea.

CAPITOLUL XXII. Cum s—a răzbunat Panurge împotriva doamnei care l—a izgonit

A doua zi era sărbătoarea Rusaliilor, cînd femeile scoteau la iveală veştmintele lor cele mai frumoase. Doamna cu pricina îmbrăcase o rochie bogată de mătase lucitoare şi o fustă de catifea albă, foarte scumpă.

În ajun, Panurge a cutreierat tot oraşul să caute o căţea în călduri, pe care a dus—o la el acasă. I—a dat să mănînce cît a putut, o zi întreagă şi noaptea următoare, iar dis—de—dimineaţă a spintecat—o. A scos din burta ei măruntaiele despre care vorbesc geomancienii greci, le—a tocat bucăţele şi le—a dus cu el pe furiş la biserică, unde doamna inimii lui trebuia să vină pentru slujba care se ţine de obicei în ziua aceea. Panurge i—a ieşit întru întîmpinare, a stropit—o cu apă sfinţită, s—a înclinat cuviincios în faţa ei, apoi aşezîndu—se în strană alături de ea, i—a strecurat în mînă un rondel, care suna aşa:

Acum—o iată,
Doamnă preafrumoasă,
Cu dorul meu n—ai vrut să fii miloasă,
M—ai alungat, zicînd să nu mai viu,
Deşi nu te—am mîhnit, după cît ştiu,
Cu nici o vorbă rea ori mincinoasă.
De nu doreai iubirea—mi credincioasă
Să—mi fi şoptit: — „Prietene, mă lasă,
Nu stărui, te du, e prea tîrziu!" Acum—o dată,
Dă—i voie inimii înflăcărate
De calda—ţi frumuseţe, să arate
Ce foc o arde, fără mîngîiere;
Şi altceva nici nu—ndrăznesc a—ţi cere,
Decît să mi te laşi puţin pe spate,
Numai o dată.

Şi în vreme ce doamna desfăcea răvaşul să—l citească, Panurge a presărat asupra ei amestecul ce—l pregătise, strecurîndu—i—l prin cutele mînecii şi ale fustei, pe cînd îi vorbea:
— Îndrăgostiţii, doamnă, îşi au suferinţele lor. În ceea ce mă priveşte nădăjduiesc, că

Atîtea nopţi ce n—am dormit
Şi zilele ce—am pătimit
De cînd cu gîndul te doresc
Şi—am început să te iubesc...

vor trage în cumpănă, şi—mi vor fi scăzute din canoanele ce m—aşteaptă în Purgatoriu. Roagă—te lui Dumnezeu, doamna mea, să—mi dea putere răbdătoare, spre a îndura chinurile mele.

Nici n—a apucat să sfîrşească vorba, şi toţi cîinii de pe stradă s—au năpustit asupra doamnei din biserică, stîrniţi de mirosul amestecului pe care Panurge îl presărase asupra—i. Javre mici şi dulăi mari, copoi şi ogari, veneau asupra ei cu limba scoasă, o miroseau, ridicau piciorul şi o botezau pe rînd. Nu se pomenise niciodată, de cînd sînt cîinii pe lume, o porcărie mai mare!

Panurge s—a prefăcut că încearcă să—i alunge; apoi s—a depărtat, furişîndu—se după un perete al paraclisului, să vadă ce se întîmplă. Cîinii se îmbulzeau, care mai d e care, să—i aghesmuiască iubita. Un ogar a stropit—o pe cap; cîţiva prepelicari, pe mîneca rochiei; nişte şoricari, pe poale, iar potăile mai mărunte, pe încălţări. Zadarnic au încercat femeile de primprejur să—i vină în ajutor, că prea erau cîini mulţi. Iar Panurge rîdea pe înfundate, spunînd unor seniori care se aflau în biserică:
— Mi se pare să doamna e în călduri, ori s—a dat în dragoste cu vreun copoi!

Cînd a văzut că toţi cîinii se strînsesera împrejur şi mîrîiau în preajma ei, ca şi cum ar fi fost o căţea în călduri, a luat—o din loc, plecînd să—l caute pe Pantagruel. Cum întîlnea un cîine pe uliţă îi trăgea un picior, asmuţindu—l:
— Hai, şterge—o! Te—aşteaptă nunta la biserică! Nu te lăsa, dă—i zor, goneşte!

Ajungînd acasă, i—a spus lui Pantagruel:

— Vino, meştere, să vezi cum s—au strîns cîinii în jurul celei mai frumoase femei din Paris... şi fac nuntă!

Pantagruel nu s—a lăsat rugat şi privind vicleimul, i s—a părut vesel, plăcut şi pînă atunci nemaivăzut.

La ieşirea din biserică s—a întîmplat mai rău. Peste şase sute de mii paisprezece cîini se adunaseră în jurul nobilei doamne şi se ţineau după ea. Pe unde trecea se strîngeau alţii, tot mai mulţi, mari şi mărunţi, adulmecîndu—i urma. Trecătorii se opreau din drum, privind cum năvăleau potăile, pînă cînd, cu chiu, cu vai, alaiul a ajuns acasă. Dar nici aici nu s—a spart nunta! Doamna a intrat în casă, slugile pufneau de rîs, iar cîinii au rămas în uliţă întinzînd hora pînă la jumătate de leghe împrejur şi stropind poarta atît de amarnic, încît se făcuse o gîrlă de—ar fi putut să înoate raţele. Gîrla aceasta trece acum pe lîngă biserica Sfîntului Victor şi în ea se vopsesc covoarele meşterului Gobelin, folosind culoarea roşie pe care o dă udul cîinilor pişăcioşi (după cum a dovedit—o, în faţa lumii întregi, dascălul nostru Doribus).

Ar fi putut să umble şi o moară cu roată, dar nu chiar atît de mare, cum sînt cele de pe Bazade, la Toulouse.

CAPITOLUL XXIII. Cum a plecat Pantagruel din Paris, aflînd că dipsozii au năvălit în ţara amoroţilor, şi pentru ce în Franţa leghele sînt mai mici

La puţine zile după aceea, Pantagruel a primit vestea că tatăl său Gargantua pornise la drum prin Morg în Ţara Zînelor, ca altă dată Artus şi Ogier, fiindcă dipsozii încălcaseră hotarul Utopiei şi o prădaseră în mare parte, împresurînd cetatea de scaun a amoroţilor.

Aflînd despre acestea, Pantagruel a părăsit Parisul în cea mai mare grabă; fără a—şi mai lua rămas bun de la prieteni, a pornit—o de—a dreptul spre Rouen, fiindcă n—avea vreme de pierdut.

Pe drum a băgat de seamă, spre marea lui mirare, că în Franţa leghele sînt mai mici decît în alte ţări. Voind să afle pricina, l—a întrebat pe Panurge, care i—a istorisit cele ce urmează *(după Faptele regilor Canariei, de Monachus Marotus, dinspre Lac).*

— Cică în vremile foarte vechi, pămîntul nu se măsura în stînjeni, leghe sau poşte, pînă cînd regele Faramond a hotărît astfel: a ales din Paris o sută de flăcăi zdraveni, iar din Picardia o sută de fete nurlii, i—a chemat pe toţi la curtea lui, i—a ţinut opt zile pe mîncare şi pe băutură, apoi i—a împerecheat doi cîte doi, le—a dat bani de cheltuială şi i—a pornit la drum, care încotro. Şi aşa le—a poruncit, ca la fiecare popas unde se vor opri să facă dragoste, să aşeze drept semn o piatră albă. Pînă la piatra aceea să fie o leghe; şi tot astfel mai departe.

Perechile au plecat, zburdînd. Cum erau bucuroşi şi hodiniţi, mereu se opreau şi la fiecare popas se încălecau. Iată de ce leghea e atît de mică în Franţa. Avînd o cale mai lungă de străbătut, au ostenit. Nu mai aveau ulei în lampă, şi nu se mai opreau atît de des. Se mulţumeau (vorbesc despre bărbaţi) cu un singur popas pe zi. Iată de ce, în Bretania, în Lande, în Ţara Nemţească şi în alte ţinuturi mai depărtate, leghea e mai mare, iar pietrele de hotar mai rare. Unii spun altminteri, dar eu cred că aşa a fost precum am arătat.

Pantagruel a încuviinţat şi el, că povestea era întemeiată.

Părăsind oraşul Rouen, au ajuns la Honfleur. De aici mai departe, Pantagruel, Panurge, Epistemon, Eusten şi Carpalim au apucat calea mării. Pe cînd corăbiile stăteau încărcate în aşteptarea unui vînt prielnic, Pantagruel a primit din partea unei doamne cu care fusese în dragoste o bucată de vreme, la Paris, un răvaş cu această însemnare:

Celui mai iubit de femei şi mai nerecunoscător dintre viteji.

P.N. T.G. R. L.

CAPITOLUL XXIV. Răvaşul trimis lui Pantagruel de o doamnă din Paris şi tîlcul unui cuvînt înscris într—un inel de aur

Citind Pantagruel rîndurile de mai sus, a rămas foarte mirat. A încercat să—l descoasă pe trepăduşul care venise cu răvaşul, întrebîndu—l cine îl trimisese; apoi a despăturit hîrtia, dar n—a aflat înăuntru decît un inel de aur, cu un diamant tăiat pe—o singură faţă. Arătînd răvaşul lui Panurge, acesta şi—a arătat presupunerea că a fost scris într—un fel tainic, aşa ca slovele să nu se deosebească la vedere. A apropiat hîrtia de flacăra focului, bănuind că ar fi fost scrisă cu sare de amoniac topită în apă. A muiat—o apoi în apă, cercetînd dacă nu iese cumva la iveală urma sucului de titymal, apoi a privit—o lung la lumînare, să vadă dacă n—a fost scrisă cu zeamă de ceapă albă.

Bănuind că a fost scris cu leşie de smochin, a uns o parte a răvaşului cu ulei de nucă; a stors apoi cîteva picături de lapte de la sînul unei femei care născuse prima fată, presupunînd că scriitorul a folosit sînge de broască veninoasă. A încercat să frece colţul din dreapta cu cenuşa unui cuib de rîndunele, ca să vadă dacă nu s—a scris cu rouă strînsă în zori de pe fructul merilor din Alicacabut. Apoi colţul din stînga cu ceară din ureche (pentru scrierea cu fiere de corb). A muiat hîrtia în oţet, ca să vadă dacă n—a fost scrisă cu lapte de cucută; a uns—o cu grăsime de bufniţă, ca pentru scrierea cu scîrnăvie de balenă (care se cheamă chihlimbar alb), apoi a clătit—o încă o dată în apă rece, scotînd—o repede afară, ca să desluşească urmele de piatră—acră.

Văzînd că nu izbuteşte în nici un chip, a încercat să—l descoasă pe acel trepăduş.

— Prietene, doamna care te—a trimis, nu ţi—a dat cumva să aduci un băţ? l—a întrebat Panurge, amintindu—şi o pilduire cu subînţeles despre care vorbeşte Aulu—Gelu.

— Nu, a răspuns omul.

Panurge s—a gîndit o clipă să—i radă părul din cap, spre a vedea dacă doamna din Paris nu scrisese cu cerneală pe scăfîrlia goală a trepăduşului, dar văzînd cîtă mai chică are, s—a lăsat păgubaş, fiindcă, zicea el, într—un timp atît de scurt n—ar fi putut să—i crească asemenea bogăţie de plete.

Întorcîndu—se spre Pantagruel i—a spus:

— Să mă ia naiba, meştere, dacă ştiu ce să mai zic şi să mai cred. Am folosit, pentru a afla taina acestui răvaş, toate cele arătate de *messir* Francesco di Nianto, toscanul care a cercetat feluritele mijloace de—a scoate la iveală orice scriere ascunsă; n—am uitat nici pe cele ştiute încă de la Zorastru, dar n—am putut să văd altceva decît inelul.

Uitîndu—se mai cu luare—aminte la inel, au băgat însă de seamă, că înăuntrul lui era scris în limba ebraică: *Lamah sabacthani.* L—au chemat pe Epistemon, întrebîndu—l ce înseamnă aceste cuvinte, iar Epistemon le—a tălmăcit: „Pentru ce m—ai părăsit?"

Panurge a spus numaidecît:

— M—am lămurit! Priviţi acest diamant. Îl vedeţi? Nu—i diamant adevărat. Aşadar, iată tîlcul celor ce—a voit să spună doamna care l—a trimis: „Răspunde, iubit fătarnic, de ce m—ai părăsit?"

Pantagruel a înţeles numaidecît, aducîndu—şi aminte, că în dîldora plecării nu—şi luase rămas bun de la acea doamnă. Mult s—a întristat din pricina aceasta şi s—ar fi înapoiat grabnic la Paris s—o împace, dar Epistemon i—a amintit cum s—a despărţit Enea de Didona şi i—a lămurit cugetarea lui Heraclit din Tarent: „Cînd corabia aşteaptă legată de ţărm şi graba te goreşte, nu pierde vremea să mai deznozi frînghiile: taie—le!" Astfel l—a îndemnat să lase la o parte gîndurile şi să se întoarcă repede acasă, pentru a—şi apăra ţara de primejdie.

În ceasul următor s—a ridicat un vînt prielnic dinspre apus şi miazănoapte. Au întins pînzele şi au ieşit la larg. În cîteva zile au trecut de Porto—Santo, de Ostrovul Maderei şi au poposit în Ostroavele Canare. De acolo au pornit mai departe, pe la Capul Blanco, Senega, Capul Viride, Sagres, Melli, dincolo de Capul Bunei Speranţe, făcînd al doilea popas în regatul melinzilor. S—au îndreptat apoi, odată cu vîntul de miazănoapte, trecînd prin Meden, [...], Uden, Gelasim, ocolind Ostroavele Zînelor, de—a lungul regatului ahorilor, pînă au ajuns cu bine în portul Utopiei, la trei leghe depărtare de cetatea amoroţilor.

Lăsîndu—se puţin odihnei, Pantagruel a spus:

— Copii, cetatea nu mai e departe. Dar înainte de a porni din nou, să chibzuim asupra celor ce avem de făcut. Să nu greşim ca atenienii, care nu se adunau să se sfătuiască decît după ce dădeau de greu. Sînteţi gata să staţi alături de mine, pe viaţă şi pe moarte?

— Da, măria—ta! au răspuns toţi. Poţi să te bizui pe noi, ca pe braţul tău.
— O singură întrebare mă tulbură şi nu—mi dă răgaz: nu ştiu cît de mulţi sînt vrăjmaşii şi în ce chip au împresurat cetatea. Dacă s—ar cunoaşte numărul şi aşezarea lor, aş porni mai încrezător la luptă. Să judecăm, cum am putea să aflăm toate acestea?

Toţi au răspuns într—un cuvînt:
— Lasă—ne să cercetăm şi aşteaptă—ne aici. Înainte de apusul soarelui vom fi înapoi şi îţi vom aduce veşti lămurite.
— Eu, a spus Panurge, iau asupra mea să străbat pînă în tabăra lor, printre străji şi caraule, să beau şi să mă joc cu ei în săbii, fără să mă dau de gol; să cercetez puştile, corturile căpitanilor şi să mă plimb printre ostaşii duşmani, ca şi cum aş fi de—ai lor. Nici dracul n—o să mă ghicească: eu sînt din neamul lui Zopir[48].
— Eu, a spus Epistemon, cunoscînd isprăvile şi îndemînarea căpitanilor de odinioară, meşteşugul şi dibăcia armelor, îi voi iscodi şi le voi fura gîndul; iar de mă vor prinde, voi şti să scap povestindu—le despre măria—ta tot ce—mi va trece prin minte: eu sînt din neamul lui Sinon[49].
— Eu, a spus Eusten, voi călca şanţurile şi dînd buzna peste străji, le voi rupe oasele, chiar de—ar fi mai tari ca necuratul: eu sînt din neamul lui Hercule.
— Eu, a spus Carpalim, mă voi strecura pe unde zboară pasărea, mă voi furişa printre întărituri şi voi da ocol taberei pe nesimţite; nimeni nu va prinde de veste, atît sînt de isteţ şi iute de picior. Nu mi—e teamă nici de suliţi, nici de săgeţi, nici de goana calului; nu mă vor ajunge din urmă, de—ar veni călare pe Pegasul lui Perseu sau pe fugarul năzdrăvan din poveste. Eu zbor peste spicele grîului şi peste firele de iarbă, fără să le ating: sînt din neamul Camiliei, regina amazoanelor.

[48] *Zopir,* persan care, tăindu—şi singur nasul şi urechile, s—a dat drept dezertor, pentru a iscodi pe babilonienii asediaţi de Darius.
[49] *Sinon,* grec care, de asemenea, s—a dat drept dezertor în tabăra troiană *(Virg. En.,* cartea a II—a).

CAPITOLUL XXV. Cum Panurge, Carpalim, Eusten şi Epistemon, oamenii lui Pantagruel, au răpus prin dibăcie şase mii şaizeci de călăreţi

Pe cînd vorbea Carpalim, au zărit o oaste de şase mii şaizeci de călăreţi pe cai iuţi, care veneau în goana mare să vadă ce fel de călători au legat corabia la ţărm. Se apropiau valvîrtej, cu gîndul de a—i prinde, dacă s—ar fi putut.

Pantagruel a strigat:

— Copii, întoarceţi—vă în corabie ! Duşmanul vine asupra noastră ! Nu vă temeţi. De—ar fi de zece ori mai mulţi, îi voi ucide pe toţi ca pe nişte muşte. Duceţi—vă şi vă vedeţi de treburile voastre.

Dar Panurge a spus:

— Nu, măria—ta, n—are nici un rost. Dimpotrivă, să intre înălţimea—ta—n corabie dimpreună cu toţi ceilalţi. Lăsaţi—i pe seama mea.Grăbeşte—te, măria—ta, numai zăbovi.

Ceilalţi trei au spus la fel:

— Are dreptate. Pleacă, măria—ta. Noi rămînem aici să—i fim de ajutor lui Panurge. Ştii de ce sîntem în stare.

— Prea bine, a hotărît Pantagruel, dar de nu veţi putea răzbi, să mă strigaţi.

Panurge a ales două parîme de pe corabie, le—a legat de cabestanul de la prora şi întinzîndu—le pe punte le—a răsucit în două inele, unul mai larg, iar altul mai mic, vîrît înăuntrul celui dintîi. Apoi i—a spus lui Epistemon:

— Stai pe corabie, şi cînd voi suna din clopot să învîrteşti cît poţi de repede cabestanul, trăgînd spre tine cele două parîme.

Şi către Eusten şi Carpalim:

— Băieţi, voi aşteptaţi aici, să ieşiţi în calea duşmanilor. Nu vă împotriviţi. Lăsaţi—i să creadă că vă daţi prinşi; dar nu cumva să călcaţi din greşeală peste parîme.

Coborînd înăuntrul corăbiei, s—a întors cu o grămadă de paie şi un pumn de praf de puşcă, răspîndind paiele şi pulberea printre parîme. Apoi s—a aşezat la pîndă, ţinînd în cleşte un cărbune aprins.

Călăreţii năvăleau în goana mare. Cele dintîi rînduri, ajungînd pînă aproape de corabie, s—au izbit de marginea ei; şi cum ţărmul era alunecos, s—au dat peste cap cu cai cu tot, în număr de patruzeci şi patru. Ceilalţi s—au năpustit să le dea ajutor, crezînd că au fost doborîţi în luptă. Panurge, văzîndu—i cum vin, le—a strigat de pe punte:

— Domnilor, îmi pare nespus de rău că v—aţi cam lovit. Vă rog să ne iertaţi, nu e vina noastră, ci a ţărmului mării, care are prostul obicei să—i facă pe călăreţi să alunece. Noi ne dăm prinşi.

Ceilalţi doi au vorbit la fel, iar Epistemon, care se găsea la capătul punţii, aşijderi.

Panurge a făcut cîţiva paşi înapoi.În clipa următoare, văzînd că toţi călăreţii duşmani pătrunseseră în inelul parîmelor, iar cei doi prieteni ai lui se depărtaseră ca să le facă loc, a strigat deodată lui Epistemon:
— Trage!

Epistemon a tras. Caii s—au împiedecat în ochiul frînghiilor şi s—au rostogolit la pămînt, tîrînd după ei pe călăreţi. Văzînd capcana în care au căzut, duşmanii au scos săbiile şi au încercat să taie parîmele, dar Panurge în aceeaşi clipită a dat foc prafului de puşcă şi dintr—o dată a ţîşnit o vîlvătaie de flăcări cuprinzînd pe toţi duşmanii şi pîrjolindu—i ca pe nişte draci. Nici oamenii, nici caii n—au scăpat cu viaţă, afară de un singur călăreţ, care, sărind din fugă pe o iapă turcească, a izbutit s—o ia înapoi. Dar Carpalim l—a ochit şi, ajungîndu—l din urmă cu o nemaipomenită repeziciune, l—a înhăţat la mai puţin de—o sută de paşi, a sărit în spatele calului şi l—a adus înapoi pe corabie.

Văzînd această biruinţă, Pantagruel s—a bucurat mult, a lăudat minunata dibăcie a prietenilor săi, şi i—a lăsat împreună cu prinsul lor, să bea şi să se ospăteze veseli pe ţărmul mării. Bietul călăreţ căzut în robie se temea cumplit că Pantagruel o să—l mănînce de viu; ceea ce n—ar fi fost prea greu, avînd Pantagruel gîtlejul atît de larg, încît l—ar fi înghiţit mai lesne de cum aţi lua dumneavoastră un hap, şi nu l—ar fi simţit printre dinţi, nici cît simte măgarul un bob de mei sub limbă.

CAPITOLUL XXVI. Cum s—au plictisit oamenii lui Pantagruel să mănînce carne sărată şi cum a plecat Carpalim după vînat

Pe cînd se ospătau cu toţii, Carpalim a început să strige:

— S—o ia naiba de treabă ! Cînd o să punem şi noi în gură oleacă de vînat? Carnea asta sărată îmi stîrneşte o sete cumplită. Mă duc să aleg o pulpă de cal mai bine friptă.

Pe cînd se ridica de la masă, căutînd printre frînghii o ciozvîrtă rumenită, iată că s—a ivit la marginea pădurii un cerb mare şi frumos, care după cum bănuiesc zărise focul aprins de Panurge. Mai iute ca o săgeată, Carpalim s—a repezit asupra lui şi l—a înşfăcat. În fugă, a mai doborît cu latul palmei vreo douăzeci şi şase de prepeliţe pestriţe, alte treizeci şi două roşcate, patru dropii dolofane, şapte spîrcaci, nouă becaţe, nouăsprezece stîrci, şaisprezece fazani şi treizeci şi doi de porumbei sălbatici. A mai călcat în picioare zece—doisprezece iepuri şoldani şi mai bătrîni, optsprezece sitari împerecheaţi, cincisprezece mistreţi, doi bursuci şi trei vulpi. A omorît cerbul spintecîndu—i ţeasta capului cu sabia, iar la întoarcere a cules de pe jos iepurii, mistreţii şi sitarii. A strigat cît a putut, pînă unde ajunge glasul:

— Panurge ! Oţet! Adu oţet!

Panurge şi—a închipuit că i s—a făcut rău vînătorului şi a poruncit să i se ducă în grabă oţetul cerut; dar în clipa următoare a priceput că e vorba de o sălbăticiune care trebuie atîrnată la vînt şi i—a arătat lui Pantagruel pe Carpalim cum venea cu cerbul pe după gît şi cu un brîu de iepuri la cingătoare.

Fără să mai stea pe gînduri, Epistemon a cioplit, în cinstea celor nouă muze, nouă frigărui de lemn, aidoma ca în pădurile Eladei. Eusten s—a apucat să jupoaie iepurii, iar Panurge a aşezat frigarea pe crăcane, între două şei de călărie; pe ostaşul prins l—au căftănit bucătar şi au fript vînatul la focul unde se prăjeau călăreţii. Au stropit iepurii cu oţet din belşug şi au încins un ospăţ în lege. Îţi creştea inima, văzînd cu cîtă poftă înfulică!

Pantagruel a spus:

— Dumnezeu să mă ierte, dar nici dacă aţi avea fiecare la gît cîte două perechi de clopote, iar eu ornicele cele mari de la Renes, Poitiers şi Cambray, n—am stîrni împreună mai multă larmă, decît mestecînd din fălci.

— Am face mai bine, a spus Panurge, să ne gîndim la treburile noastre şi să chibzuim cum am putea să răpunem pe duşman.

— Foarte cuminte ai vorbit, a încuviinţat Pantagruel. Apoi l—a întrebat pe ostaşul prins:

— Ascultă, prietene, să ştii că dacă ne minţi te jupuim de viu. Eu obişnuiesc, şi îmi face mare plăcere să mănînc carne de om. Îmi plac mai mult copiii de lapte, dar nu—i găsesc oricînd. Ai să ne spui cum e alcătuită oastea voastră, în ce fel şi—a aşezat tabăra şi ce putere are.

Prinsul a răspuns:

— Măria—ta, trebuie să ştii adevărul—adevărat, că în rîndurile noastre se află trei sute de uriaşi înarmaţi cu bolovani mari de cremene. Nu sînt atît de mari ca înălţimea—ta, afară de unul, căpetenia lor, căruia îi zice Căpcăunul. Armele lui sînt nicovalele ciclopilor. Afară de aceştia, mai sînt o sută şaizeci şi trei de mii de pedestraşi înzăuaţi cu piei de vîrcolaci, tot oameni voinici şi îndrăzneţi; apoi unsprezece mii patru sute de ostaşi cu arme grele, trei mii şase sute de tunuri cu două ţevi, puşti nenumărate, nouăzeci şi patru de mii de săpători şi o sută cincizeci de mii de tîrfe, frumoase ca nişte zîne. („Astea—s pentru mine", a spus Panurge.) Unele sînt din ţara amazoanelor,

altele de prin Lyon, Paris, Poitou, Normandia, Germania, de toate neamurile şi de toate limbile.

— Prea bine, a zis Pantagruel. Dar regele? Regele e cu ei?

— În carne şi oase, măria—ta. Noi îl numim Anarhie, regele dipsozilor, adică al însetaţilor, căci rar s—au pomenit oameni care să bea mai zdravăn şi cu mai multă poftă. Cortul regelui îl păzesc uriaşii.

— Ajunge! a poruncit Pantagruel. Ei, copii, sînteţi hotărîţi să veniţi cu mine?

— Să—l trăsnească Dumnezeu pe cel ce te va părăsi! a jurat Panurge. Eu m—am şi gîndit cum să ţi—i aduc plocon pe toţi, ca pe nişte porci înjunghiaţi. Unul n—o să scape, nici în gaură de şarpe ! Un singur lucru mă cam pune pe gînduri.

— Anume? a întrebat Pantagruel.

— Nu ştiu cum o s—o scot la capăt cu cele o sută cincizeci de mii de zîne?

Că mi—am pus în gînd

Să le iau pe rînă...

— Ho, ho ! a rîs Pantagruel. Iar Carpalim, de colo:
— Zi Doamne—ajută, şi să—mi laşi şi mie vreo trei.
— Şi mie! a sărit Eusten. Postesc de cînd am plecat din Rouen şi îmi stă limba ceasului la douăsprezece.
— Fii liniştit, i—a spus Panurge, am să ţi le pun deoparte pe cele mai durdulii.
— Cum adică? s—a supărat Epistemon. Voi o să vă destrăbălaţi iar eu să pasc bobocii? Dracu să vă ia ! Vă închipuiţi că o să stau cu degetul în gură, uitîndu—mă cum petreceţi? E pradă de război, nu?
— Bine, bine, a spus Panurge. O să laşi pe altul să pască bobocii şi ai să vii cu noi.

Pantagruel a mai rîs una bună, apoi a spus:

— Vindeţi pielea ursului din pădure, băieţi. Mi—e teamă că, înainte de—a se face seară, o să vă treacă pofta de ştrengării şi de zîne. O să strîngeţi în braţe suliţi şi săgeţi!
— Ei şi? a zis Epistemon. Să poftească! Am să—i vînez pe toţi! Să—i frigeţi, să—i fierbeţi, să—i faceţi cîrnaţi, cum v—o plăcea. Nu sînt mai mulţi decît ostile lui Xerxe, care avea cu el trei sute de mii de oameni, după spusele lui Herodot şi—ale lui Trogus—Pompei; iar Temistocle, numai cu o mînă de viteji i—a răpus pe toţi. Nu—ţi face griji, Doamne iartă—mă !
— Înainte, copii! La luptă! a dat poruncă Pantagruel.

CAPITOLUL XXVII. Cum a ridicat Pantagruel un semn de cinstire a biruinţei, iar Panurge un altul în amintirea iepurilor

— Înainte de a părăsi aceste locuri, a spus Pantagruel, vreau să înalţ un semn de aducere—aminte în cinstea faptei mari pe care aţi săvîrşit—o.

Aşadar, în cîntece de veselie şi jocuri cîmpeneşti, au ridicat un stîlp înalt de lemn şi au aşezat în vîrful lui o şa de călărie, un căpăstru, un mănunchi de genunchiere, scări, pinteni, zale, arme cu oţele, o secure, o sabie, o mănuşă de fier, un buzdugan, frînturi de platoşă şi alte podoabe potrivite unei porţi a biruinţei. Iar Pantagruel, în amintirea izbînzii celor patru, a scris aceste stihuri de pomenire:

Aici s—a săvîrşit măreaţa faptă
A celor patru vrednici luptători,
Ce—au biruit în luptă înţeleaptă,
Ca Scipio şi Fabiu alteori,
O hoardă de mîrlani cotropitori,
Arzîndu—i ca pe şoareci, cu grămada.
Aflaţi voi regi, nebuni neştiutori,
Că mintea e mai tare decît spada.
Căci biruinţa
Şi folosinţa
Vor fi mereu
Lîngă credinţa
Şi stăruinţa
În Dumnezeu.
Nu cel ce—i mai puternic şi mai rău,
În luptă,cum zic unii, biruieşte.
Tu apără—ţi cu cinste dreptul tău
Şi—ncrezător în el, nădăjduieşte!

În vreme ce Pantagruel alcătuia aceste stihuri, Panurge a înfipt într—o ţeapă pielea, coarnele şi pulpa dreaptă a cerbului, urechile a trei iepuri cu spinarea lor, aripile a trei dropii, picioarele a patru porumbei, un şip cu oţet, un corn umplut cu sare, o frigare de lemn cu crăcanele ei, o căldare găurită, o ceaşcă cu zeamă, o solniţă de lut şi un pocal. Apoi, ca o îngînare a închinării lui Pantagruel, a scris următoarele:

Aici s—au pus cu burta la pămînt
Patru beţivi din cei mai năzdrăvani,
Cinstind pe Bacus, zeul lor cel sfînt,
Mai însetaţi ca patru şobolani.
Aici pierdu şi pulpă şi spinare
Jupînul iepure, iar ei ca zmeii îl fugăriră, cu oţet şi sare,
Pin'ce, iertaţi, i—au apucat cîrceii.
Cînd simţi căldură
Şi—n gît arsură,
Voinice, hai
Toarnă—o măsură
De băutură,
Că alt leac n—ai.
(Iar iepurele—n ţeapă dacă—l pui,
Să—l potriveşti cu—oleacă de oţet.
Oţetu—i face bunătatea lui.
Să nu uitaţi cumva acest secret.)

Pantagruel a spus:

— Hai, băieţi, destul aţi cîntat şi aţi cuvîntat despre ale burţii. Mîncării nu fac nici o ispravă pe cîmpul de bătaie. Noi să căutăm umbra steagurilor, aburul cailor în goană şi cîntecul zalelor.

Epistemon l—a îndreptat, rîzînd:

— Eu preţuiesc mai mult umbra butoiului, aburul plăcintelor şi cîntecul paharelor.

Nici Panurge nu s—a lăsat mai prejos:

— Eu zic altfel: umbra să fie a patului, aburul al sînilor, cîntecul al săruturilor.

Apoi s—a ridicat, a sunat din trîmbiţă în fundul nădragilor, s—a dat de—a tumba şi a strigat:

— Trăiască Pantagruel!

Atunci Pantagruel a dat dintr—o dată un pîrţ atît de cumplit, că întreg văzduhul s—a cutremurat pe o întindere de nouă leghe împrejur. În clipa aceea s—au născut cincizeci de mii de băieţi pitici, bicisnici şi schilozi. Dînd drumul unui al doilea pîrţ, au ieşit din pîntecele mamei lor tot atîtea fete pitice, strîmbe şi turtite (cum cred că aţi mai văzut), mai scurte decît coada vacii şi noduroase ca guliile de Limoges.

— Cum, adică? a spus Panurge. Pîrţul măriei—tale are darul de—a zămisli asemenea roadă: bărbaţi de—o şchioapă şi femei cît un găinaţ? Ar fi bine să—i împerechezi, ca să se prăsească din ei muşte de cal.

Precum Pantagruel a şi făcut. Le—a dat numele de *pigmei* şi împerechindu—i între ei, i—a gospodărit într—un ţinut nu prea îndepărtat, unde de atunci s—au înmulţit. Berzele nu—i lasă în pace, dar ei se apără cu multă înverşunare, fiindcă aceste fărîmituri de oameni (cărora în Scoţia li se spune: coadă de tesală) sînt de felul lor iuţi şi arţăgoşi; din pricină, spun unii, că li—e inima prea aproape de şezut.

Între timp, Panurge a ales două pahare de aceeaşi mărime, le—a umplut cu apă şi le—a aşezat pe cîte un scaun, la cinci picioare departe unul de altul. A luat apoi o lance de aceeaşi lungime şi a aşezat—o culcată peste pahare, aşa ca cele două capete ale lăncii să se reazime pe buza paharelor. Ridicînd de jos un drug de fier, a spus lui Pantagruel şi celorlalţi:

— Domnii mei, am să vă arăt cu cîtă uşurinţă vom răpune pe duşmanul nostru. Aşa cum se va rupe în două această lance deasupra celor două pahare, iară ca paharele să se spargă şi fără ca un singur strop de apă să se verse, tot astfel voi sfărîma capul dipsozilor, fără ca vreunul din voi să fie vătămat şi fără să vă daţi vreo osteneală. Nu—i la mijloc nici o vrăjitorie. Haide! (i—a spus lui Eusten) loveşte cu drugul acesta drept la mijloc şi cît mai tare !

Ceea ce Eusten a făcut. Lancea s—a rupt în două, fără ca o singură picătură de apă să fi curs pe jos.

— Mai ştiu şi altele, a spus Panurge. Să aveţi încredere în mine.

CAPITOLUL XXVIII. Cum a biruit Pantagruel pe uriaşii dipsozi

După ce au schimbat între ei aceste cuvinte, Pantagruel a chemat la sine pe ostaşul prins, şi i—a dat voie să se întoarcă la steagurile lui.

— Du—te în tabăra regelui tău şi povesteşte—i ce—ai văzut. Spune—i că—l poftesc să stăm la masă împreună, mîine la ceasul prînzului, cînd îmi vor veni galerele cu cei optsprezece sute de mii de războinici şi şapte mii de uriaşi, unul şi unul mai mari decît mine. Îi voi dovedi cît de nebun şi de nesocotit a fost, năvălind din bun senin asupra ţării mele.

Pantagruel, spunînd că aşteaptă să—i sosească pe mare o puternică oaste, mîntea.

Prinsul a răspuns că i se dă rob, fiind gata să lupte alături de el împotriva alor lui, dacă Dumnezeu îl va ţine în viaţă. Dar Pantagruel nu s—a învoit, ci i—a poruncit să plece cît mai degrabă la ai săi. Ostaşul duşman a plecat, ducînd cu el din partea lui Pantagruel o chisea plină cu magiun de alior, amestecat cu boabe de piper sălbatic dospite în rachiu, s—o dea regelui şi să—i spună că va putea să pornească fără teamă la luptă, dacă va fi în stare să mănînce măcar o uncie din acel magiun, fără să bea. Ostaşul l—a rugat *în* genunchi să aibă milă de el şi să—l cruţe cînd l—o întîlni pe cîmpul de bătaie. Pantagruel i—a răspuns:

— După ce vei spune cele cuvenite regelui tău, pune—ţi nădejdea în Dumnezeu, care nu te va părăsi. Eu însumi, deşi sînt atît de puternic după cum ai văzut, şi cu toate că am sub porunca mea o puzderie de ostaşi, nu mă bizui nici pe braţul, nici pe isteţimea mea, ci numai şi numai pe cel atotputernic, ocrotitorul meu, care nu lasă niciodată în părăsire pe cei ce—i dau credinţa şi cugetul lor.

Prinsul l—a rugat să—i facă un preţ mai lesnicios pentru răscumpărare, dar Pantagruel i—a răspuns că gîndul lui nu e să despoaie şi să jefuiască pe oameni, ci dimpotrivă, să—i lase slobozi şi să—i înstărească.

După plecarea ostaşului duşman, Pantagruel a spus oamenilor lui:

— I—am dat a înţelege acestui prins al nostru, că aşteptăm să sosească pe apă o oaste mare, cu care îl vom lovi mîine la vremea prînzului. Vreau să—l fac pe regele duşman să se pregătească de luptă în noaptea aceasta şi să dea porunci pentru apărare. Planul meu e să cădem asupra lor cît mai grabnic şi anume la ceasul somnului celui dintîi.

Să—l lăsăm acum pe Pantagruel şi pe prietenii lui, ca să vorbim despre regele Anarhie şi despre oastea acestuia.

Întorcîndu—se în tabără, ostaşul s—a înfăţişat regelui şi i—a arătat de—a fir—a—păr, cum s—a ivit un uriaş grozav numit Pantagruel, şi cum i—a prăjit pe ceilalţi şase sute patruzeci şi trei de călăreţi, lăsîndu—l în viaţă numai pe el, ca să poarte vestea. Uriaşul îi trimite răspuns să se pregătească pentru mîine la ceasul prînzului, fiind, pare—se, hotărît să—l lovească la acea vreme. I—a dat apoi chiseaua cu magiun.

Abia a apucat regele să guste un vîrf de lingură şi i s—a înfierbîntat gîtlejul atît de cumplit, că omuşorul îi era numai o rană, iar limba numai pieliţe jupuite. I—au dat slujitorii lui tot felul de leacuri, dar nici unul nu l—a uşurat, decît numai băutura. Cum lua paharul de la gură simţea foc pe limbă; îi turnau vinul pe gît cu pîlnia. Văzînd aşa, căpitanii, scutierii şi ostaşii de pază au încercat să guste şi ei din acel magiun, spre a se încredinţa dacă stîrneşte cu adevărat setea; dar au păţit—o toţi la fel ca şi regele lor. S—au pornit cu atîta osîrdie să bea, încît în tabără s—a răspîndit vestea, că un călăreţ din cei plecaţi asupra corăbiei se întorsese, că a doua zi vor fi loviţi de duşman şi că regele, căpitanii şi scutierii se pregătesc de luptă, îmbătîndu—se.

Atunci toată oastea s—a pornit să bea, ciocnind şi golind paharele, pînă au adormit toţi, unii peste alţii, ca nişte porci. În tabără nu mai era nici o rînduială.

Să ne întoarcem acum din nou la bunul nostru Pantagruel, şi să vă arătăm care a fost purtarea lui în această împrejurare.

Plecînd de lîngă semnul ridicat în cinstea celor patru, Pantagruel a smuls catargul cel mare al corăbiei, mînuindu—l ca pe un buzdugan; a învelit în pînza corăbiei două sute treizeci şi şapte de butoaie cu vin alb (de Anjou si Rouen); şi—a atîrnat la cingătoare o luntre plină cu sare, aşa cum lefegiii nemţi poartă sacul lor cu merinde; apoi a pornit împreună cu oamenii lui. Cînd au fost aproape de tabăra duşmană, Panurge a spus:

— Măria—ta, vrei să faci un lucru cuminte? Coboară vinul din vîrfuî catargului, şi hai să—l bem cinstit,

călugăreşte.

Pantagruel n—a zis ba, şi au băut, au băut, pînă ce n—a mai rămas, din cele două sute treizeci şi şapte de butoaie, nici un strop, afară de un şip de piele, pe care Panurge îl botezase *vademecum* şi pe care şi—l umpluse pe seama lui; iar pe fundul butoaielor o drojdie tulbure, tocmai bună pentru oţet.

După ce au băut zdravăn, Panurge i—a dat lui Pantagruel să înghită un hap de—al lui, făcut din magiun de gutui, cantaridă, litotripon, nefrecatericon şi alte leacuri priincioase pentru limpezirea udului.

Pantagruel i—a spus lui Carpalim:

— Iată ce vei avea de făcut. Te vei căţăra pe ziduri ca un şobolan, lucru la care ştiu că te pricepi, şi vei pătrunde în cetate dînd de ştire ostaşilor să pornească asupra duşmanului, adică asupra noastră, cu toată puterea; vei lua o făclie aprinsă şi, dînd o raită prin tabără, vei aprinde toate corturile; vei striga o dată cît vei putea de tare cu glasul tău cumplit, cum a strigat Stentor peste larma bătăliei, cînd a fost războiul cu Troia; pe urmă vei părăsi tabăra în cea mai mare grabă.

— Aşa voi face, a spus Carpalim, dar n—ar fi bine să le fărîm şi tunurile?[1]

— Nu,a răspuns Pantagruel. Mulţumeşte—te să dai foc pulberăriei. Carpalim, supus la poruncă, a pornit într—o clipă şi a făcut întocmai cum îi spusese Pantagruel. A aprins toate corturile, furişîndu—se atît de uşor printre ele, încît duşmanii care dormeau adînc şi sforăiau, n—au simţit nimic. S—a îndreptat apoi spre locul unde erau rînduite tunurile şi a dat foc lăzilor cu pulbere. Aici era s—o păţească, fiindcă focul a izbucnit dintr—o dată cu atîta putere, încît bietul Carpalim s—a pomenit pe negîndite în mijlocul flăcărilor. Şi s—ar fi pîrjolit ca un porc, dacă n—ar fi fost atît de sprinten de picior şi n—ar fi zbughit—o, ca o săgeată scăpată din arc.

Ajungînd dincolo de şanţuri, a început să strige, dar atît de grozav, cum nici diavolii din iad, dacă s—ar fi speriat, n—ar fi răcnit. Auzind acel strigăt, ostaşii duşmani s—au trezit din somn, tot atît de buimaci ca şi credincioşii din Luconnois cînd sună utrenia la clopotul cel mare, căruia ei îi spun „sparge—urechi".

În vremea aceasta, Pantagruel izbutise să toarne peste ei sarea din luntre, şi cum toţi dormeau cu gura căscată, li s—a umplut mîrlanilor gîtul cu sare şi au început, bieţii de ei, să tuşească mai rău ca vulpile, strigînd:

— Aoleo ! Vai! Pantagruel! Pantagruel! Ne—a turnat pe gît cărbuni aprinşi!

Atunci, nu ştiu cum, Pantagruel a simţit nevoia grabnică să—şi deşerte băşica udului (poate din pricina leacului pe care i—l dăduse Panurge) şi atît de mult a curs din el, că toată tabăra s—a înecat în acel puhoi, care se revărsase de jur împrejur, pe—o întindere de zece leghe.

Hronicul spune că, dacă în locul lui Pantagruel şi—ar fi lăsat udul iapa tatălui său, ar fi fost un potop mai cumplit decît al Deucalionului; căci de cîte ori iapa se oprea să se uşureze, se pornea o apă mai mare decît Ronul şi Dunărea la un loc.

Cei care apucaseră să iasă din cetate strigau cît îi ţinea gura:

— I—a căsăpit pe toţi! Uite cum curge sîngele!

Ei îşi închipuiau că udul lui Pantagruel e sîngele ostaşilor ucişi; de altminteri nici nu vedeau bine la lumina lunii şi a corturilor care ardeau.

Trezindu—se din somn şi văzînd, pe de o parte cum arde tabăra, iar pe de altă parte cum creşte puhoiul, duşmanii nu mai ştiau nici ce să creadă, nici ce să facă. Unii strigau că e sfîrşitul lumii şi judecata de apoi cu osînda focului; alţii zbierau că e răzbunarea zeilor mării, a lui Neptun, Proteu şi Triton cu toată familia, fiindcă apa care—i potopise făcea valuri şi era sărată.

Cine ar fi în stare să povestească acum lupta lui Pantagruel cu cei trei sute de uriaşi? O, bunele mele muze, Caliope şi Talia ! Daţi putere glasului meu şi înaripaţi—mi gîndul, să trec puntea măgarului, şi să nu mă poticnesc în vorbă, încercînd să arăt pe de—a rîndul războiul cumplit care a fost!

O, de—aş avea alături de mine măcar un butoiaş din vinul de soi, pe care îl vor da pe gît cei ce vor citi o dată această poveste adevărată!

CAPITOLUL XXIX. Cum a răpus Pantagruel pe cei trei sute de uriaşi înarmaţi cu pietre şi pe căpitanul lor, Căpcăunul

Înspăimîntaţi de potopul care se abătuse asupra taberei, uriaşii l—au luat în cîrcă pe regele lor Anarhie, precum Enea pe tatăl său Anchise, cînd cu războiul din Troia.

Panurge i—a zărit şi i—a spus lui Pantagruel:

— Priveşte măria—ta, vin uriaşii! Pocneşte—i la mir cu catargul, cum scrie la carte, că a sosit ceasul şi acum este să faci şi măria—ta o faptă bună. Nu vom sta nici noi degeaba şi—ţi vom sări în ajutor, omorînd cîţi vom putea. David l—a răpus cu uşurinţă pe Goliat, deşi la vremea aceea nu era decît un puţoi; iar eu, care aş fi biruit zece ca Goliat, să nu fiu în stare să răpun zece din ăştia? Eusten e tare cît patru boi şi nu—şi va cruţa nici el osteneala. Nu te lăsa, izbeşte—i! Loveşte şi împunge ! Coraj !

— Coraj am, să mai dau şi altora, a răspuns Pantagruel. Dar nici Hercule nu îndrăznea să se lupte cu doi deodată.

— M—ai umplut de brînză ! a spus Panurge. Dumneata vrei să te asemeni cu Hercule? Las—o încurcată! Dumneata ai mai multă putere într—o măsea şi mai multă minte în şezut decît a avut vreodată Hercule în tot trupul şi sufletul lui. Omul atît cîntăreşte cît singur se preţuieşte.

Pe cînd schimbau între ei aceste cuvinte, iată că le—a ieşit în faţă Căpcăunul cu toţi uriaşii lui. Căpcăunul, văzîndu—l pe Pantagruel singur, a prins inimă şi s—a repezit asupra lui cu îndrăzneală, socotind că îl va răpune lesne, întorcîndu—se către celelalte namile, le—a spus aşa:

— Păcătoşilor! Jur pe barba lui Mahomet, că—i voi suci gîtul oricăruia dintre voi, care se va îmbulzi să lupte împotriva acestuia. Lăsaţi—mă să—l judec de unul singur. Staţi la o parte şi priviţi în tihnă.

Uriaşii s—au înşiruit în jurul regelui lor, unde erau butelcile cu vin; acolo se trăseseră şi Panurge cu prietenii lui. Panurge, prefăcîndu—se că e cuprins de friguri, îşi frîngea mîinile, tremura din buze şi se văita cu glas răguşit:

— Să—l dăm dracului de război, prieteni! Lăsaţi să se bată stăpînii între ei. Mie daţi—mi să mănînc şi să beau.

Regele şi ceilalţi uriaşi nu s—au împotrivit şi s—au aşezat să se ospăteze cu toţii; iar Panurge, mîncînd şi bînd, bînd şi mîncînd, le—a istorisit isprăvile lui Turpin, pildele sfîntului Nicolae şi povestea cocostîrcului.

Căpcăunul se năpusti asupra lui Pantagruel, mînuind un buzdugan de oţel care cîntărea pe puţin nouă mii şapte sute de chintale şi 2/4 de livră, ţintuit la capăt cu treisprezece colţi de diamant, cel mai mărunt fiind cît clopotul cel mare de la Notre—Dame şi toate ascuţite pe muche, ca briciul. Buzduganul acesta era vrăjit să sfărîme tot ce—i ieşea în cale fără să se rupă .În vreme ce Căpcăunul, plin de trufie, se pregătea să—l pălească, Pantagruel a ridicat ochii spre cer şi, chemînd asupra sa ajutorul lui Dumnezeu, s—a rugat astfel:

— Dumnezeule—Doamne, tu care ai fost totdeauna pavăza şi scutul meu, vezi primejdia în care mă aflu. Nu m—a adus aici decît rîvna pe care tu al sădit—o în inima oamenilor, de a—şi apăra viaţa lor, pe femeia şi copiii lor, ţara şi neamul lor, împotriva celor care calcă legea ta; căci tu nu—i primeşti alături de tine decît pe cei ce mărturisesc credinţa ta şi stau în slujba cuvîntului tău. Poruncitu—ne—ai să nu ridicăm nicicînd armele uciderii şi ale răzbunării; căci tu eşti atotputernicul, care, pentru lucrarea ta şi biruinţa dreptăţii tale, însuşi tu ne aperi cu mai multă înţelepciune decît mintea noastră ar putea să cuprindă. Tu stăpîneşti asupra sutelor de milioane de îngeri, dintre care numai unul, dacă ar voi, ar fi în stare să ucidă toţi oamenii şi să răstoarne cerul şi pămîntul, aşa cum s—a arătat altădată în faţa oastei lui Senaşerib. De te vei îndura să—mi vii în ajutor în acest ceas de grea cumpănă, cînd toată nădejdea şi mîntuirea mea e la tine, mă leg şi făgăduiesc în faţa ta, ca pretutindeni în ţinuturile Utopiei, ca şi în celelalte ţări unde se va întinde puterea şi stăpînirea mea, să propovăduiesc sfînta Evanghelie a ta, cea curată, nestrămutată şi adevărată, iar înşelăciunile încercate de ceata făţarnicilor şi a profeţilor mincinoşi, care au înveninat lumea cu legi lacome şi răstălmăciri mincinoase, să le nimicesc pe unde voi trece.

Un glas în înaltul cerului s—a auzit atunci: *„Hocfac et vinces !"* Aşa să faci şi vei birui!

Văzînd Pantagruel cum se apropie de el Căpcăunul cu dinţii rînjiţi, i—a ieşit înainte şi a răcnit cît a putut:

— „Moarte, netrebnicule! Moarte!" (ca să bage groaza în el, cum făceau spartanii).

Apoi a aruncat asupra lui, din luntrea pe care o purta la brîu, mai bine de optsprezece baniţe de sare (şi un cinzec) umplîndu—i gura, gîtlejul, nasul şi ochii. Astfel stîrnit, Căpcăunul a ridicat buzduganul, încercînd să—i fărîme creierii. Pantagruel, sprinten de picior şi ager în privire, a apucat să facă un pas înapoi, dar n—avu timp să ferească luntrea, care s—a sfărîmat în patru mii optzeci şi şase de bucăţi, risipind sarea pe jos. La rîndu—i, Pantagruel a repezit braţul cu toată puterea, împungîndu—l pe Căpcăun cu vîrful catargului deasupra ţîţei; apoi, rotind încă o dată catargul spre stînga, l—a izbit între umeri şi grumaz; a mai făcut un pas înainte cu piciorul drept şi i—a înfipt în pîntec vîrful, rupînd pînza şi răsturnînd la pămînt cele trei—patru butoaie care mai erau. Căpcăunul s—a înspăimîntat, crezînd că i s—a spart băşica şi curge udul din el.

Pantagruel nu s—a mulţumit cu atît, ci, lunecînd uşor, a mai făcut un pas înainte, pregătindu—se să lovească. Căpcăunul a ridicat şi el buzduganul şi s—a avîntat cu atîta putere, încît dacă Dumnezeu nu l—ar fi ferit pe bunul Pantagruel, s—ar fi ales cu ţeasta capului zdrobită şi cu pieptul spintecat pînă la splină. Dar Pantagruel s—a ferit cu isteţime, iar buzduganul Căpcăunului a intrat în pămînt, pînă la o adîncime de şaptezeci şi trei de picioare, sfărîmînd o stană de piatră, din care a ţîşnit o flacără înaltă de nouă mii şase stînjeni.

În vreme ce Căpcăunul se căznea să scoată afară buzduganul care se înţepenise între stînci, Pantagruel s—a năpustit asupra—i, hotărît să—i zboare scăfîrlia; dar, spre nenorocul lui, catargul a atins buzduganul vrăjit şi s—a frînt la trei degete aproape de pumn, lăsîndu—l pe Pantagruel mai mirat şi mai uimit decît un viţel la poarta nouă.

— Ei, Panurge, unde eşti? a strigat el.

Panurge l—a auzit şi a spus regelui şi celorlalţi uriaşi:

— Doamne sfinte, dacă nu—i despărţim, să ştiţi că o să—şi spargă capetele ! Uriaşii însă habar n—aveau şi petreceau ca la nuntă. Carpalim a încercat să se ridice şi să vină în ajutorul lui Pantagruel, dar unul din uriaşi l—a oprit:

— Jur pe Gulfarin, nepotul lui Mahomet, că dacă te mişti de aici, te fac săpunel şi mi te vîr în şezut, că mi s—a încuiat maţul şi nu mă pot uşura decît scrîşnind din dinţi.

Pantagruel, văduvit de ghioagă, a apucat ciotul catargului şi a început să—l ciomăgească pe uriaş la nimereală: uriaşului însă nici că—i păsa, cum nu—i pasă nicovalei dacă—i tragi un bobîrnac. Căpcăunul izbutise să smulgă buzduganul din crăpătura stîncii şi se pregătea acum să se arunce asupra lui Pantagruel; dar acesta, iute ca argintul—viu, se ferea de fiecare lovitură. Potrivnicul lui îi striga:

— Ticălosule, am să te toc ca pe—o chiftea, să te înveţi minte să mai faci pe oameni să se chinuiască de sete !

Atunci, Pantagruel i—a tras cu toată puterea un picior în burtă, azvîrlindu—l cu potcoavele în sus şi l—a tîrît astfel ca pe o piele belită, pînă dincolo de bătaia unui arc. Căpcăunul urla, vărsînd sînge pe gură:

— Mahomet! Mahomet! Mahomet!

Auzind acel răcnet, uriaşii s—au ridicat să—i sară în ajutor, dar Panurge le—a spus:

— Domnilor, ascultaţi ce vă spun, staţi pe loc, că stăpînul meu e cam într—o ureche şi loveşte fără socoteală, cu ochii închişi. Să nu vă pocnească pe careva din greşeală !

Uriaşii, văzîndu—l pe Pantagruel fără catarg, n—au ţinut seama de vorbele lui Panurge. Dar Pantagruel, cum i—a zărit case apropie, l—a apucat pe Căpcăun de picioare şi, ridicîndu—l în sus ca pe un ciocan şi abătîndu—l ca peste o nicovală, a început să lovească în uriaşii înarmaţi cu pietre, doborîndu—i cum ar dărîma zidarul un perete. Unul după altul, i—a culcat la pămînt pe toţi. Prăbuşirea acelei oştiri de piatră a stîrnit o larmă atît de grozavă, cum s—a auzit numai o dată, cînd s—a prăbuşit în plină zi turnul bisericii din Bourges, a sfîntului Unt.

În vremea aceasta, Panurge, Carpalim şi Eusten le făceau de petrecanie celor căzuţi la pămînt; pot să vă spun că n—a mai rămas nici unul teafăr. Iar Pantagruel, cum secera la ei, purta în mîini pe Căpcăun, ca pe—o coasă, cu care tăia grămezi de iarbă: uriaşii!

Slujind drept armă de luptă, Căpcăunul rămăsese fără cap. Iar în clipa cînd Pantagruel doborî pe unul din uriaşi, numit Înghitepeşte, o aşchie de cremene din ghioaga acestuia i—a retezat gîtul lui Epistemon. (Ceilalţi erau înarmaţi mai uşor, cu pietre de var şi cărămizi.)

Văzînd că toţi uriaşii zăceau întinşi fără suflare, Pantagruel a azvîrlit stîrvul Căpcăunului în mijlocul cetăţii. Namila a căzut ca o broască, iar în cădere a omorît un cotoi năpîrlit, o mîţă plouată, un spîrcaci şi o gîscă împiedicată.

CAPITOLUL XXX. Cum l—a vindecat Panurge pe Epistemon, care avea gîtul tăiat, şi ce veşti a adus Epistemon din iad

Încheind cu izbîndă această bătălie între uriaşi, Pantagruel s—a îndreptat spre locul unde se aflau butelcile şi a chemat la el pe Panurge şi pe ceilalţi. Au venit toţi, afară de Eusten, căruia un uriaş îi zgîriase obrazul în timp ce—l înjunghia, şi de Epistemon.

Pantagruel a fost cuprins de o mîhnire atît de adîncă, încît voia să—şi facă seama. Dar Panurge i—a spus:

— Lasă, măria—ta, nu te pripi. Îl vom căuta printre cei căzuţi şi vom vedea ce se mai poate face.

L—au găsit pe Epistemon mort şi înţepenit, ţinîndu—şi în mîini capul însîngerat. Eusten a strigat:

— Ah, moarte neîndurată, ai răpit dintre noi pe omul cel mai vrednic din cîţi au trăit vreodată!

Auzindu—i glasul, Pantagruel s—a ridcat, purtînd pe umerii lui povara unei dureri cum n—a fost pe lume.

— Vai, dragă prietene ! i—a spus lui Panurge, pilda ta cu lancea şi paharele s—a dovedit înşelătoare.

Panurge a răspuns:

— Nu plîngeţi, băieţi! Trupul lui e cald încă şi—l voi tămădui, readucîndu—l la viaţă mai voinic decît a fost vreodată.

Spunînd acestea, a luat capul lui Epistemon şi l—a ţinut la pieptul său, să nu se răcească. Eusten şi Carpalim i—au adus trupul pe locul unde se ospătaseră mai înainte, dar nu fiindcă mai nădăjduiau să fie readus la viaţă, ci pentru a—l vedea pe Pantagruel.

Panurge i—a îmbărbătat, spunîndu—le:

— Să—mi tăiaţi capul, dacă nu—l voi vindeca! (Numai un nebun putea să facă un asemenea legămînt.) Ştergeţi—vă lacrimile şi daţi—mi o mînă de ajutor.

A spălat capul şi gîtul mortului cu vin alb din cel mai bun şi l—a oblojit cu praf de băligariţă (pe care îl păstra într—un buzunar); apoi l—a uns cu nu ştiu ce fel de alifie, legînd capul de trup vînă cu vînă, nerv cu nerv, oscior cu oscior, avînd grijă să nu rămînă strîmb (fiindcă nu putea să sufere pe oamenii cărora li se zice: gît—sucit). A făcut de jur împrejurul gîtului cincisprezece împunsături de ac, ca să se prindă capul, apoi l—a uns cu o altă alifie, pe care el o numea: *sculativă.*

Dintr—o dată, Epistemon a început să răsufle, a deschis ochii, a căscat şi a strănutat; apoi a tras un pîrţ, care l—a făcut pe Panurge să se bucure:

— Acum pot să spun că e vindecat!

I—a dat să bea un pahar de vin alb şi să mănînce o bucată de carne friptă.

Deşi vindecat într—un chip atît de iscusit, Epistemon a rămas mai bine de trei săptămîni răguşit, şi s—a ales cu o tuse uscată, de care n—a scăpat decît cu băutură din belşug.

Reîntors la viaţă, a început să vorbească, povestind cum s—a întîlnit cu diavolii şi a stat ia taifas cu Lucifer, ospătîndu—se pe săturate, atît în iad cît şi în Cîmpiile Elizee. Spunea, că dracii sînt oameni cumsecade, iar printre cei osîndiţi să coboare în iad s—a simţit atît de bine, încît îi pare rău că Panurge l—a readus la viaţă.

— Simţeam o plăcere nespusă, privindu—i, a spus Epistemon.

— Cum aşa? a întrebat Pantagruel.

— N—o duc atît de rău cum îşi închipuie lumea; atît numai că starea lor s—a schimbat într—un chip ciudat: L—am văzut pe Alexandru Machedon cîrpind încălţări vechi şi cîştigîndu—şi viaţa cu destulă trudă; Xerxe vinde muştar ; Romulus e negustor de sare; Numa îndreaptă cuie; Tarquiniu e scriitor de calendare; Pison, plugar; Sylla, luntraş; Cirus, văcar; Temistocle, topitor de sticlă; Epaminonda, poleitor de oglinzi; Brutus şi Cassius, grădinari ; Demostene, vier; Cicero, tăietor de lemne; Fabian, şlefuitor de mărgele; Artaxerxe, frînghier; Enea, tîmplar; Ahile, tăbăcar; Agamemnon, ajutor de bucătar; Ulise, cosaş; Nestor, tîlhar de drumul mare; Darius, căcănar; Ancus Martius, spoitor; Camil, papucar; Marcellus, vînturător de grăunţe; Drussus, măcelar; Scipio Africanul vinde drojdie dintr—o ciubotă veche; Hasdrubal e fînar; Hanibal, vînzător de ouă; Priam, negustor de steaguri vechi; iar Lancelot du Lac umblă după cai morţi să le ia potcoavele.

Cavalerii Mesei—Rotunde sînt hamali şi trag la lopeţi pe apa Cecitului, pe Flageton, pe Stix, pe Acheron şi pe Lete, ca luntraşii din Lyon şi ca gondolierii din Veneţia, de cîte ori domnişorii draci au poftă de plimbare. Dar pentru trecerea de pe un ţărm pe altul nu primesc decît o tiflă, iar seara o bucată uscată de chiflă.

Am văzut pe cei doisprezece pairi ai Franţei, care bineînţeles că nu fac nimic şi îşi cîştigă pîinea cea de toate zilele înghiţind bobîrnaci, scatoalce şi ghionţi peste măsele.

Traian e pescuitor de broaşte; Antoniu, argat; Commodus, şlefuitor de nasturi; Pertinax, curăţitor de nuci; Lucullus, plăcintar; Justinian, negustor de jucării; Hector, bucătar; Paris,cerşetor; Patrocle, strîngătorde fîn ; Cambise, îngrijitor de catîri; Hamilcar, pomanagiu; Neron e lăutar, iar Fierrabras, slujitorul lui, îşi bate joc de el în fel şi chip, îi dă să bea vin acru şi să mănînce pîine uscată; iar pentru burta lui pune deoparte ce—i bun; Iuliu Cezar şi Pompei sînt smolitori de corăbii; Valentin şi Orson sînt rîndaşi la băile iadului; Giglan şi Gauvin, porcari; Geoffroy labă—lungă e negustor de amnare; Godeffroy de Bouillon vinde cărţi de joc; Boudin e epitrop la o biserică ; don Pedro de Castilia, vînzător de iertări; Morgant, berar; Huon Bordelezul, dogar; Pirus, spălător de vase; Nerva, băiat de prăvălie; Papa Iuliu vinde plăcinte, dar nu mai poartă barbă bulgărească; Jean de Paris e lustruitor de ghete; Artus de Bretania, curăţitor de pălării; Strîmbă lemne culege surcele; Bonifaciu VIII e ciorbagiu; papa Nicolae al III—lea ,papugiu; papa Alexandru vînează şoareci; iar papa Sixt face alifii pentru sfrînţie.

— Cum? a întrebat Pantagruel. Sînt şi în iad bolnavi de sfrînţie?

— Ba bine că nu, a răspuns Epistemon. Nicăieri n—am văzut atîţia. Cei care n—au avut sfrînţie pe lumea asta o vor avea pe lumea cealaltă.

— Mulţumescu—ţi ţie, Doamne, a spus Panurge, că n—am rămas dator! Am cules ce—a fost mai copt în borta Gibraltarului, şi—am umplut Poarta lui Hercule!

— Ogier Danezul e negustor de coifuri; regele Tigran, învelitor de case; Galien, vînător de cîrtiţe; cei patru fii ai lui Aymon scot măsele; papa Caliste e bărbier de găoaze; papa Urban, cîrnăţar; Melusina, rîndăşoaică; Matabruna, spălătoreasă; Cleopatra, vînzătoare de ceapă; Elena, codoaşe de slujnice; Semiramida, băieşiţă la despăduchere; Didona, vînzătoare de ciuperci; Pantesilea, vînzătoare de salată,

Lucreţia ţine un spital; Hortensia e torcătoare, iar Livia curăţă zarzavat.

Toţi cîţi au fost odată mari seniori, la vremea lor, îşi cîştigă o amărîtă de viaţă muncind din greu pe lumea cealaltă. Şi dimpotrivă, toţi oamenii înţelepţi care au fost nevoiaşi pe lumea aceasta, trăiesc dincolo de moarte ca nişte adevăraţi seniori. L—am văzut pe Diogene plimbîndu—se măreţ, cu un sceptru în mîna dreaptă: se răstea la Alexandru cel Mare şi îl croia cu sceptrul pe spinare, de cîte ori uita să—i şteargă încălţările. L—am văzut pe Epictet, îmbrăcat ca un prinţ în haine franţuzeşti, petrecînd în umbra unui crîng şi dănţuind cu fetele; mînca bine, bea vîrtos şi avea punga plină de galbeni! Deasupra bolţii cu frunză de viţă scrisese această urare:

În joc săltînd să te întred,
Vin bun să bei, pus la răcoare,
Şi toată ziua să—ţi petreci
Sunîndu—ţi galbenii la soare.

Cum m—a zărit, m—a poftit domneşte să beau cu el, ceea ce am primit bucuros. Am golit împreună paharele, popeşte, cu o păhărnicie vrednică de toată lauda. Cirus a venit să ne ceară un dinar de sufletul lui Mercur, să—şi cumpere o legătură de ceapă pentru prînz.

— „Nu, nu, i—a spus Epictet. N—am dinari de dat. Ţine, janghinosule o lăscaie, şi să te faci om de treabă." Cirus a plecat foarte mulţumit cu pomana pe care o primise. Mai sînt, ce—i drept, şi cîţiva regi, ca Alexandru, Darius şi alţii, care umblă noaptea după furtişaguri. L—am văzut, mai departe, pe Patelin, vistiernicul lui Radamante, tocmindu—se cu papa Iuliu pentru plăcinte şi întrebîndu—l cît cere pe—o tavă.

— „Trei dinari", a răspuns papa.

— „Zău? a spus Patelin. Ţine aici trei scatoalce ! Dă încoace plăcintele şi mai vezi de altul!" Bietul papă a plecat văicărindu—se, iar cînd l—a luat stăpînul său la rost, s—a plîns că vistiernicul i—a furat plăcintele. Plăcintarul i—a tras papii o mamă de bătaie, că n—ai mai fi putut să alegi din pielea lui nici cît ţi—ar trebui să croieşti un cimpoi. Am văzut pe jupîn Jehan, zis Primarul, făcînd pe papa şi punînd pe papi să—i pupe papucul. Se uita la ei de sus şi le împărţea binecuvîntări, spunîndu—le:

— „Cumpăraţi iertări, pungaşilor, că le dau ieftine. Vă dezleg de pîine şi de ciorbă şi vă îngădui să nu fiţi buni de nimic." A chemat pe bunii lui prieteni Tîndală şi Păcală şi le—a spus:

— „Domnilor cardinali, să—i ungeţi pe toţi cu cîte un băţ la şezut". Ceea ce s—a şi făcut. L—am văzut pe meşterul Francçois Villon, întrebîndu—l pe Xerxe:

— „Cum vinzi muştarul?"

—„Un dinar paharul", a răspuns regele.

— „Mînca—te—ar păduchii, păcătosule, nu—ţi dau nici o lăscaie ! Ai venit aici să ne otrăveşti mîncarea cu muştarul tău împuţit!" Şi zicînd aşa, şi—a făcut nevoile în ciubăr, cum obişnuiesc să facă negustorii de muştar din Paris. Arcaşul Bagnolet a ajuns inchizitor al ereticilor. Văzînd pe uriaşul Strîmbălemne făcîndu—şi treaba lîngă un zid pe care era zugrăvit focul sfîntului Anton, l—a judecat să fie ars de viu, iar păcătosul ar fi pierit în flăcări, dacă nu sărea Morgant să—i cumpere iertarea şi alte dezlegări mai mărunte, cu nouă butoaie de bere.

— Bine, bine, a spus Pantagruel, o să ne istoriseşti altădată aceste frumoase întîmplări. Atît să ne mai spui, ce soartă au cămătarii?

— I—am văzut, a răspuns Epistemon, căutînd ace ruginite şi cuie vechi prin şanţurile drumurilor, cum fac în lumea noastră cerşetorii. Dar zece baniţe de asemenea gunoaie nu fac un dumicat de pîine, mai ales cînd secerişul a fost sărac. Bieţii mîrlani rabdă cîte trei săptămîni încheiate, fără să bage in gură o bucăţică, în aşteptarea unui tîrg mai bun. Nici nu—şi mai aduc aminte de spurcata lor îndeletnicire, atît sînt de trudiţi şi de urgisiţi. E mare noroc pe capul lor, dacă la capătul anului se aleg cu un cîştig de cîţiva sfanţi.

— Hai, copii, a încheiat Pantagruel. Să bem şi să ne ospătăm. Niciodată n—a fost o lună a anului mai prielnică pentru golirea paharelor!

Au desfundat buţile şi s—au înfruptat cu prisosinţă din merindele pe care le—au aflat în tabără. Numai sărmanul Anarhie, regele, nu se înveselea de loc. Panurge a spus:

— Ce meserie să—i dăm domnului rege, să se deprindă cu ea înainte de—a ajunge în cetele drăceşti?

— Bine te—ai gîndit, a spus Pantagruel. Ai voia mea întreagă să faci din el ce vrei. Ți—l dăruiesc.
— Mulţumesc din toată inima, a spus Panurge. Primesc cu bucurie acest dar, ca tot ce vine de la măria—ta.

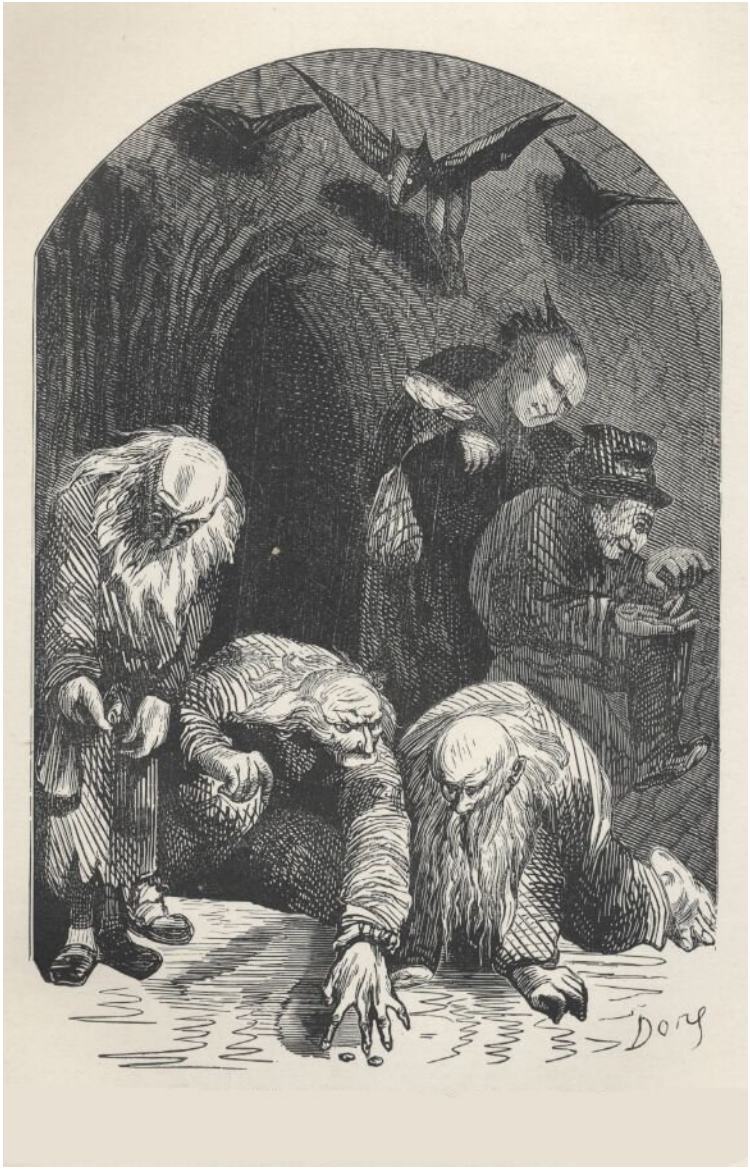

CAPITOLUL XXXI. Cum a pătruns Pantagruel în cetatea amoroţilor şi cum l—a însurat Panurge pe regele Anarhie

După această strălucită biruinţă, Pantagruel l—a trimis pe Carpalim în cetatea amoroţilor să vestească şi să povestească tuturor, cum a fost prins regele Anarhie şi cum au fost răpuşi duşmanii. La auzul acestora, tot poporul a ieşit înaintea lui, cu mare alai şi în deplină rînduială, ducîndu—l în mijlocul oraşului, unde s—au aprins focuri de sărbătoare în cinstea zilei aceleia; iar la răspîntii au fost întinse mese mari şi bogate, încărcate cu toate bunătăţile gurii. Nu se mai pomeniseră asemenea ospeţe de pe vremea lui Saturn. Adunînd sfatul bătrînilor, Pantagruel a cuvîntat astfel:

— Domnilor, să batem fierul cît e cald! Înainte de a ne ospăta mai departe, voiesc să mergem şi să cuprindem întreaga ţară a dipsozilor. Cei ce se învoiesc să mă urmeze să mai bea un pahar şi să fie gata de plecare. Mîine în zorii zilei, după cum am hotărît, vom porni. Nu fiindcă mi—ar trebui mai mulţi ostaşi spre a îndeplini ce—am de gînd; atîţi cîţi am îmi sînt de—ajuns. Am văzut însă prisos de oameni în acest oraş, unde nu mai ai loc să te mişti pe uliţe. Vă voi duce să vă gospodăresc în ţara dipsozilor şi vă voi da în stăpînire ţinuturi frumoase şi bogate, mai plăcute şi mai roditoare decît oricare din lume, aşa cum pot să mărturisească aceia dintre dumneavoastră care le—au cercetat pe vremuri. Toţi cei ce voiesc să mă urmeze, să. fie gata precum am spus.

Această chemare a fost trîmbiţată în tot oraşul şi a doua zi de dimineaţă, mai bine de optsprezece sute cincizeci şi şase de mii unsprezece locuitori, afară de femei şi copii, s—au adunat în faţa palatului din mijlocul cetăţii. Porneau cu toţii spre ţara dipsozilor, în aceeaşi bună rînduială ca şi fiii lui Israel, cînd s—au urnit din Egipt ca să treacă Marea Roşie.

Înainte de—a porni însă şi noi cu firul povestirii mai departe, aş dori să vă spun ce—a făcut Panurge cu robul lui, regele Anarhie. El şi—a adus aminte de cele ce—i istorisise Epistemon despre felul în care regii şi oamenii bogaţi trăiesc pe lumea cealaltă în Cîmpiile Elizee şi cum îşi cîştigă pîinea cea de toate zilele, îndeplinind cele mai josnice şi mai scîrboase îndeletniciri.

Aşadar, l—a îmbrăcat pe rege cu un preafrumos pieptar făcut din zdrenţe, cum sînt legăturile de la gîtul albanezilor; i—a dat nişte nădragi vechi de marinar, dar l—a lăsat fără ciubote, zicînd că nu—i stă bine încălţat. I—a pus în cap o scufie albastră cu o pană mare de clapon (or fi fost şi două, poate că mă înşel), şi l—a încins cu un brîu negru, cum îi era şi sufletul. Astfel dichisit, i l—a înfăţişat lui Pantagruel.

— Cunoşti pe—acest voinic?

— Nu, a răspuns Pantagruel.

— E domnul rege de pripas. Vreau să fac din el un om de treabă. Regii ăştia, naiba să—i ia, sînt nişte porci: nu ştiu să facă nimic. Sărăcesc poporul şi tulbură lumea cu războaie, pentru a lor urîtă plăcere. Pe ăsta, care mi—a căzut în mînă, vreau să—l învăţ o meserie. Am de gînd să—l fac precupeţ şi să—l pun să vîndă sos de măcriş. Ia încearcă, măria—ta, şi strigă: „Hai sos de măcriş ! Sos de măcriş ! Sosul!"

Nerodul a început să strige.

— Cînţi prea jos! a spus Panurge. Luîndu—l de urechi s—a răstit la el:

— Ia—o mai sus: sol, re, do... Aşa, naiba să te ia ! Altminteri ai glas bun, şi văd că—ţi place să nu mai fii rege.

Pantagruel făcea mare haz de toate acestea, fiindcă îndrăznesc să spun că era hîtrul cel mai bun de glume din cîţi puteţi să număraţi pe degete.

Aşadar, Anarhie, regele, a ajuns precupeţ de sos de măcriş. Panurge l—a însurat cu o curvă bătrînă şi au făcut nuntă mare, cu cap de miel la tavă, ţipar tăvălit în muştar şi tuslama de burtă cu usturoi (din care i—au trimis vreo cinci porţii lui Pantagruel, iar acesta le—a mîncat cu mare poftă, fiindcă îi plăcea tuslamaua). De băut le—a dat proştină şi rachiu de coarne. Pentru danţ a tocmit un scripcar chior, apoi, după ospăţ, i—a dus la palat în faţa lui Pantagruel. Panurge a spus mirelui, arătîndu—i mireasa:

— Să n—ai teamă, că n—o să se pîrţîie.

— De ce? a întrebat Pantagruel.

— Fiindcă e crestată, a răspuns Panurge.

— Vorbeşti în parabole, a spus Pantagruel.

— N—ai văzut, a spus Panurge, cum plesnesc în foc castanele, cînd sînt întregi? Ia crestează—le, să vezi că nu mai pocnesc. Aşa—i şi mireasa: a fost crestată bine pe dedesubt, şi nu mai pîrîie.

Pantagruel le—a dat o odăiţă în fundul curţii şi un mojar de piatră, la care să mestece sosul. S—au gospodărit acolo şi Anarhie a rămas cel mai de—treabă precupeţ de sos de măcriş, din cîţi s—au pomenit vreodată în Utopia. Am auzit că nevastă—sa îl bate ca pe un sac cu fasole, dar el tace şi înghite, atît e de nerod.

CAPITOLUL XXXII. Cum a adăpostit Pantagruel sub limbă o oaste întreagă şi ce—am văzut în gura lui

Ajungînd Pantagruel cu oamenii săi pe pămîntul dipsozilor, aceştia s—au arătat bucuroşi şi l—au primit drept stăpîn. De buna lor voie i—au încredinţat cheile de la poarta tuturor oraşelor unde se pregătea să meargă. Numai almirozii s—au împotrivit, trimiţînd răspuns că nu se vor da, decît cu luptă.
— Cum? s—a mîniat Pantagruel. Nu—s mulţumiţi că viu la ei cu strachina plină şi cu paharul în mînă? Să mi—i ştergeţi de pe faţa pămîntului!

Cetele s—au strîns în rînduri şi au pornit la luptă. Dar iată că în drum, pe cînd străbăteau o cîmpie întinsă, asupra lor s—a abătut o ploaie mare. Oamenii, udaţi pînă la piele, au început să tremure şi să se înghesuie unii în alţii. Pantagruel le—a trimis vorbă, că s—a uitat deasupra norilor şi a văzut că stropeala n—o să ţină mult; dar şi pînă atunci va avea grijă să—i pună la adăpost. Scoţînd limba pe jumătate, i—a acoperit pe toţi, cum îşi fereşte găina puii ei zgribuliţi.

În vremea aceasta, eu care vă povestesc aceste întîmplări întru totul adevărate, mă pitisem sub o frunză lată de bardan, cam cît bolta podului de la Monstrible; văzîndu—i pe toţi ceilalţi la adăpost, am venit să mă strecor şi eu printre ei; dar erau prea mulţi şi n—am găsit loc. (Vorba ceea: Nepoftitul n—are scaun.) Neavînd încotro, m—am suit pe podişul limbii, mergînd aşa vreo două leghe, pînă am ajuns în gură. Doamne—Dumnezeule, ce—am văzut! Jupiter să mă fulgere cu trăsnetul lui în trei colţuri, dacă vă mint! M—am plimbat ca prin biserica Sfînta Sofia din cetatea Bizanţului; am întîlnit stînci înalte ca munţii Daniei — aş zice că erau măselele — apoi livezi întinse, păduri adînci, oraşe mari, cam cît Lyonul sau Poitiersul.

Cea dintîi vietate pe care am întîlnit—o a fost un unchiaş care sădea nişte varză. Neputînd să—mi stăpînesc uimirea, l—am întrebat:
— Ce faci aici, unchiule?
— Sădesc varză.
— Aşa? Şi de ce?
— Ei, domnule dragă, n—are toată lumea desaga plină, iar oamenii de pe aici sînt săraci. Mă trudesc şi eu să fac puţin zarzavat şi să—l duc la tîrg în oraş.
— Iisuse Hristoase! am strigat. Am ajuns în lumea cea nouă?
— Lume e cîtă vrei, dar nu—i tocmai nouă, mi—a răspuns unchiaşul. Am auzit, că dincolo de meleagurile noastre ar mai fi fiind şi alte ţări, cu soare, cu lună şi alte multe minuni. Noi însă sîntem mai vechi.
— Adevărat? Şi cum se numeşte oraşul unde vrei să te duci să—ţi vinzi varza?
— Asfaragus îi zice.Oamenii sînt creştini cumsecade. Le place să mănînce zdravăn.

Am luat—o şi eu într—acolo. În drum m—am întîlnit cu un alt om, care vîna porumbei. L—am întrebat:
— Prietene, cum au ajuns aici aceste zburătoare?
— Au venit de pe celălalt tărîm, măria—ta.

Am priceput atunci, că de cîte ori Pantagruel căsca, intrau stoluri de porumbei în gura lui, închipuindu—şi că se întorc în porumbar.

Am intrat în oraş, care mi s—a părut frumos, bine întărit şi cu uliţe curate. La poarta cetăţii paznicii mi—au cerut să le arăt dreptul de trecere. Am rămas foarte nedumerit şi i—am întrebat:
— Bîntuie cumva ciuma pe—aici?
— Vai, măria—ta, sînt atît de mulţi morţi în oraşul vecin, că zi, noapte umblă dricurile forfota pe uliţă.
— Sfinte Dumnezeule, unde anume?

Mi—au spus, că molima a început în Laringia şi Faringia, două oraşe mari, cum ar fi Rouen şi Nantes, tîrguri înfloritoare, negustoreşti. Ciuma s—ar fi ivit din pricina unor miasme otrăvitoare care începuseră să iasă de la o vreme încoace din străfundul prăpastiei de la marginea oraşului. În opt zile au pierit mai bine de douăzeci şi două sute de mii şaisprezece suflete. M—am gîndit bine, am numărat zilele şi m—am lămurit, că acele miasme veneau din pîntecul lui Pantagruel, din pricina unei tocane cu usturoi pe care o mîncase şi despre care mi se pare că v—am vorbit. Am pornit mai departe, am trecut printr—un şir de stînci, care erau măselele stăpînului meu. M—am căţărat pe una din ele şi m—am trezit în mijlocul celor mai minunate locuri: pajişti pentru bătaia mingii, chioşcuri frumoase, poieni întinse, vii

bogate şi o mulţime de căscioare, împrejmuite, ca în Italia, cu grădini înflorite. Am rămas acolo patru luni, şi niciodată n—am trăit mai bine.

Am coborît apoi pe povîrnişul măselelor de minte şi am ajuns la întorsura fălcilor. Pe drum mi s—a întîmplat să fiu jefuit de nişte tîlhari, care îşi aveau sălaşul într—o pădure dinspre partea urechii. Ajungînd în vale, am dat peste un tîrg mai mic, al cărui nume l—am uitat, unde am fost primit bine şi am izbutit chiar să cîştig ceva bani. Şi ştiţi cum? Dormind! În acel oraş se tocmeau oameni cu ziua la dormit, fiind plătiţi cu cîte cinci—şase gologani, pentru o dimineaţă de somn; cei care ştiau să sforăie frumos, primeau pînă la şapte gologani şi jumătate.

Am povestit căpeteniilor oraşului cum fusesem jefuit în valea măselelor. Mi—au spus că prin părţile acelea hălăduiau nişte oameni răi din născare. Am înţeles din vorba lor, că aşa cum sînt la noi ţări de dincoace şi de dincolo de munţi, la ei ţinuturile erau de dincolo şi de dincoace de măsele. De partea cealaltă a dinţilor, aerul era mai curat şi viaţa mai plăcută.

Mă gîndeam cît e de adevărat, că o jumătate a lumii acesteia habar nu are cum trăieşte cealaltă jumătate. Nimeni nu s—a ostenit încă să străbată pămîntul acelor douăzeci şi cinci de regate locuite de oameni, fără să mai socotim deşerturile şi un ochi de mare. Eu am scris o carte groasă, pe care am numit—o *Hronicul gîtlanilor,* arătînd viaţa şi obiceiurile popoarelor care trăiesc sub fălcile lui Pantagruel.

În cele din urmă am făcut cale întoarsă şi, trecînd prin barba lui, m—am urcat pe un umăr, de unde am coborît la pămînt, căzîndu—i la picioare. Zărindu—mă, m—a întrebat:

— De unde vii, Alcofribas?

— Din gîtlejul măriei—tale, i—am răspuns.

— De cînd eşti acolo?

— De pe vremea cînd porniseşi împotriva almiorizilor.

— Sînt şase luni de—atunci. Şi din ce ai trăit în acest timp? Ce—ai mîncat şi ce—ai băut?

— Ce—a mîncat şi ce—a băut şi măria—ta. Am vînat bucatele cele mai gustoase cu care te—ai hrănit.

— Adevărat? Dar nevoile unde ţi le făceai?

— Tot acolo, măria—ta.

— Băiete dragă, îmi placi. Află că am cucerit cu ajutorul lui Dumnezeu toată ţara dipsozilor. Îţi dăruiesc pămînturile de la Salmigondin.

— Îţi mulţumesc, stăpîne. Mă răsplăteşti mai mult decît preţuieşte credinţa cu care te—am slujit.

CAPITOLUL XXXIII. Cum s—a îmbolnăvit Pantagruel şi ce fel de leacuri a folosit

Nu mult după aceasta, Pantagruel a căzut bolnav, suferind atît de cumplit de pîntece, încît nu mai putea nici să mănînce, nici să bea. Şi cum răul nu vine niciodată singur, a mai dat peste el şi o aprindere a băşicii, care îl chinuia cum nu vă puteţi închipui. Doftorii l—au îngrijit cu multă rîvnă şi i—au dat tot felul de fierturi să—i spele măruntaiele şi să—i potolească durerile. Udul lui era atît de fierbinte, încît nici pînă azi nu s—a răcit. Aşa au rămas pînă astăzi, în diferite locuri din Franţa, băi calde ca cele de la Cauterets, Limoux, Dax, Balaruc, Neris, Bourbonne şi altele; în Italia la Appone, la Sfîntul Petru din Padua, la Sfînta Elena, la Casanova, la Sfîntul Bartolomeu şi în alte o mie de părţi.

Stau şi mă minunez, cum îşi pierd vremea atîţi filozofi nebuni şi doftori la fel, să lămurească de unde vine fierbinţeala acelor ape: ba din pricina boraxului, ba a pucioasei, ba a salpetrului, ba a pietrei—acre de sub pămînt... Aiureli! Mai bine şi—ar freca fundul cu urzici, decît să taie frunză la cîini, încercînd să vorbească despre lucruri pe care nu le cunosc. Nu—i nici o taină la mijloc. E foarte lămurit, că acele băi sînt calde, fiindcă au izvorît din udul înfierbîntat al bunului Pantagruel.

Iar pentru a vă arăta cum s—a vindecat de boala lui dintîi, e de ajuns să vă spun că a luat pentru ieşire—afară patru chintale de scamonee cu sacîz, o sută douăzeci de care cu drojdie de vin, unsprezece mii nouă sute de livre de revent, fără a mai socoti alte amestecuri.

Trebuie să mai adaug, cum au hotărît felcerii să—i cureţe răutatea din pîntece. Pentru această lucrare au adus şaisprezece măciulii mari de aramă, goale pe dinăuntru, cam cît aceea care atîrnă de limba ornicului lui Virgiliu la Roma. Măciuliile erau astfel întocmite, că puteau să se desfacă în două şi să se închidă la loc cu ajutorul unui arc. În cea dintîi a intrat un slujitor, purtînd un felinar şi o făclie aprinsă. Pantagruel l—a înghiţit ca pe un hap. În alte cinci s—a vîrît cîte un argat voinic, avînd fiecare un tîrnăcop la brîu. În alte trei, cîte un plugar cu o sapă pe umăr. În fiecare din celelalte şapte, s—a băgat cîte un pădurar cu o prăjină lungă în mînă şi un paner atîrnat de gît. Pe toţi i—a hăpăit ca pe nişte sîmburi.

Ajungînd în burtă, oamenii au deschis capacele şi au ieşit din găoacea lor: cel dintîi purta felinarul. Au umblat astfel mai bine de o leghe prin peştera întunecoasă unde se găseau umorile înveninate. Miasmele acestei peşteri erau mai stricate şi mai urît—mirositoare decît gurile lui Mefitis, mlaştinile

Camarinei sau lacul puturos al Sorbonei[50], despre care pomeneşte Strabon. Şi dacă n—ar fi avut cu ei nişte leacuri care să le ferească de înveninare inima, maţele şi burdihanul, ar fi pierit toţi, înăbuşiţi de duhoarea care îi otrăvea.

Răscolind şi adulmecînd adîncurile unde era stricăciunea, au dat peste un morman de scîrnăvie fecală. Au lovit cu tîrnăcoapele, au adunat cu sapa şi au umplut toate panerele. Iar după ce au curăţat bine locul, au intrat înapoi în găoacele lor de aramă. Pantagruel a icnit o dată şi i—a vărsat pe toţi, cu aceeaşi uşurinţă cum aţi trage dumneavoastră un pîrţ pe nas. Săpătorii au ieşit la lumină sănătoşi şi veseli, cum au coborît pe vremuri grecii, din burta calului lor, în Troia.

Astfel s—a tămăduit Pantagruel, şi în scurtă vreme şi—a redobîndit puterile. Iar una din acele măciulii de aramă se află şi astăzi pe clopotniţa bisericii Sfînta Cruce din Orleans.

---

[50] *Sorbonei* — e vorba de *lacus Serbonis (Strabo* I, XVI), astfel diformat cu intenţii satirice—la adresa celebrei universităţi.

CAPITOLUL XXXIV. Încheierea cărţii acesteia şi cuvîntul de iertare al scriitorului

Aşadar, domnii mei, aţi ascultat partea întîia a grozavei povestiri despre stăpînul şi meşterul meu Pantagruel. Voi încheia aici această carte, căci au început să—mi fumege creierii, iar condicile din capul meu s—au încurcat puţin, din pricina brumei de pe struguri. Veţi putea citi urmarea acestor isprăvi, cu prilejul bîlciului din Francfurt. Veţi afla atunci, cum s—a însurat Panurge şi cum a fost încornorat în cea dintîi lună după nuntă; cum Pantagruel a găsit piatra filozofală şi în ce chip aceasta poate fi folosită; cum a trecut munţii Caspiei, a străbătut marea cea mare a Atlanticului, a biruit pe canibali şi a cuprins ostroavele Perlasului; cum a luat de soţie pe fata preotului Ioan, regele Indiei; cum a purtat război cu dracii şi a aprins cele cinci încăperi ale iadului, trecînd prin foc şi sabie odaia neagră; cum a aruncat în flăcări pe Proserpina; cum a rupt patru dinţi şi un corn din şezutul lui Lucifer; cum a cercetat ţinuturile din lună, spre a vedea dacă luna e cu adevărat întreagă sau femeile poartă în cap trei pătrare din ea; şi o mie de alte întîmplări vesele, toate adevărate. Acestea sînt sfintele noastre *Scripturi,* pe franţuzeşte.

Noapte bună, domnilor, *perdonnatemi* şi treceţi peste greşelile mele, cum trec şi eu peste ale dumneavoastră.

Iar dacă îmi veţi spune: — „Meştere, te—ai cam stricat la cap, scriind asemenea năzbîtii şi glume prea uşoare", vă voi răspunde că nici dumneavoastră nu dovediţi mai multă minte citindu—le şi înveselindu—vă cu ele. Dar, după cum dumneavoastră le citiţi ca să vă treceţi vremea, bine să ştiţi că tot astfel le—am scris şi eu. Iar dumneavoastră şi cu mine sîntem mai vrednici de iertare decît acei călugări desfrînaţi şi întinaţi, la vorbe darnici şi în cuget făţarnici, mincinoşi, răpănoşi şi păcătoşi, care, ca şi alţii de teapa ior, îşi smolesc obrazul ca să înşele lumea mai bine. Ei vor să arate poporului că sînt milostivi şi cucernici, că postesc şi îşi înfrînează poftele trupului îndes—tulîndu—şi puţinătatea fiinţei lor firave, cînd, dimpotrivă, toţi se ospătează din belşug şi nu se dau înapoi să se înfrupte din toate felurile de carne. *Et Curios simulant, sed bachanalia vivunt.*[51]

Ca într—o carte scrisă cu slove mari şi cu chipuri, poţi să le citeşti poftele pe rîtul lor trandafiriu, pe burta lor ţuguiată, cu miros de pucioasă!

Cît priveşte cititul cărţilor, le caută şi dumnealor pe—ale mele, dar nu pentru plăcerea de a—şi trece vremea, ci pentru a unelti şi a vă face rău dumneavoastră: răstălmăcind, ticluind, măsluind, minţind, dosind, drăcuind, bolborosind; adică: bîrfind. Ei seamănă cu acei derbedei de prin bîlciuri, care răscolesc prin privăţi pe timpul cireşelor şi al vişinelor, adună sîmburii şi—i vînd spiţerilor să facă din ei ulei de nalbă.

Feriţi—vă de ei; dispreţuiţi—i şi urîţi—i ca şi mine, ca să vă fie vouă bine. Iar dacă voiţi să intraţi în rîndurile ucenicilor lui Pantagruel, să trăiţi în pace, sănătate şi bucurie, ospătaţi—vă bine şi nu vă încredeţi niciodată în oamenii care se uită prin gaura uşii.

SFÎRŞITUL HRONICULUI LUI PANTAGRUEL, REGELE DIPSOZILOR, ÎNFĂŢIŞAT ÎN FIREA SA ADEVĂRATĂ, DIMPREUNĂ CU ISPRĂVILE—I ÎNFRICOŞATE, CARTE ALCĂTUITĂ DE RĂPOSATUL ALCOFRIBAS, ABSTRĂGĂTOR DE CHINTESENŢĂ.

---

[51] Şi zic că sînt Curii *(Curius Dir.latus,* tipul romanului plin de o aspră cumpătare), dar trăiesc in dezmăţ (lat.) *(Juv,* II, 3).